

BRIGA ZA PLANET: ECOALITYJEV VODIČ ZA MLADE

Sufinancira Europska unija

Ova publikacija je sufinancirana od strane Europske unije. Prikazana stajališta i mišljenja isključiva su odgovornost ***Foruma za slobodu odgoja*** i ne odražavaju nužno stajališta Europske unije.

Ovaj Vodič je razvijen u sklopu projekta Ecoality, trogodišnjeg projekta financiranog od strane Europske komisije koji ima za cilj povećati angažman mladih u suočavanju s globalnim izazovima, jačajući njihovu suradnju s lokalnim vlastima i donositeljima odluka te zajednički informirati o potrebi i odgovornosti za poduzimanje kolektivnih akcija u podršci klimatskoj i rodnoj pravdi.

Projektom Ecoality upravlja Regija Toskana, a provodi se u konzorciju s četiri lokalne vlasti, pet pridruženih lokalnih vlasti i 10 organizacija civilnog društva u 10 europskih zemalja.

IMPRESSUM

NASLOV: Briga za planet: Ecolityev vodič za mlade

GODINA: 2024.

IZDAVAČ: Forum za slobodu odgoja

UREDNICE: Areta Sobieraj, Oxfam Italija i Lucy Avranas, Action Aid Hellas

UREDNICI HRVATSKOG IZDANJA: Mario Bajkuša, Forum za slobodu odgoja i Katarina Ivče Farnell, Forum za slobodu odgoja

AUTORICE: Alexandra Frontali, Anna Rita De Bellis, Angela Pinna, Anu Railasto-Moran, Areta Sobieraj, Balázs Nagy, Despoina Kardogerou, Georgia Palantza, Juliette Joyeux, Justyna Zamojda, Katarina Ivče Farnell, Katrin von Hagke, Lena Gruber, Lucy Avranas, Mario Bajkuša, Ozten Kivilcim, Patrícia São José, Paula Mihai, Sofia Lopes, Zuzanna Krzysztofik.

PRIJEVOD I LEKTURA: Mišo Grundler

DIZAJN I PRIJELOM HRVATSKOG IZDANJA: Printlab d.o.o.

ZAHVALE

Vodič je rezultat intenzivne suradnje organizacija civilnog društva iz 10 europskih zemalja: Austrije, Finske, Francuske, Grčke, Hrvatske, Italije, Mađarske, Poljske, Portugala i Rumunjske.

Posebno zahvaljujemo svim osobama koje su pridonijele izradi Vodiča i sudjelovale u Odboru učitelja, edukatora i volontera pružajući ključne povratne informacije: Michela Farsetti, Ilaria Ghaleb, Maria Scheuer, Jussi Tomberg, Irena Ihas Jurić, Zsuzsanna Kray, Liliana Zaschievici, Ana Maria Paladus, Patrícia Lourenço, Helena Vilaça, Eva Savvidou, Marianna Chatzigeorgiou, Aurélie Henry, Magali Ferry, Katarzyna Dzięciołowska, Julia Nowaczewska.

Sve fotografije i ilustracije korištene u ovoj publikaciji dobivene su uz odgovarajuće dozvole ili su preuzete iz izvora koji ne zahtijevaju autorske naknade.

SADRŽAJ

POGLAVLJE 1

Drukčiji pristup radu s mladima

1. Uvod
- Kome je namijenjen ovaj Vodič?
- Struktura Vodiča
- Zašto su važne klimatske promjene i rodna neravnopravnost?

2. Pedagoški pristup
- Što je globalno obrazovanje?
- Kritički angažman i višedimenzionalne perspektive
- Što čini globalno obrazovanje jedinstvenim?
- Aktivno sudjelovanje i utjecanje

3. Okvir kompetencija
- Strategije za uključivanje Okvira kompetencija u obrazovne prakse
- Znanje i Razumijevanje
- Vrijednosti i Stavovi
- Vještine

POGLAVLJE 2

Intersekcionalnost tema

1. Globalna međuovisnost
- Pregled međusobno povezanih globalnih pitanja
- Što su Ciljevi održivog razvoja (COR)?

2. Klimatske promjene i klimatska pravda
- Temeljni uzroci i učinci klimatskih kriza
- Važnost kolektivne akcije za klimatsku pravdu: Priča Wangari Maathai

3. Rodna pravda
- Istraživanje rodnih stereotipa i uloga
- Temeljni uzroci rodne nepravde i klimatske nepravde
- Utjecaj klimatskih promjena na rodnu neravnopravnost
- Isključivo fenomen na Globalnom jugu?

4. Intersekcionalnost
- Povijesni kontekst i trenutne implikacije
- Razumijevanje diskriminacije i privilegija
- Intersekcionalnost u klimatskoj i rodnoj pravdi

5. Ekofeministički pristup kao rješenje
- Načela ekofeminizma
- Je li ekofeminizam isključivo namijenjen ženama i djevojčicama?
- Ekofeminističke priče
- Alternativne ekonomije

6. Pojmovnik
- Definicije ključnih naziva i pojmova u dokumentu

POGLAVLJE 3

Detaljan slijed aktivnosti za nastavnike, edukatore i mlade

1. Ključne aktivnosti
- **Povežimo točkice** - Međuovisnost i intersekcionalnost ekološke krize i rodne neravnopravnosti
- **Globalni domino** - Globalna međuovisnost s fokusom na ekološku krizu i rodnu neravnopravnost
- **Postoji planet B** - Klimatska pravda i rodna pravda, odnosi moći
- **Nejednakost i klimatske promjene** - Intersekcionalnost, klimatska pravda i rodna pravda
- **Preokrenuti svijet** - Ekofeminizam

2. Dodatne aktivnosti
- **Što je ravnopravnost i što je pravda?** - Društvena pravda, osnaživanje, neravnopravnost
- **Klimatski poredak** - Neravnopravnost, rodna pravda, ekološka kriza i intersekcionalnost
- **Borba protiv klimatskih promjena** - Klimatska i rodna pravda
- **Mogu biti što poželim** - Rodna pravda
- **Istražimo ekofeminizam** - Ekofeminizam

POGLAVLJE 1

Drukčiji pristup radu s mladima

1. Uvod

Dobro došli na obrazovno putovanje koje je zajedno osmislila skupina raznovrsnih obrazovnih stručnjaka i stručnjakinja diljem Europe, posvećenih tome da **utječu na obrazovanje na svjetskoj razini.**

Pozivamo edukatorice u formalnim i neformalnim okruženjima i mlade ljude da nam se pridruže u istraživanju opsežnih materijala koji su nam na raspolaganju. **Vjerujemo da zajedno možemo preobraziti svoje zajednice i osnažiti mlade da postanu aktivnim građanima.**

Prije nego što dublje zađemo u sadržaj učenja, nužno je da razumijemo kontekst u kojem je ovaj vodič nastao i projekt s kojim je vezan. Vodič je razvijen kao dio projekta **Ecoality: Mladi i lokalna zajednica za klimatsku i rodnu pravdu.** (Ecoality: Youth and Local Authorities Together for Climate and Gender Justice).

Cilj je ove inicijative podići svijest europskih građana i razviti osjećaj zajedničke odgovornosti u smislu međuovisnosti i intersekcionalnosti ekoloških kriza. Mladi su u središtu projekta Ecoality i želimo produbiti njihovo razumijevanje složenih globalnih pitanja, istovremeno imajući na umu održivost školskih i širih zajednica. **Naš je cilj osnažiti sve mlade kako bi se suočili s globalnim izazovima te ojačati njihovu suradnju s europskim lokalnim vlastima. Neki gradovi i regije su već aktivni i zanima ih globalno obrazovanje i prenošenje poruka o hitnosti zajedničkog djelovanja radi podrške klimatskoj i rodnoj pravdi.**

Kome je namijenjen ovaj Vodič?

Briga za planet: Ecolityjev vodič za mlade inovativan je i interaktivan priručnik osmišljen kao podrška budućim i sadašnjim nastavnicima, edukatorima i mladima u volonterskim skupinama i udrugama. U ovom vodiču promičemo **Okvir kompetencija – znanja, razumijevanja, vrijednosti, stavova i vještina** – koji se odnosi na intersekcionalnost i međusobnu povezanost globalnih nejednakosti i ekoloških kriza što uključuje i istraživanja o neravnoteži moći među ljudima i odnosu između ljudi i planeta te razmjenu prikladnih i učinkovitih metoda učenja. O Okviru će se opširno raspravljati u ovom Vodiču.

U kontekstu svega navedenog, namjera je Vodiča da osnaži i promiče solidarnost i empatiju te inspirira mlade da postanu aktivnim građanima i pokretačima promjena. Ovim Vodičem želimo potaknuti razvoj aktivnosti u školama i udrugama ili skupinama koje promiču angažman u zajednici. Vodič je smješten unutar okvira globalnog obrazovanja te je usredotočen na učenike i mlade i njeguje ljudska prava, inkluzivnost i transformativnost.

Struktura Vodiča **Briga za planet: Ecolityjev vodič za mlade**

POGLAVLJE 1

Drukčiji pristup radu s mladima

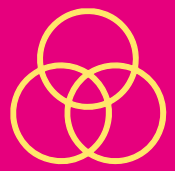

POGLAVLJE 2

Intersekcionalnost tema

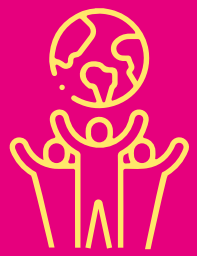

POGLAVLJE 3

Detaljan slijed aktivnosti za nastavnike, edukatore i mlade

1

Uvid u globalno obrazovanje i transformativnu pedagogiju:

• **Usredotočiti** se na osobna iskustva i interese učenika.

• **Omogućiti** metakritičko razmišljanje putem suradničkog procesa učenja.

• **Istražiti** međusobnu povezanost globalnih tema kao što su okolišna pravda, jednakost i ljudska prava.

• **Razumjeti** kako pet sastavnica Okvira može olakšati identifikaciju intersekcionalnosti klimatskih promjena i rodne ravnopravnosti.

2

Intersekcionalnost klime i roda:

• **Istražiti** međuovisnost klime i roda

• **Podržati** mlade u planiranju aktivnosti o ovim temama.

• **Razumjeti** temeljne uzroke problema, učinke ekoloških kriza i nejednakosti i neproporcionalan utjecaj navedenog ovisno o tome tko su ljudi na koje utječe i gdje žive.

3

Aktivnosti za edukatore i mlade:

• **Ponuda** raznolikih aktivnosti, materijala i resursa povezanih s globalnim obrazovanjem za teme iz Poglavlja 2.

• **Primijeniti** Okvir kompetencija u praksi putem aktivnosti povezanih s intersekcionalnošću i međusobnom povezanošću rodne i klimatske pravde.

• **Promicati** održivost i vrijednosti koje su inspiracija aktivnom građanstvu i brizi o okolišu i svim ljudima.

Ovi će dijelovi Vodiča doprinijeti tome da **razumijete** globalna pitanja i omogućiti da isplanirate najmanje četiri sata aktivnosti za edukatore i mlade.

Zašto su važne klimatske promjene i rodna neravnopravnost?

Klimatske promjene i rodna neravnopravnost neki su od ključnih izazova našeg vremena, svaki sa svojom složenom dinamikom u stalnom razvoju. Ekološke krize, siromaštvo i neravnopravnost blisko su međusobno povezani. Ključni uzroci tih globalnih problema (kao npr. kolonijalizam, patrijarhat i trenutni ekonomski model) imaju golem utjecaj na planet i ljude, ali posljedice na ljude razlikuju se ovisno o tome tko ti ljudi jesu i gdje žive.

Rodna neravnopravnost i klimatske promjene (i šire gledano, ekološke krize) međusobno su povezane i negativno uzajamno utječu. Stoga je ključno da ujedinimo snage u podjeli odgovornosti i zajedno oblikujemo novi transformativni mentalitet, koji je osjetljiv i na rodne i ekološke nejednakosti. Kako bismo dosegli taj cilj, ključno je da prigrlimo sveobuhvatna načela i vrijednosti poput brige, empatije, solidarnosti, povezanosti i osnaživanja. **Čvrsto vjerujemo da ljudi svih dobi, biografija i kultura mogu odigrati ključne uloge u sprečavanju daljnjih klimatskih promjena i promicanju rodne ravnopravnosti, što pak nisu teme od interesa isključivo za žene i djevojke.** Ovo poglavlje u Vodiču pomoći će vam da razumijete gdje se i na koji način rodne i klimatske nejednakosti presijecaju i da dublje proniknete u zajedničke vrijednosti u središtu rodne i klimatske pravde.

U proteklih 25 godina, najbogatijih 10% svjetske populacije doprinijelo je polovici emisija CO_2, dok je najsiromašnijih 50% odgovorno za tek 7% emisija ***(Stockholm Environment Institute and Oxfam, 2022)*****.**

Od svih ugroženih klimatskim promjenama, 80% su žene i djevojčice koje su prisiljene seliti se u sigurnija područja i u povišenom su riziku od siromaštva, nasilja i neplaniranih trudnoća. *(UN Environment in World Economic Forum, 2024 [1]).*

[1] Climate change impacts women more. We must legislate to protect their health. Više.

• Ekofeminističke vrijednosti i principi •

2.Pedagoški pristup

U ovom dijelu raspravit ćemo o globalnom obrazovanju, pedagoškom temelju aktivnosti učenja u vodiču Briga za planet: Ecoalityjev vodič za mlade i peterima obilježjima Okvira kompetencija.

Što je globalno obrazovanje?

Prema definiciji Europske povelje o globalnom obrazovanju do 2050. (Dublinska deklaracija), globalno obrazovanje jest:

... obrazovanje koje omogućuje ljudima da kritički promišljaju svijet i svoje mjesto u njemu; da im otvori oči, srce i um prema stvarnosti svijeta na lokalnoj i globalnoj razini. Ono osnažuje ljude da razumiju, zamisle, nadaju se i djeluju kako bi stvorili svijet društvene i klimatske pravde, mira, solidarnosti, jednakosti i ravnopravnosti, održivosti planeta i međunarodnog razumijevanja. Ono uključuje poštovanje ljudskih prava i raznolikosti, inkluziju te dostojanstven život za sve, sada i ubuduće [2].

Za one koji nisu upoznati s ovim nazivom, globalno obrazovanje je krovni pojam koji obuhvaća mnoge različite pojmove poput globalnog građanskog obrazovanja (GGO), obrazovanja o održivom razvoju (OOR) i druge intersekcionalne pristupe obrazovanju. Ono integrira okolišnu pravdu, jednakost i ljudska prava te nas ohrabruje da kritički mislimo i istražimo na koji način se okolišna pitanja preklapaju s drugim društvenim nejednakostima te zagovaramo pozitivnu promjenu u svojim zajednicama. Uklanjanje klimatskih promjena i rodne diskriminacije golem je izazov, no mi kao nastavnice, učenici, mladi, škole i organizacije civilnog društva možemo odigrati središnju ulogu u suzbijanju ovih globalnih problema. Na njih možemo neposredno utjecati putem svakodnevnih aktivnosti kao aktivne sudionice i promicatelji klimatske i društvene pravde

[2]GENE (2022) GE2050 Congress the Dublin Declaration. www.gene.eu/ge2050-congress

GLOBALNO OBRAZOVANJE U ŠKOLAMA:

Globalno obrazovanje sadrži niz obrazovnih strategija i pristupa. Transformativni pristup podržava rad sa značajnim i kontroverznim pitanjima koja izazivaju emocionalnu reakciju. Transformativna pedagogija usredotočena je na pravdu i nadu, izgradnju i djelovanje prema održivoj budućnosti, borbu protiv klimatskih promjena, poticanje obazrivih stilova života, odgovorne potrošnje i stalnog rada usmjerenog na ravnopravnost, demokraciju i inkluziju. Ovim temama, koje utječu na svakoga od nas, doprinosi multidisciplinaran rad jer se one međusobno vežu na većinu školskih predmeta. Ovakav način multidisciplinarnog proučavanja tema znači da se odmičemo od tradicionalnog podučavanja usredotočenog na „jedan predmet", što je upravo u fokusu zagovaranja našeg Okvira kompetencija. Primjerice, proučavanje tema o klimatskim promjenama na način da se objedini nekoliko predmeta kao što su prirodni predmeti, tehnologija, umjetnost, društvene znanosti i matematika doprinijelo bi tome da učenici i učenice otkriju višestruke perspektive.

Kritički angažman i višedimenzionalne perspektive

Kritički angažman s mnogostrukim i različito pozicioniranim perspektivama i iskustvima od ključne je važnosti za razumijevanje šire slike. Laki odgovori na složene probleme obično su sažeti i pojednostavljeni te nimalo ne doprinose cjelovitoj perspektivi. Iz ovog je razloga nužno razvijati **vještine kritičkog mišljenja**, koje služe da tražimo, saslušamo i uključimo razne i marginalizirane perspektive da bismo propitali i, ako je moguće, nadvladali sklonost ka pojednostavljenom razmišljanju. Kritičko ispitivanje postojećih odnosa moći i struktura diskriminacije ključno je za njihovu ponovnu izgradnju odnosa.[3]

Na primjer, klimatske krize disproporcionalno utječu na žene i djevojčice, čime ćemo se baviti u Poglavlju 2. Iz tih razloga **rodno transformativni pristup** želi preobličiti rodnu neravnopravnost, poput nejednakih uloga i prava, i osnažiti populaciju koja se nalazi u nepovoljnom položaju[4].

> ***"Bilo kakva radikalna pedagogija mora inzistirati na tome da se jasno prizna nazočnost svake osobe. Takvo inzistiranje ne može se tek ustvrditi. Treba ga jasno iskazati kroz pedagošku praksu. Za početak, nastavnik mora iskreno cijeniti nazočnost svake osobe."***
> *bell hooks, američka teoretičarka i feministkinja*

[3] Pashby, K. and Sund, L. (2019). Teaching for sustainable development through ethical global issues pedagogy: A resource for secondary teachers. www.mmu.ac.uk/sites/default/files/2020-11/Ethical-Global-Issues-English.pdf

[4] UNICEF (2022). Gender Policy and Action Plan 2022-2025 Gender-Transformative Programming (UNICEF Background Paper Series). www.unicef.org/gender-equality/gender-action-plan-2022-2025

Po čemu je globalno obrazovanje jedinstveno?

Globalno obrazovanje koristi transformativni pristup koji započinje s iskustvom učenika jer su upravo naša iskustva, percepija, pogledi, veze i emocije o nekoj temi temelj našem učenju i ono što temu čini osobno bitnom.

Kada krećemo od toga što **učenica zna i može podijeliti s drugima, znači da djelujemo zajedno s mladima, ne samo za njih ili u njihovo ime.** Obrazovne institucije koje zahtijevaju učeničku autonomiju i odgovornost podržavaju njihov rast usmjeren na aktivno sudjelovanje i demokratsko ostvarivanje utjecaja. Ovakve okoline usmjerene na učenje moraju biti sigurne i poštovati sve učenike i učenice te im dati do znanja da mogu otvoreno podijeliti svoje ideje, perspektive, kritiku, sumnje, identitete i iskustva bez osude i straha.

Učenje je istovremeno i osoban i društven proces; odnosi se jednako i na ono što znate i na ono što osjećate. U suradničkim procesima učenja, u kojima razmjenjujemo misli i osjećaje s drugima, učimo se bitnim životnim vještinama kao što su argumentiranje vlastitog mišljenja, razvoj empatije i izgradnja utjecaja. Važno je da se iskažu različita znanja, razumijevanja, vrijednosti, stavovi i vještine koji podržavaju aktivno građanstvo. Savladavanje tih vještina doprinosi aktualizaciji demokracije i aktivnom angažmanu u širem društvu kao i promicanju inkluzivnog sudjelovanja mladih.

GLOBALNO OBRAZOVANJE UKLJUČUJE...	ONO NE ZNAČI...
✓ postavljanje pitanja i kritičko mišljenje	✗ govorenje ljudima što da misle i čine
✓ istraživanje lokalno-globalnih veza i vlastitih pogleda, vrijednosti i pretpostavki	✗ bavljenje samo dalekim mjestima i ljudima
✓ istraživanje složenosti globalnih problema i uključivanje višestrukih perspektiva	✗ davanje jednostavnih rješenja na složena pitanja
✓ istraživanje pitanja društvene pravde na lokalnoj i globalnoj razini	✗ usredotočivanje na humanitarno prikupljanje sredstava
✓ primjenu učenja na pitanja i kontekste stvarnog svijeta	✗ apstraktno učenje lišeno primjenjivosti i rezultata u stvarnom svijetu
✓ mogućnosti za učenike i učenice da djeluju informirano i promišljeno i da se njihov glas čuje	✗ simbolično uključivanje učenica i učenika u postupke donošenja odluka
✓ sve dobne skupine	✗ sadržaj koji je pretežak za mlađu djecu
✓ sva područja u kurikulumu	✗ dodatni predmet u školi
✓ obogaćivanje svakodnevnog učenja i podučavanja	✗ fokus tek na neki specifičan dan ili tjedan
✓ školu kao cjelovitu okolinu	✗ ograničenost na učionicu

Prilagođeno iz Oxfam (2015) *Global Citizenship in the Classroom – A guide for teachers.*

Aktivno sudjelovanje i utjecanje

Transformacija u globalnom obrazovanju postaje vidljivom u aktivnostima učenica. Aktivno sudjelovanje učenika je ključno. Jedna od središnjih ideja jest motivirati učenike da se aktivno uključe u zagovaranje. Utjecanje se može prakticirati i unutar i izvan formalnih struktura poput škola ili udruga. Povezivanje okoline u kojoj se uči s lokalnom okolinom i zajednicom putem praktičnih aktivnosti, izleta i projektnog učenja potiče učenice da razviju svijest o upravljanju lokalnim ekosustavima i zajednicama.

3. Okvir kompetencija

Strategije uključivanja Okvira kompetencija u obrazovnu praksu

Uključimo li učenike i damo im odgovornost u učenju, možemo iskreno ohrabriti **aktivan angažman i demokratsko sudjelovanje** u društvu. Cilj je podijeliti perspektive, sukreirati metodologije i alate da se ojačaju aktivna uloga i aktivne građanske vještine kod mladih. Neke od ovih strategija nalaze se u tablici.

STRATEGIJE

Vizualni i tekstualni materijali mogu se koristiti za ilustraciju razlika i nejednakog učinka klimatskih promjena na različite skupine (rod, rasa, itd.).

Studije slučaja mogu se koristiti za dubinsku analizu scenarija iz stvarnog života i za razvijanje empatije i dublje povezanosti s ljudima koji su izravno ugroženi klimatskim promjenama ili su izravno izloženi rodnoj nejednakosti.

Projektno učenje može se koristiti pri istraživanju specifičnih pitanja i/ili odnosa da ih se učini jasnijima i razumljivijima, a istovremeno se otvara mogućnost da se pritom ponude rješenja.

Aktivnosti igranja uloga mogu se temeljiti na studiji slučaja ili projektnim rezultatima i mogu se koristiti radi daljnjeg razumijevanja različitih perspektiva, poticanja empatije i naglašavanja različitosti iskustava s učincima klimatskih promjena i rodne neravnopravnosti.

Simulacijama se može koristiti radi promišljanja različitih situacija u stvarnom svijetu (npr. donošenje odluka, pregovori, zagovaranje, itd.) povezanih s odnosima između klimatskih promjena, roda, rase, moći i privilegija.

Trenutna lokalna i globalna pitanja mogu se koristiti kako bi se pokazalo da su međusobno povezana i da se međusobno presijecaju te na koji način lokalni događaji mogu utjecati na ljude u drugim područjima.

Rasprave i debate snažna su sredstva uključivanja sveg učenja i pronalaženja mogućih rješenja koja se bave neravnopravnostima.

Sudjelovanje vanjskih **predavača** i razvijanje **partnerstava** radi stručnog mišljenja ili dobivanja uvida iz prve ruke o ključnim temama.

SAVJETI O PROVEDBI STRATEGIJA

• Ostaviti dovoljno vremena za pripremu ovih strategija.

• Osigurati da su materijali i primjeri kojima s koristite vjerodostojni i temeljeni na dokazima. Obrazovne aktivnosti i materijali moraju biti inkluzivni. U materijalima i dizajnu aktivnosti mladi bi trebali vidjeti vlastita iskustva i podrijetla.

• Promicati ljudska prava, demokraciju i mir. Koristiti jezik koji osnažuje te naglašava otpornost i aktivnu ulogu u zajednicama, a ne viktimizaciju i prijetnju.

• Dopustiti mladima da razmišljaju o vlastitu učenju i o vlastitom privilegiranom ili nepovoljnom položaju. U pitanje dovesti tradicionalne rodne uloge i promicati ravnopravnost kao dio rješenja za klimatske izazove.

• Uza sve pripreme i oprez, imati na umu da neke aktivnosti i alati mogu potaknuti tjeskobu i emocionalnu reakciju kod mladih. Osmisliti jasan i dobro strukturiran odgovor na ovakve situacije.

• Bilo koja situacija u pitanju ima svoju povijest. Uzeti u obzir ključne čimbenike koji su ju uzrokovali i koji i dalje doprinose tom problemu i danas. Kako su mladi povezani s tim problemom? Koja su to lokalna pitanja i globalna pitanja s kojima se ta konkretna situacija povezuje?

• Uzeti u obzir različita gledišta o danoj situaciji umjesto ustaljene perspektive. Tko može doprinijeti s drugačijom perspektivom ili gledištem? Koji su glasovi najglasniji? Marginalizirani glasovi moraju izbiti na površinu.

U aktivnostima u poglavlju 3 ogledaju se multidisciplinarni, kritički i transformativni pristupi globalnom obrazovanju i odnose se na naše specifične teme klimatske i rodne pravde.

Uključivanjem tih pedagoških pristupa, možemo kritički propitati sjecišne točke roda i okoliša te se postaviti u aktivnu ulogu u provođenju društvene pravde u svojim zajednicama i izvan njih.

Naš je cilj doprinijeti boljem prepoznavanju odnosa između klimatskih promjena i rodne nejednakosti i povesti aktivnosti prema pozitivnim promjenama.

PROMISLI I RASPRAVI

PO TVOJEM MIŠLJENJU, KOJE SU NAJVAŽNIJE VRIJEDNOSTI I STAVOVI, PODRUČJA ZNANJA I RAZUMIJEVANJA KAO I VJEŠTINE KOJE UČENICI TREBAJU U DANAŠNJEM SVIJETU I U SVIJETU BUDUĆNOSTI?

Tablica koja slijedi sadrži ključna znanja, vrijednosti, stavove i vještine na koje cilja ovaj Vodič, raspodijeljene po dobnim skupinama (14-16 i 16+).

Ovaj cjeloviti Vodič promiče dublje razumijevanje intersekcionalnosti klimatske i rodne pravde, društvene jednakosti, identiteta, ljudskih prava i globalne međuovisnosti. Vodič pritom daje na važnosti ulozi koju vrijednosti i stavovi imaju u oblikovanju svijeta tijekom razvijanja ključnih vještina poput kritičkog i kreativnog mišljenja, empatije i aktivnog sudjelovanja mladih u školi i izvan nje. Nabrojene kompetencije komplementarne su s europskim i međunarodnim okvirima poput OECD-ovih Globalnih kompetencija[5] i UNESCO-vih ključnih kompetencija u obrazovanju za održivi razvoj[6]. Nadamo se da se ovaj Okvir može učinkovito iskoristiti kao kompas pri navigaciji kroz obrazovno putovanje te se integrirati u različitim postavkama učenja i na taj način poboljšati obrazovne ciljeve.

Ovaj Okvir nije popis zadataka. On potiče drukčiji pedagoški pristup bez potrebe da se dokazuje njegov konkretni utjecaj. Okvir izravno ne spominje nijedno nastavno područje ili predmet poput prirodnih znanosti ili Filozofije iako ih implicitno adresira kroz sveobuhvatno učenje. Okvir promiče Ecoalityjev transformativni pristup temeljen na globalnom obrazovanju UČI, MISLI, OSNAŽI, DJELUJ i PROMIJENI. Okvir kompetencija je transformativan, on razvija znanje i razumijevanje, vještine, vrijednosti i stavove koje učenici trebaju da u potpunosti sudjeluju u globalnom društvu i ekonomiji i da doprinose i žive u pravednijem, sigurnijem i održivijem svijetu od onog koji su naslijedili.

[5] Global competence - PISA (oecd.org)

[6] Learning to transform the world: key competencies in education for sustainable development - UNESCO Digital Library

Sve aktivnosti u poglavlju 3. odnose se na Okvir kompetencija i daju jasnu perspektivu ključnih područja znanja, razumijevanja, vrijednosti, stavova i vještina.

Znanje i razumijevanje

	DOB 14 – 16	DOB 16+
Klima, pravda i okoliš	• Analizirati temeljne uzroke klimatskih kriza i njihove rodne učinke. • Utvrditi tko je najviše pogođen klimatskim krizama i koji čimbenici utječu na učinkovitost pomoći. • Opisati učinak klimatskih kriza na Globalni jug i buduće generacije.	• Istražiti međusobnu povezanost siromaštva, kapitalizma, klimatskih kriza i patrijarhata.
Društvena pravda, jednakost i rodna pravda	• Opisati evoluciju ljudskih prava, lokalno i globalno. • Istražiti rodne stereotipe i uloge u zajednici, lokalno i globalno. • Kritički prosuđivati položaj žena u politici i donošenju politika. • Ispitati šire uzroke nejednakosti i utjecaj politika i dinamike moći na rodnu ravnopravnost. • Poznavati inicijative koje se bore protiv siromaštva i nejednakosti.	• Opisati, smjestiti u kontekst i detaljno analizirati značenje rodne pravde. • Istražiti pozive za rodnu pravdu i perspektive društvene pravde. • Analizirati strategije društvene pravde.

Identitet, raznolikost i intersekcionalnost	• Istražiti varijable koje utječu na oblikovanje identiteta i razne čimbenike koji mogu stvoriti nejednaku dinamiku unutar društva ili zajednice. • Istražiti raznolikost i intersekcionalnost. • Analizirati vezu rodne neravnopravnosti i klimatskih promjena. • Objasniti na koji način različiti identiteti mogu dovesti do inkluzivnijeg društva. • Ispitati utjecaj povijesnih praksi poput ropstva i kolonijalnog sustava i njihove povezanosti s pozivima na društvenu pravdu.	• Opisati slojevitu prirodu identiteta. • Analizirati dominantne kulture i njihov utjecaj na identitet. • Istražiti kako globalizacija utječe na identitet. • Istražiti važne pokrete za društvenu pravdu i oslobođenje. • Ispitati najbolje strategije za društvenu promjenu.
Održivi razvoj/Ciljevi održivog razvoja (COR)	• Nabrojati najvažnije teme rasprava o razvoju i održivosti. • Istražiti učinke znanstvenih otkrića i tehnološkog napretka. • Ispitati ulogu i odgovornost svakog aktera u dosezanju održivog razvoja. • Istražiti zašto su osmišljeni COR-ovi i njihov odnos prema ljudskim pravima.	• Navesti kontekst i izazove održivog razvoja i COR-ove. • Procijeniti alternativna rješenja. • Kritički prosuditi o sudjelovanju i osnaživanju pri razvoju.
Ljudska prava	• Istražiti zašto se ljudska prava krše i koji su čimbenici pritom uključeni. • Objasniti odgovornost države u poštivanju ljudskih prava i istražiti obaveze ostalih nositelja dužnosti u društvu. • Ispitati veze između ljudskih prava, rodne pravde i klimatskih promjena.	• Opisati povijest i filozofiju ljudskih prava. • Objasniti ljudska prava u okviru njihove univerzalnosti, nedjeljivosti i međusobne ovisnosti. • Identificirati izazove s kojima su suočene vlade u vezi s ljudskim pravima.

Moć, osnaživanje i zagovaranje	• Ispitati pojmove globalnog upravljanja, struktura i procesa. • Objasniti na koji način širenje moći i utjecaja zemalja i organizacija utječe na kulture, stavove i iskustva pogođenih. • Opisati moć zajedničkog djelovanja u borbi protiv globalnih izazova.	• Opisati kako se pojedinci, skupine i javni i privatni sektor mogu uključiti u globalno upravljanje. • Analizirati nejednake odnose moći među zajednicama. • Prepoznati čimbenike koji koče građanstvo i građanski angažman. • Opisati ulogu globalnog obrazovanja građanstva u izgradnji aktivnih građana.
Globalizacija i međuovisnost	• Analizirati složenost globalizacije i globalnih pitanja. • Prepoznati neravnotežu moći između bogatih i siromašnih zemalja i utjecaj toga nacionalno i globalno. • Opisati globalne ekonomske i političke sustave i kako utječu na ljudske živote.	• Procijeniti utjecaj globalizacije na bogatstvo i nejednakost. • Analizirati kritike upućene trgovini, financijskim tokovima i globalnom upravljanju. • Opisati izazove i mogućnosti globalizacije. • Opisati izazove globalnog lanca opskrbe, iskorištavanje žena i uništavanje prirode u lancima opskrbe.

	DOB 14 – 16	DOB 16 +
Osjećaj identiteta, samopoštovanje i pridavanje vrijednosti raznolikosti	• Prepoznati vlastitu vrijednost i prihvatiti tuđu individualnost. • Prihvatiti stav da inkluzija znači da je svatko vrijedan i ima pravo na ravnopravnost. • Pokazati poštovanje prema tuđim mišljenjima i dovesti u pitanje diskriminatorna mišljenja.	• Opisati slojevitu prirodu osobnog identiteta i prepoznati ljudsku međusobnu ovisnost na lokalnoj i globalnoj razini. • Zagovarati ljudska prava. • Ukazati na vrijednost učenja i rada s drugima iz različitog porijekla i s različitim perspektivama. • Prepoznati i prevladati vlastite predrasude i pristranost. • Pokazati želju da se dublje razumije i uđe u interakciju s različitim kulturama na lokalnoj i globalnoj razini. • Razlikovati rodne identitete, percepcije i uloge te kako su maskulinitet i feminitet povezani s klimatskom krizom. • Prihvatiti stav da svatko, neovisno o rodu, može doprinijeti pravednoj tranziciji.
Predanost društvenoj pravdi, jednakosti, brizi i zajednici	• Razviti aktivnu skrb protiv nepravde, eksploatacije i uskraćivanja ljudskih prava. • Pokazati spremnost na djelovanje protiv nepravde i neravnopravnosti. • Pokazati spremnost da se zauzme informirani stav o globalnim pitanjima. • Prepoznati da ljudi mogu izvršiti snažniji utjecaj kroz zajedničku akciju.	• Razviti osjećaj osobne i kolektivne odgovornosti prema lokalnim i globalnim pitanjima. • Uključiti se u aktivnosti koje promiču društvenu pravdu na lokalnoj, nacionalnoj i globalnoj razini. • Raditi na budućnosti s većom jednakošću i održivošću.

Poštovanje prema ljudima i ljudskim pravima	• Iskazati solidarnost s onima čija se ljudska prava krše, nad kojima se vrši nepravda i diskriminacija. • Držati nositelje dužnosti odgovornima za jednaka prava.	• Prepoznati potrebe i prava trenutne i budućih generacija, koja ih navode da uče, misle i djeluju.
Aktivno sudjelovanje u zaštiti okoliša i promicanju održivog razvoja	• Opisati okolišne probleme i međuovisnost ljudi i planeta. • Razmisliti o ljudskim navikama, ponašanjima i posljedicama crpljenja resursa u odnosu na planet, uzimajući u obzir važnost pojedinačne i zajedničke odgovornosti. • Pokazati predanost održivom razvoju tako da se donose informirane odluke u kojima se ta predanost ogleda.	• Pokazati brigu za budućnost planeta i budućih generacija. • Preuzeti odgovornost za promjene u vlastitom stilu života, npr. racionalno korištenje vode, recikliranje, smanjena potrošnja, primjena kružne ekonomije koja smanjuje potrošnju energije. • Uključiti donositelje odluka i one koji provode kampanje (zagovarače). • Oblikovati odgovor na temeljne uzroke ovih pitanja, točnije na aktivnosti korporacija koje su većinski vođene muškarcima.

	DOB 14 – 16	DOB 16 +
Kritičko, neovisno i kreativno mišljenje	• Povezati informacije iz različitih izvora. • Kritički ispitati vlastite stavove, pretpostavke i ponašanja. • Održati prijemčivost za nove ideje i perspektive.	• Procijeniti različite pristupe globalnim izazovima. • Procijeniti kako moć utječe na donošenje odluka. • Povezati ideje za lokalna i globalna pitanja. • Sudjelovati u relevantnim političkim procesima. • Voditi druge u istraživanju globalnih pitanja i poduzimanju aktivnosti. • Razviti vještinu rukovodstva za jednakost i društvenu pravdu.
Empatija i solidarnost	• Biti empatičan prema drugima. • Razmotriti različite perspektive pri analizi nacionalnih i globalnih izazova ili debata. • Izgraditi osjećaj zajedničkog identiteta/identiteta zajednice, pri čemu se prepoznaje da dobrobit zajednice započinje s dobrobiti pojedinca.	• Opisati kako društvene i ekonomske okolnosti u kojima se ljudi nalaze oblikuju njihove perspektive i donošenje odluka. • Opisati složenost motivacije cijelog niza aktera u danim situacijama.
Samosvijest i autorefleksija	• Razmotriti različite kulturne prizme i prepoznati pristranost. • Izgraditi društveno i emocionalno učenje. • Procijeniti iskustva i povratne informacije radi budućeg učenja. • Identificirati čimbenike koji utječu na individualni identitet i ulogu u društvu (uključujući privilegije, socijalizaciju, predodžbe o maskulinitetu i feminitetu, klimatske krize, itd.).	• Ispitati osobne vrijednosti i pristranosti. • Objasniti utjecaj društvenih konteksta na proces mišljenja. • Artikulirati što znači biti globalni građanin. • Vizualizirati projekte za društvenu promjenu.

Komunikacija, suradnja i razrješavanje konflikta	• Opisati globalnu povezanost i oblikovati neovisna mišljenja. • Uzeti u obzir medije komunikacije i pokazati samosvijest. • Ispitati grupne uloge i uloge vođa. • Identificirati rješenja koja su na obostranu korist u rješavanju konflikata. • Pokazati osjetljivost i svijest o različitim perspektivama i kulturnim normama u rješavanju konflikata. • Odabrati ciljeve, isplanirati aktivnosti i savladati prepreke.	• Slušati, razmisliti i procijeniti tuđe gledište i prikladno odgovoriti. • Identificirati izazove u komunikaciji, pogotovo u interkulturnoj komunikaciji. • Učinkovito pregovarati s vršnjacima i odraslima, sudjelovati u medijaciji konflikata koristeći niz strategija za rješavanje sukoba. • Okupiti lokalne dionike da rade na projektima o klimatskim promjenama i rodnoj nejednakosti.

Okvir kompetencija utemeljen na *Oxfam's Education for Global Citizenship – A guide for school (2015)*

POGLAVLJE 2

Intersekcionalnost tema

U ovom poglavlju Vodiča, istražit ćemo **intersekcionalnost dvaju kritičnih i gorućih pitanja: klimatske krize i rodne pravde.** UN-ovi Ciljevi održivog razvoja (COR-ovi) jasno ukazuju na međuovisnost ovih dvaju izazova. Ističu da se nijedan cilj ne može ostvariti sam za sebe. Napredak u jednom području zahtijeva koordinirani rad na svim ciljevima i u svim zemljama.

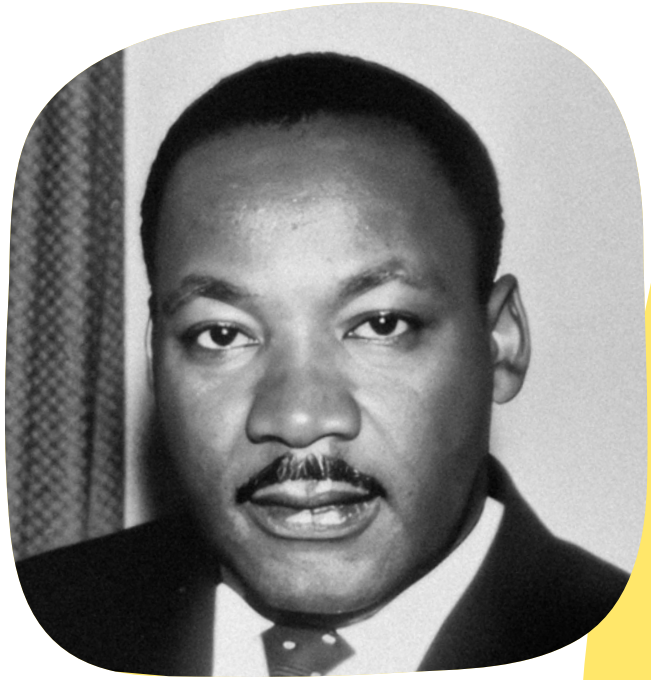

> ***„Prije nego što ujutro dovršite svoj doručak, već ste se oslonili na pola svijeta.“***
> *- Martin Luther King Jr., borac za građanska prava u SAD-u*

1. Globalna međuovisnost

Pregled međusobno povezanih globalnih pitanja

Škole u 21. stoljeću trebaju pripremiti svoje učenike i učenice na složenu i međusobno povezanu stvarnost današnjeg svijeta, što zahtijeva **dublje razumijevanje suptilnih veza između klime, okoliša, društva, kulture i ekonomije, a obično se naziva globalnom međuovisnošću.** Te su međuovisnosti oblikovane stalnom globalizacijom i odnose se na zajednice, nacije, institucije i pojedince.

Globalne međuovisnosti konstantno se razvijaju. Pandemija Covida-19, klimatske promjene i globalni sukobi svi redom naglašavaju surovu istinu: ignoriranje ili krivo upravljanje ovim međuovisnostima štetni su i za čovjeka i za planet. Danas roba putuje dvaput dalje nego prije 60 godina i prelazi preko mnogih granica prije nego što ju se naposljetku potroši. Primjerice, proizvodnja pametnih telefona uključuje komponente poput kobalta iz rudnika, baterija i modula za kamere koji se unakrsno kreću po svijetu, često se vraćaju istim putem i na taj način negativno utječu na zajednice i okoliš. [7] Ta globalna mreža veza ujedinjuje ljude, mjesta i događaje. Svatko od nas zauzima neki položaj unutar te mreže i naše djelovanje potencijalno pozitivno ili negativno utječe na svijet.

Izazovi, mogućnosti i međusobne ovisnosti našeg povezanog svijeta dobro su opisane u Ciljevima održivog razvoja (COR).

[7] The 2023/2024 Human Development Report

Što su Ciljevi održivog razvoja (COR)?

Ciljeve održivog razvoja (COR) zadale su 193 države članice Ujedinjenih naroda 25. rujna 2015. godine u New Yorku. Ovaj plan sadrži 17 ciljeva održivog razvoja i 169 dodatnih ciljeva povezanih s njima, koje bi trebalo ispuniti do 2030. Ovi se ciljevi, poznati i kao Globalni ciljevi ili Agenda 2030., odnose na sve države i na Globalnom jugu i na Globalnom sjeveru. Pokrivaju širok raspon izazova, uključujući i klimatske promjene, društvenu i rodnu neravnopravnost, obrazovanje i zaštitu okoliša.

Cilj je COR-ova transformirati svijet tako da su potrebe sadašnjih generacija ispunjene na održiv način, s poštovanjem prema okolišu i obzirom prema budućim generacijama. COR-ovi predstavljaju složenost i raznovrsnost globalnih međuovisnosti, ne samo između globalnih izazova već i povezanosti između samih ciljeva. Očito je da se nijedan cilj ne može ostvariti sam za sebe; napredak u jednom području zahtijeva koordinirani rad na svim ciljevima i u svim zemljama.

UVOD U CILJEVE ODRŽIVOG RAZVOJA:

>>> COR – Pojašnjenja - ukratko

>>> Video

Kao društvo težimo tome da stvorimo zajednice mira, pravde i inkluzije s jakim institucijama koje promiču održiv i zdrav okoliš. Zamišljamo svijet koji podržava vrijednosti poput poštovanja, brige, povjerenja, ljubavi, solidarnosti i suosjećanja. **Kako bismo izgradili pravedniji, mirniji i više prijateljski nastrojen svijet, trebamo promisliti o svom dosadašnjem pristupu i otvoriti se transformaciji u mišljenju, postojanju i životu.** Kao dobar prvi korak na tom putu promjene vidimo razumijevanje složenih globalnih odnosa i višestruke perspektive.

Temeljni uzroci i učinci klimatskih kriza

Klimatske promjene izvanredan su primjer globalnih međuovisnosti. Jedan su od najvećih globalnih izazova današnjice i utječu na okoliš, ekonomiju i društvo te na sve zemlje, neovisno o lokaciji. Emisije stakleničkih plinova u jednoj zemlji utječu na globalnu klimu, doprinose rastu temperatura, topljenju ledenjaka, povišenim razinama mora, ekstremnim vremenskim prilikama i promjenama u ponašanju i životnim ciklusima životinjskih i biljnih vrsta. Ekstremne vremenske prilike poput suša ili poplava mogu uzrokovati probleme s prinosima usjeva i nestašicu hrane, što pak povisuje cijene hrane. Navedeno može doprinijeti društvenoj i političkoj nestabilnosti, ojačati rodnu neravnopravnost i rodno uvjetovano nasilje te prouzrokovati sukobe i migracije.

VREMENSKE PRILIKE I KLIMA: KOJA JE RAZLIKA?

Premda usko povezani, vremenske prilike i klima nisu istoznačnice. Razlika između vremenskih prilika i klime, jednostavno rečeno, stvar je vremenskog razdoblja. Vremenske prilike su kratkoročni uvjeti u atmosferi, dok klima opisuje prosječne vremenske uvjete tijekom duljeg vremena. Vremenske prilike pokazuju kako se ponaša atmosfera i kako se može promijeniti iz minute u minutu, sata u sat i dana u dan.

Vremenske prilike obuhvaćaju brojne komponente, npr. temperaturu, kišu, vjetar, tuču, snijeg, vlagu, poplave, oluje, toplinske valove i tako dalje. Kad pogledate kroz prozor, ono što vidite jesu vremenske prilike. S druge strane, klima obuhvaća vremenske prilike u danom području u duljem vremenskom razdoblju. Kada znanstvenici govore o klimi, to znači da istražuju trendove ili cikluse varijabilnosti, npr. promjena u temperaturi, vlažnosti, padalinama, temperaturi površine oceana i ostalih vremenskih pojavnosti koje se odvijaju tijekom duljih razdoblja na specifičnoj lokaciji.

Dok se promjene u vremenskim prilikama mogu pojaviti unutar nekoliko minuta, klimatske promjene odvijaju se kroz dulje razdoblje. Klimatski događaji poput El Niña odvijaju se tijekom nekoliko godina, s većim fluktuacijama koje se pojavljuju kroz desetljeća. Postoje i još šire klimatske promjene koje se odvijaju stotinama ili tisućama godinama. Danas se naša klima mijenja. Zemlja se zagrijava zbog sve veće koncentracije ugljičnog dioksida i ostalih stakleničkih plinova u atmosferi[8].

[8] The European Space Agency - www.esa.int

Od industrijske revolucije naovamo, prosječna temperatura Zemljine površine stalno raste. Znanstvenice se slažu da su stakleнički plinovi koji su rezultat čovjekovih djelatnosti uzrokovali zagrijavanje. Međuvladin panel o klimatskim promjenama (IPCC) jednoglasno se složio da *„su klimatske promjene koje je uzrokovao čovjek već utjecale na vremenske i klimatske ekstreme u svim regijama diljem svijeta.*[9]" U 2020. godini je prosječna globalna temperatura iznosila 1,2˚C više od predindustrijskog prosjeka. Globalna zajednica želi ograničiti zagrijavanje na maksimalnih 2˚C jer će visoke temperature doprinijeti fundamentalnim promjenama i rizicima. Klimatske promjene već se osjećaju diljem svijeta kroz porast ekstremnih vremenskih prilika i povišene razine mora.

[9] IPCC (2023) https://www.ipcc.ch/report/ar6/syr/

ŠTO JE IPCC?

Međuvladin panel o klimatskim promjenama (IPCC) tijelo je Ujedinjenih naroda za procjenu znanstvenih podataka povezanih s klimatskim promjenama. Tijelo su osnovali UNEP (UN-ov Program za okoliš) i Svjetska meteorološka organizacija (WMO) 1988. godine kako bi političkim vođama pružili periodičke znanstvene procjene o klimatskim promjenama, implikacijama i rizicima te promicali strategije prilagodbe i ublažavanja.

Iste godine je Opća skupština UN-a podržala inicijativu WMO-a i UNEP-a za zajedničkim osnivanjem IPCC-a. IPCC je sastavljen od 195 zemalja članica. Objavljuje cjelovita znanstvena izvješća svakih pet do sedam godina. Godine 2023. objavljeno je Šesto izvješće[10]

[10] IPCC (2024) www.ipcc.ch/2024

Klimatska pravda naglašava da krize koje su uzrokovale klimatske promjene nisu samo okolišno, već i etičko, društveno i političko pitanje. Klimatska kriza je kriza pravde jer su patnja i pogođenost krizom nejednako raspoređeni. Premda se učinci globalnog zagrijavanja koje je uzrokovao čovjek osjećaju diljem svijeta, ljudi na Globalnom jugu nerazmjerno više su njime pogođeni. Još jedan aspekt klimatske pravde se tiče odgovornosti za klimatske promjene koje je uzrokovao čovjek. Naime, oni koji su njima najviše pogođeni tim su promjenama najmanje doprinijeli, što uključuje ljude koji žive u siromaštvu, marginalizirane skupine poput žena, autohtonih naroda, i zemalja s niskim prihodom. Bolno je očit jaz između ugljičnog otiska superbogatih, koji žive ugljično intenzivnim životnim stilom i vrše iste takve investicije u zagađivačke industrije, što sve doprinosi globalnom zagrijavanju, s jedne strane i ostatka svijeta s druge strane. U 2019. godini najbogatijih 1 posto svjetske populacije proizvelo je ugljičnog zagađenja koliko i pet milijardi ljudi koji zajedno čine dvije trećine najsiromašnije svjetske populacije. Emisije nastale iz potrošnje najbogatijih 10 posto odgovorne su za polovicu svih globalnih ugljičnih emisija[11].

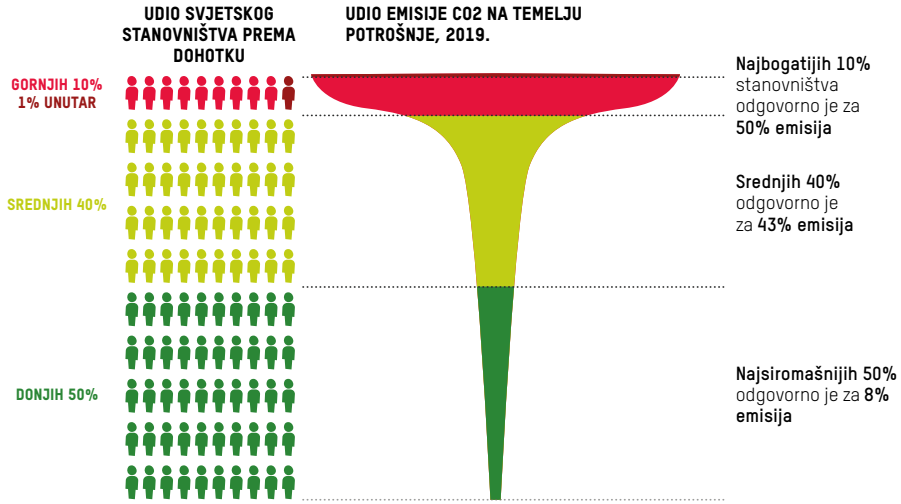

Skupine dohotka na svjetskoj razini povezane s emisijama na temelju potrošnje u 2019. godini. Izvor: Oxfam/SEI.

[11] Oxfam (2023) - policy-practice.oxfam.org

„Trebalo bi približno 1500 godina da netko iz donjih 99 posto proizvede onoliko ugljika koliko najbogatiji milijarderi proizvedu u godini dana." *– Oxfam*

KLIMATSKA PRAVDA

U sklopu Ecoality okvira klimatska pravda znači postići jednaku i pravednu raspodjelu tereta, utjecaja i dobrobiti klimatskih promjena i nastojanja da se ublaži klimatska kriza. To pak znači da se u središte naše budućnosti stavi život, očuvaju prava najranjivijih, omogući da svi ljudi, pogotovo žene i najranjivije skupine, sudjeluju u pravednom i otvorenom donošenju odluka bez korupcije.

Važnost zajedničkog djelovanja za klimatsku pravdu: Priča Wangari Maathai

Razmotrite rad **Wangari Maathai**, koja je svojim nastojanjima doprinijela obogaćivanju bioraznolikosti, zaštiti klime i jačanju zajednice, pogotovo žena. **Sadnjom 30 milijuna stabala pokrenula je lančanu reakciju interakcija i međuovisnosti, koje su pak doprinijele postizanju mnogih ciljeva iz popisa COR-a.** U raspravi o globalnim međuovisnostima, ključno je da se naglasak stavi na složenost svijeta, našu zajedničku odgovornost za nj i utjecaj koji imamo da oblikujemo bolju budućnost kako na lokalnoj tako i na globalnoj razini.

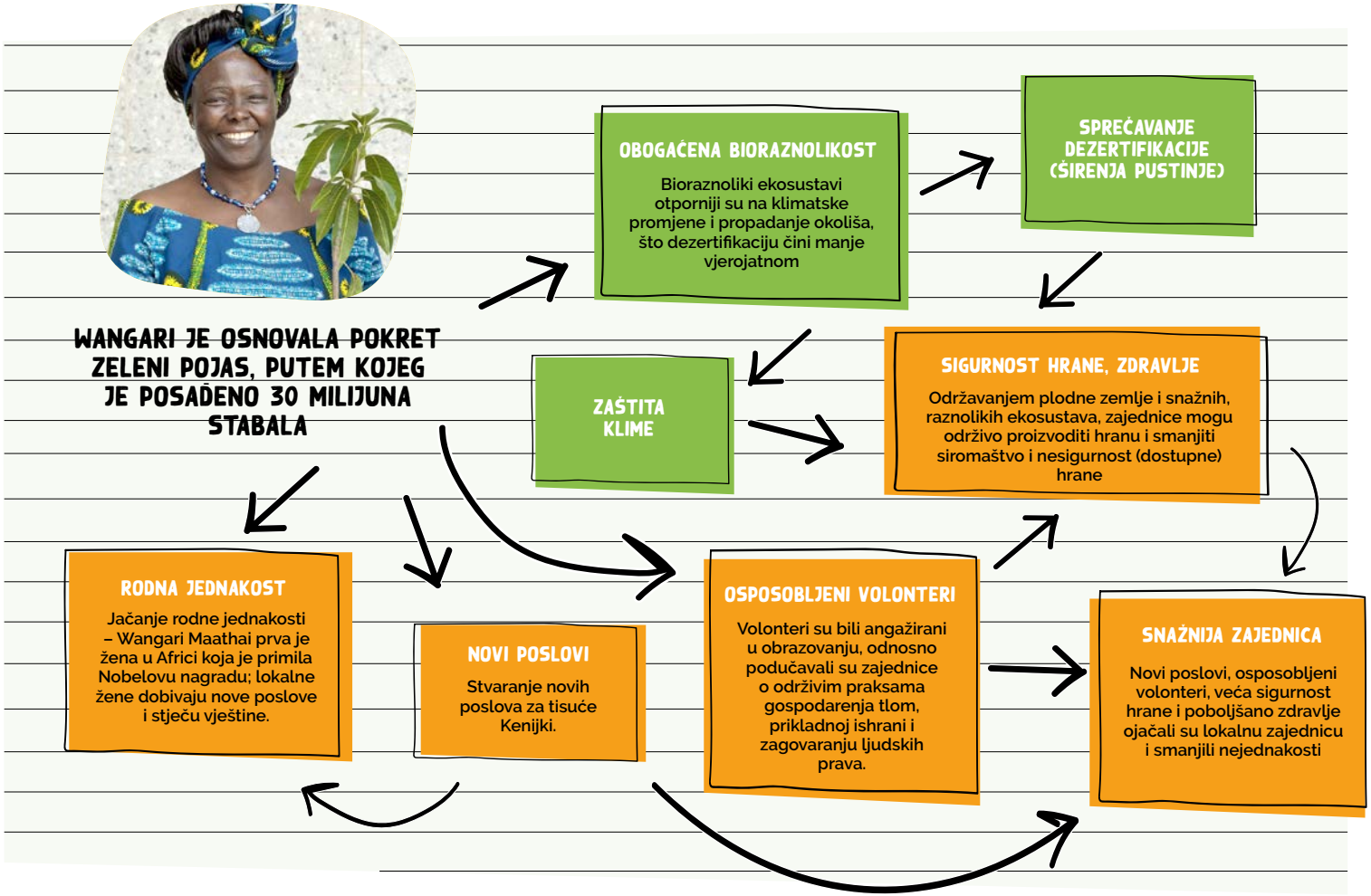

Već smo ustvrdili da su COR-ovi međusobno povezani. U ovom poglavlju ispitat ćemo blisku povezanost COR-a 5 (Rodna ravnopravnost) i COR-a 13 (Klimatske akcije). Istražit ćemo nazive „klimatska pravda“ i „rodna pravda“ i oprimjeriti poveznice između njih, uz naglasak na to zašto su žene i djevojčice toliko specifično pogođene učincima klimatskih promjena.

3. Rodna pravda

Istraživanje rodnih stereotipa i uloga

Tijekom cijele povijesti muškarci i žene su zauzimali nejednake pozicije u većini društava, gdje su ženama uskraćivana temeljna prava i pristup istima kroz dulja razdoblja. U današnjem svijetu su muškarci i žene pravno jednaki u mnogim društvima, ali posljedice stoljeća diskriminacije i dalje postoje u raznim oblicima, što je vidljivo u podzastupljenosti žena u ekonomiji i politici[12].

Rodna neravnopravnost odnosi se na pravnu, društvenu i kulturnu situaciju u kojoj biološki i/ili društveni spol određuje drukčija prava i dostojanstvo ženama i muškarcima. To se ogleda u nejednakom pristupu pravima i pretpostavki o stereotipnim društvenim i kulturnim ulogama[13]. Vizija rodne jednakosti cilja na to da se osiguraju pravednost i pravda u pristupu mogućnostima i raspodjeli dobrobiti i odgovornosti između žena i muškaraca.

Stupanj rodne ravnopravnosti varira između raznih društava. U mnogima se i dalje uočava bitna „razlika u pravdi", pa i u najnaprednijim društvima. Ova je razlika vidljiva u npr. rodnim razlikama u primanjima i disproporcionalnom opterećenju žena u smislu neplaćene skrbi o drugima. Globalno, žene izvršavaju više od 75 posto neplaćenog posla u skrbi, 3,2 puta više nego muškarci[14].

[12] (WEF), 2021, "Global Gender Gap Report 2021" World Economic Forum, Geneva
[13] European Institute for Gender Equality - Pojmovnik
[14] Više - What does gender equality have to do with climate change?

RODNA PRAVDA

Ecoalityjev pristup rodnoj pravdi uključuje razgradnju isprepletenih sustava opresije, preraspodjelu moći kako bi se ostvarila rodna ravnopravnost te zaštitila, promicala i ostvarila prava žena, djevojaka i osoba iz LGBTIQA+ zajednice, oslobođenih svih oblika nasilja i diskriminacije.

Temeljni uzroci rodne nepravde i klimatske nepravde

Iskorištavanje žena i okoliša međusobno su povezani i dijele iste temeljne uzroke. Sustav koji vrši opresiju nad ljudima na temelju roda, rase, klase, seksualnosti i fizičkih sposobnosti isti je onaj koji vrši opresiju nad prirodom. Patrijarhat, kolonijalizam i kapitalizam odgovorni su za iskorištavanje i opresiju i žena i okoliša te se presijecaju s drugim opresivnim sustavima kao što su rasizam i heteronormativnost, koji se međusobno podržavaju.

Posvetimo se ovome nešto detaljnije. I skrb (npr. prikupljanje i priprema hrane, briga o djeci, pranje odjeće i pospremanje kuće) i ekološki procesi (npr. disanje, energija i razlaganje) esencijalni su za to da naša društva i ekonomski sustavi funkcioniraju. Svima nam je nužno da dišemo, jedemo, pijemo, spavamo i nosimo odjeću, ali niti skrb niti ekološki procesi nisu novčano vrednovani i na taj način ostaju nevidljivima i doimaju se bezvrijednima.

Prilagođeno iz The Dominant Economic Model. Izvor: The Monetized Economy Versus Care and the Environment: Degrowth Perspectives On Reconciling an Antagonism. Corinna Dengler & Birte Strunk.

Na slici vidimo na koji način **DOMINANTNI EKONOMSKI MODEL** efektivno stvara umjetnu granicu i asimetriju moći između monetizirane ili formalne ekonomije i ekonomije održavanja – koja sadrži aktivnosti u skrbi i ekološke procese – o kojoj ljudski život ovisi i koja održava formalnu ekonomiju[15].

[15] (C. Dengler and B. Strunk. (2018). 'The Monetized Economy Versus Care and the Environment: Degrowth perspectives on reconciling an antagonism'. Feminist Economics, 24(3), 160–83. M. Mies and V. Shiva. (1993). Ecofeminism. Fernwood Publishing.

Prvu se smatra „produktivnom“ i u središtu je primarnog fokusa ekonomske misli i stvaranja politika. Potonju se smatra neproduktivnom, bezvrijednom i nalazi se izvan spomenutog fokusa. *Raison d'être* ekonomije održavanja upravo i jest da opslužuje monetiziranu ekonomiju u ovom okviru. Oni na vrhu te asimetrije moći su bogati, većinom muškarci, elita dominantno s Globalnog sjevera. One na dnu disproporcionalno su žene, autohtoni narodi i rasne zajednice, posebice one na sjecištu raznih nejednakosti. To znači da su stvarni troškovi povezani s bezobzirnom proizvodnjom i potrošnjom u tržišnoj ekonomiji eksternalizirani i opterećuju ljude i prirodu, koje se promatra kao da su izvan tržišne ekonomije[16] – često su to žene koje već prolaze kroz intersekcionalnu neravnopravnost i planet na rubu klimatske katastrofe i masovnog izumiranja[17].

Naš trenutni ekonomski model temelji se na neograničenom rastu s ograničenim resursima i mjeri se s pomoću BDP-a – (bruto domaći proizvod). BDP ne uzima u obzir brojne ljudske dimenzije (dobrobit, sreću, odnose, obrazovanje) niti one okolišne (održivost, ograničenja planeta) koji su prikazani na slici. Ovakav uzak fokus na BDP podržava politike koje održavaju nejednakost, rodnu nepravdu, bolest i narušenu klimu. BDP ne utječe samo na to što se prepozna i mjeri već što utječe na politike, investicije i određuje tko su pobjednici, a tko gubitnici.

KAO MJERA ZA GOSPODARSTVO, BDP NE OBUHVAĆA SVE

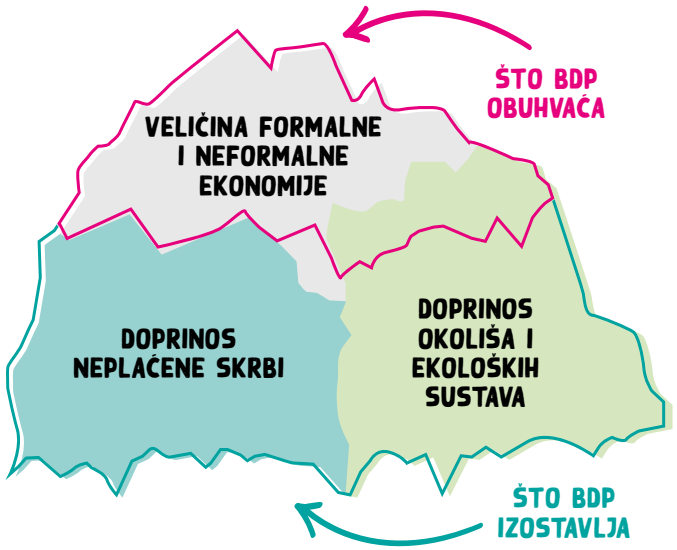

FORMALNA I NEFORMALNA EKONOMIJA	Formalna ekonomija **potpuno je obuhvaćena** BDP-om putem gotovih roba i usluga. Neformalna ekonomija **uvelike je obuhvaćena** BDP-om putem zamjenskih mjera i procjena, iako su neki elementi izostavljeni, a izazovi mjerenja i dalje su prisutni.
NEPLAĆENA SKRB	Neplaćeni rad skrbi o ljudima, zajednici i okolišu - **nije obuhvaćen BDP-om**
OKOLIŠ I EKOLOŠKI SUSTAVI	Doprinos ekoloških usluga - **djelomično obuhvaćen BDP-om** gdje su usluge postale roba (npr. energija vjetra i sunca, drvna građa), ali inače ne ulazi u računicu (npr. zrak koji udišemo).

Sustavna promjena je nužna i zahtijeva nove tipove odnosa između muškaraca i žena te između ljudi i okoliša, što uključuje da se omoguće jednake društvene, političke, ekonomske i kulturne mogućnosti za sve. Istražit ćemo naknadno viziju i stilove života koji doprinose spomenutoj sustavnoj promjeni. Proniknemo li u ove međusobno povezane nepravde i sustavne promjene koje se na njih odnose, radit ćemo na izgradnji jednakijeg i održivijeg svijeta.

[16] Idem
[17] Oxfam (2023) Radical Pathways Beyond GDP: Why and how we need to pursue feminist and decolonial alternatives urgently

Utjecaj klimatskih promjena na rodnu neravnopravnost

Klimatska kriza neproporcionalno utječe na marginalizirane skupine poput autohtonih naroda, žena i djevojčica, malih farmera, starijih i osoba s teškoćama. Ove skupine često imaju **manje resursa i mogućnosti na raspolaganju da pobjegnu ili se oporave od štete** koju su uzrokovale ekstremne vremenske prilike.

Mark Ralston/AFP/Getty Images

Djeca se igraju na komadu otopljenog leda blizu sela Napakiak, koje pripada jupičkim Inuitima na delti rijeke Yukon. Klimatske promjene disproporcionalno utječu na ruralne zajednice na Aljaski. Mnogima prijete dugoročni egzistencijalni problemi.

Pojam klimatske pravde zagovara jednaku raspodjelu opterećenja i mogućnosti koje klimatske promjene donose na globalnoj razini. Prema tom načelu, industrijalizirane zemlje i neke rastuće ekonomije, kao oni koji najviše doprinose klimatskim promjenama, moraju ne samo znatno smanjiti svoje emisije stakleničkih plinova već i poduprijeti siromašnije zemlje u prilagodbi i ublažavanju utjecaja klimatskih promjena. Svejedno, prikladna potpora bogatijih zemalja koja bi olakšala tranziciju i dalje je nedostatna.

Već smo naučili da nisu svi ljudi diljem planeta jednako pogođeni učincima klimatskih promjena. Velike su razlike između Globalnog sjevera i Globalnog juga. Žene i djevojčice su među skupinama koje su posebno pogođene klimatskom krizom, što se pak nadovezuje na aspekte rodne ravnopravnosti – ili rodne nepravde. Ali, koliko su žene i djevojčice teže pogođene? Pogledajmo nekoliko primjera iz UN Women[18]

1. **Visok stupanj ranjivosti u katastrofama** – Prema podacima Ujedinjenih naroda[19], žene i djevojčice izložene su 14 puta većem riziku od muškaraca da izgube život u prirodnim katastrofama, uključujući sve češće ekstremne vremenske uvjete. Razlozi se nalaze u ograničenim plivačkim sposobnostima, skrbi o djeci i starijima tijekom evakuacija. Također se čini da upozorenja tijekom takvih katastrofa stižu do žena kasnije nego do muškaraca.

2. **Povećano opterećenje** – U mnogim društvima žene i djevojčice preuzimaju više odgovornosti za prehranu obitelji

[18] UNWomen https://wrd.unwomen.org/explore
[19] UNWomen https://unwomen.de/klima-und-gender/

i upravljanje prirodnim resursima poput vode ili hrane. Nedostatni resursi, a čiji uzrok su klimatske promjene, tako povećavaju njihovo radno opterećenje, utječu na duljinu putovanja do izvora vode ili mjesta gdje skupljaju drvo za potpalu, poljoprivredni rad u ekstremnim uvjetima, čak i tijekom trudnoće. Na primjer, tijekom sušnih razdoblja, žene i djevojčice putuju sve dalje da donesu vodu ili drva za potpalu. Također, kao drastičan primjer može se navesti poljoprivredni rad: u mnogim zemljama, uzgoj hrane za obitelj isključivo je ženska odgovornost, čak i ako muškarac ne radi. Žene su također prve koje će se odreći hrane u korist djece i muškaraca kada hrane ponestane. Intenzivne i ponavljajuće vremenske nepogode dovele su milijune ljudi u nesigurnu situaciju u pogledu hrane, pri čemu su trudnice najviše pogođene neuhranjenošću. Dodatni fizički napori često rezultiraju zdravstvenim problemima. Istovremeno, žene imaju manje vremena za obrazovanje, zaposlenje ili političku participaciju, što negativno utječe na njihov prihod i onemogućuje im sudjelovanje u društvenom životu.

Laoska Narodna Demokratska Republika. Singnakhone u svom vrtu u kojem uzgaja povrće za svoje domaćinstvo. **Njena je zajednica pogođena sve češćim poplavama,** od kojih je jedna ekstremna poplava 2019. oštetila polja riže i usjeve.

Oxfam

3. **Povećan rizik od nasilja.** – Preseljenje zbog klimatskih promjena ili duga putovanja radi nabave resursa izlažu žene povećanom riziku od fizičkog i seksualnog nasilja, prisilne prostitucije i eksploatacije. Obiteljsko nasilje također raste nakon katastrofa zbog, primjerice, ekonomskog stresa i preseljenja. Analiza velikih količina podataka pokazala je da onda kada se višestruke krize odvijaju istodobno (npr. okolišna kriza, pandemija ili sukob), žene i djevojčice češće koriste alate za pretraživanje poput Googlea da potraže pomoć protiv nasilja[20].

4. **Društveni utjecaj – više prisilnih brakova, manje obrazovanja.** U regijama sa suhom klimom i čestom sušom, dječji brak češći je u obiteljima koje se bore sa smanjenim poljoprivrednim prinosima, višim cijenama hrane i ekonomskim pritiscima. Na primjer, u Kambodži je broj dječjih brakova u porastu prema količini suše. Gotovo svaka peta djevojčica u Kambodži udana je kao dijete, a taj je omjer i viši u najsiromašnijim kućanstvima[21]. Posljedice ovoga su tinejdžerske trudnoće, povišen rizik od partnerskog nasilja i ograničene mogućnosti za obrazovanje i razvoj karijere.

5. **Ekonomski izazovi** – Žene, globalno gledano, imaju niže prihode, manje uštedevine, manje pristupa kreditima, što im otežava oporavak od ekonomskih gubitaka koje uzrokuju klimatske promjene i prilagodbu na uvjete koji se stalno mijenjaju, u odnosu na muškarce. Rezultat je toga da su žene i djevojčice jače pogođene klimatskim krizama i takvo stanje kod njih dulje traje.

[20] UNWomen Disasters, crises and violence against women: Evidence from big data analysis (2023)
[21] UNWomen - Klima und Gender

Oxfam

Shirley Ahuia, 11, sa Solomonskih otoka, priprema se za školu u koju ide u svom izdubljenom kanuu. Djeca iz zaljeva Manawai, pripadnici naroda 'Are'Are **ne mogu pješke u školu jer su pješački putevi na obali prekriveni vodom zbog povišene razine mora.**

6. **Politička podzastupljenost** – Premda su različiti utjecaji klimatskih promjena na žene sve više prepoznati, bitna uloga žena u klimatskim pregovorima, kao zagovornica promjene, i u upravljanju resursima i dalje je nevidljiva. Žene su značajno podzastupljene u ključnim tijelima koja donose odluke. Primjerice, na UN-ovoj konferenciji o klimatskim promjenama održanoj 2022. godine, među voditeljima delegacija bilo je samo 20% žena[22].

[22] The Ministry for Economic Cooperation and Development (BMZ)

Isključivo fenomen na Globalnom jugu?

Pogrešno je smatrati da su žene drukčije pogođene isključivo na Globalnom jugu. Na primjer, uglavnom starije žene umiru u gradovima tijekom toplinskih valova, čak i ako se uzme u obzir da je više starijih žena nego muškaraca. To se ponajprije događa zbog smještaja i življenja – žene su puno češće pogođene siromaštvom u starijoj dobi i obično žive u smještaju koji nije prikladan za adaptacije (npr. instalacija klima uređaja) ili ne pruža nikakvu alternativu (npr. sjenoviti vrt) tijekom toplinskih valova[23].

Također, postoji i razlika između spolova u odnosu na odgovornost za klimatske promjene. U prosjeku, muškarci su ti koji imaju veći ugljični otisak nego žene, i to na svjetskoj razini. Istraživanja ukazuju na to da muškarci u načelu voze veće automobile, manje su skloni vegetarijanskoj i veganskoj prehrani te da malo muškaraca iskazuje sklonost prema održivom stilu života. Ovo se odražava i u svakodnevnim aktivnostima: žene, češće nego muškarci, štede vodu, isključuju grijanje kad napuštaju kuću i brinu se o pravilnom razvrstavanju otpada za reciklažu. Ovaj fenomen poznat je i kao „ekološka rodna razlika"[24].

[23] WEN – Women's Environmental Network (2010): Gender and the climate agenda. The impacts of climate change on women and public policy
[24] Mintel research quoted in The Guardian (2020)

4. Intersekcionalnost

Povijesni kontekst i trenutne implikacije

Učinci klimatskih promjena presijecaju se s drugim dimenzijama identiteta i neravnopravnosti. Žene iz autohtonih naroda ili afričkog podrijetla, ljudi koji žive na selu, ljudi koji žive u područjima sukoba ili katastrofa, starije žene, LGBTIQA+ osobe, žene s teškoćama i migrantkinje suočene su sa složenim ranjivostima zbog svojih intersekcionalnih identiteta.

Intersekcionalnost prepoznaje na koji se način razni aspekti identiteta – rasa, rod, seksualnost, klasa, fizička sposobnost – presijecaju kako bi stvorili jedinstvenu dinamiku opresije i privilegija. Pojam je izvorno skovala Kimberlé Crenshaw 1989. godine[25] da naglasi simultan utjecaj rasizma i seksizma na crnkinje. Intersekcionalnost se danas koristi široko kako bi se razumjeli oblici diskriminacije koji se preklapaju i njihove implikacije na kontekst klimatskih promjena.

Prepoznavanjem ovih intersekcionalnih utjecaja i analizom sistemskih nejednakosti koje nam oni otkrivaju, početak je rada na inkluzivnijim i učinkovitijim klimatskim aktivnostima koje podržavaju sve zajednice jednako.

[25] Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics (uchicago.edu)

„Intersekcionalnost je način razmišljanja o identitetu i njegovu odnosu prema moći... on je ustvari leća, prizma, kojom se promatra način na koji razni oblici nejednakosti često zajedno međudjeluju i uzajamno se pogoršavaju. Mi obično govorimo o rasnoj nejednakosti kao odvojenoj od nejednakosti na temelju roda, klase, seksualnosti ili imigrantskog statusa. No često se previdi to da su neki ljudi pogođeni svime navedenim i da iskustvo nije puki zbroj svojih dijelova.“” *- Kimberlé Crenshaw*

Kimberlé Crenshaw, redovita profesorica prava na Columbia University i University of California Los Angeles

Klikni OVDJE i OVDJE za videa u kojima Kimberlé Crenshaw govori o INTERSEKCIONALNOSTI.

Na primjer, kada je muslimanka s hidžabom diskriminirana, nemoguće je odvojiti to što je žena od njezina identiteta muslimanke te izolirati dimenziju/dimenzije koje doprinose njenoj diskriminaciji. Te su dimenzije intrinzično povezane: nosi hidžab jer prakticira svoju vjeru u javnom prostoru. Isto tako, crnkinje su diskriminirane na radnom mjestu više od bjelkinja [26] - ova se diskriminacija povećava ako osoba pati od nekih teškoća i/ili je queer.

Crnkinje nisu tek crne ili žene, one su oboje u isto vrijeme u svim situacijama u kojima se nalaze, čak i kad je prvi dojam situacije da su suočene s rasizmom ili seksizmom. Iskustva rasizma i seksizma ili bilo kojeg drugog oblika diskriminacije istovremeno jedinstveno je iskustvo i „više od zbroja svojih dijelova". Kao što je Kimberlé Crenshaw nedavno ustvrdila „Nije stvar tako jednostavna da govorimo o rasnom problemu ovdje, rodnom problemu ovdje i klasnom ili LGBTQ problemu ondje. Često takav okvir briše što se dogodilo ljudima koji su pogođeni svime navedenim." [27] Svi oblici nejednakosti uzajamno se podržavaju. Stoga, mora ih se analizirati i njima se baviti istodobno kako bismo spriječili da jedan oblik podupire drugi. Na primjer, borba protiv rodnih razlika u primanjima koja ne uključuje i ostale dimenzije poput rase, društveno-ekonomskog statusa i imigrantskog statusa zanemaruje širu sliku i vjerojatno će pojačati nejednakosti među ženama.

[26] Lean In and McKinsey & Company's annual Women in the Workplace study
[27] Kimberlé Crenshaw on Intersectionality, More than Two Decades Later | Columbia Law School

Razumijevanje diskriminacije i privilegija

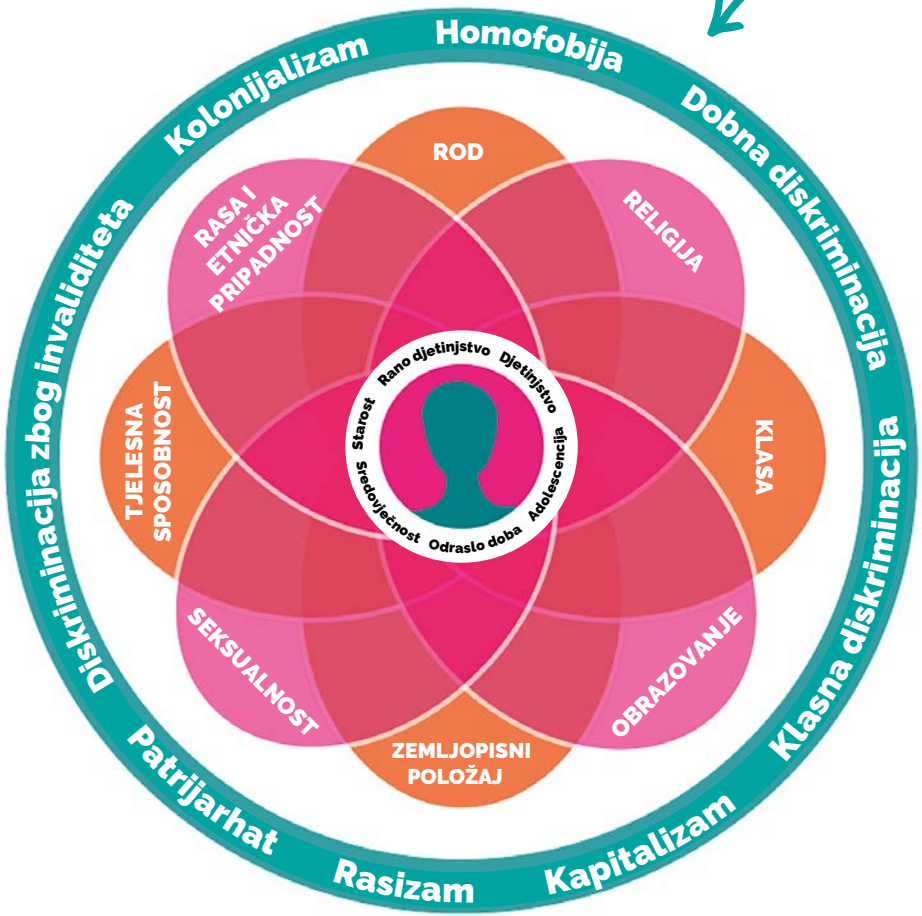

Prilagođeno s *https:/justassociates.*

Promotrite ovu sliku koja prikazuje razne aspekte ljudskog identiteta, njihovu interakciju i kako konvergiraju u oblikovanju vrlo raznovrsnih iskustava života i moći. TO JE INTERSEKCIONALNOST.

Vježba koja potiče na razmišljanje o intersekcionalnosti i odnosu moći i privilegija te podržava osvješćivanje, empatiju i prihvaćanje je hod kroz privilegije koji se može održati okretanjem kola privilegija ili jednostavno odgovaranjem na niz pitanja. Aktivnost koja se temelji na ovoj metodi opisana je u **Poglavlju 3.**

Pogledajmo KOLO PRIVILEGIJA.

Koja je vaša pozicija u odnosu na razna izvanjska pitanja?

Kako se osjećate dok promatrate ove strukture moći?

Koji vas dijelovi identiteta pomiču prema centru, a koji prema rubu?

Izaziva li kolo kakva pitanja?

KOLO MOĆI I PRIVILEGIJA

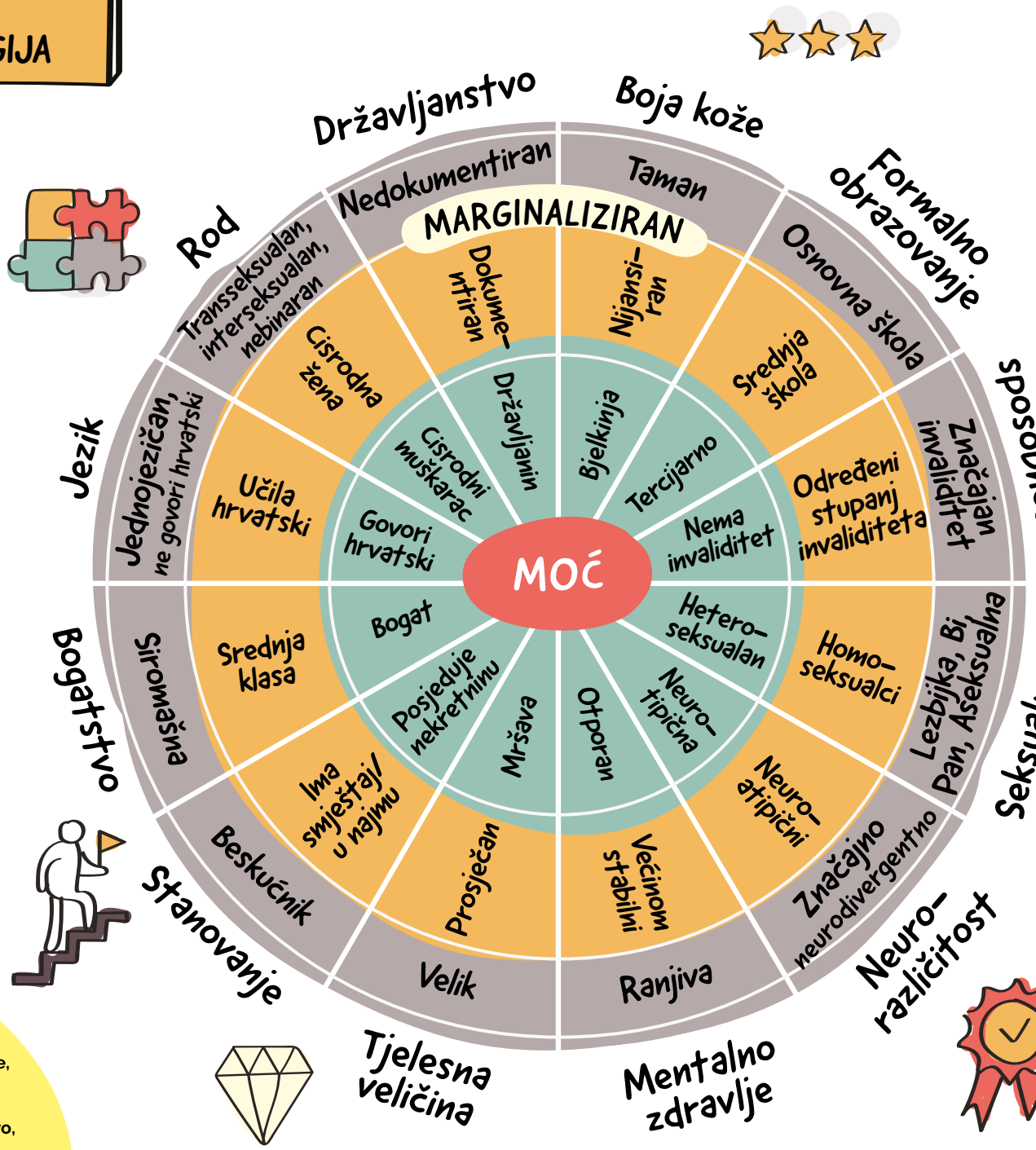

Prilagođeno iz ilustracije kola s 12 žbica: boja kože, formalno obrazovanje, fizička sposobnost, seksualnost, neurorazličitost, mentalno zdravlje, tjelesna veličina, stanovanje, bogatstvo, jezik, rod i državljanstvo.

© *Recipes for Wellbeing*

Recepti za dobrobit

Intersekcionalnost u klimatskoj i rodnoj pravdi

Istražimo dalje kako se klimatske krize presijecaju s rodnom neravnopravnošću i tako uzrokuju nepovratnu štetu i diskriminaciju.

Upoznajmo **Wilsona Thomasa,** koji živi u Francuskoj

20, MUŠKO, CRNAC, FRANCUZ

Na prvoj si godini fakulteta. Roditelji su ti u braku i imaju troje djece. Otac radi u građevini, a majka je vlasnica pekare. Oboje roditelja završilo je srednju školu. Obitelj ti je financijski stabilna. Nekad čuješ roditelje kako razgovaraju o novcu, pogotovo ako je promet u pekari slabiji. Ne možeš si priuštiti sve što želiš, ali osnovne potrebe su ti pokrivene. Tvoja obitelj posjeduje staru kuću u gradu, koja nema dobru izolaciju niti klimu.

Baka živi s vama, slaba je i često je muči bronhitis. Imate kućni internet. Susjedstvo nije najčistije, kante su uvijek krcate i tek je pokoje zeleno područje. Preko dana je sigurno, ali preko noći i nije baš. Roditelji posjeduju automobil. Ti se kreće pješke, biciklom ili javnim prijevozom..

Upoznajmo **Yimo Wang** koja živi u Italiji

35, ŽENSKO, AZIJKA, KINESKINJA

Rođena si u Kini. Obitelj ti se preselila u Italiju kad si imala tri godine, ali još nemaju talijansko državljanstvo. Radiš s roditeljima u poslu s odjećom. Roditelji su ti u braku i imaju dvoje djece. Oboje rade po 13 sati dnevno u istoj firmi. Oboje su završili srednju školu u Kini.

Udana si i imaš dvogodišnju kćer. Često je sa sobom vodiš na posao kada ne može u jaslice. Obitelj ti je financijski stabilna. Ne možeš si priuštiti sve što želiš, ali osnovne potrebe su ti pokrivene. Unajmljuješ stan u gradu blizu obiteljske tvrtke. Stan je prilično zapušten, ima stari bojler, slabo grijanje i nema klimu. Imaš ograničen kućni internet. Susjedstvo ima samo jedan javni park sa zastarjelim igralištem. Nije sigurno područje, pogotovo noću. Posjeduješ i koristiš automobil, kako radi komfora tako i radi sigurnosti..

Upoznajmo **Grace Issa** koja živi u Portugalu

8, ŽENSKO, CRNKINJA, TANZANIJKA

Ideš u osnovnu školu. Otac ti se dvaput ženio. Roditelji ti imaju četvero djece, ti si druga po redu. Oboje posjeduju izbjeglički status. Otac ti radi na lokalnoj tržnici kao prodavač voća, a majka se brine o kući i djeci. Samo ti je otac završio srednju školu. Obitelj ti nije financijski stabilna i ne može si priuštiti većinu namirnica. Osnovne potrebe nisu ti u cijelosti pokrivene.

Živiš s obitelji u dvosobnom stanu u krcatom i bučnom susjedstvu. Nemate kućni internet. Susjedstvo nije uvijek sigurno, ni po danu ni po noći. Roditelji ne posjeduju prijevozno sredstvo osim jednog bicikla. Ti se s njima krećeš ili pješke ili u javnom prijevozu

Upoznajmo **Zanija Barbasa** koji živi u Grčkoj

16, NEBINARAN, BIJELAC, GRK

Vid ti je oštećen. Pohađaš srednju školu, ali često izostaješ jer se ne osjećaš prepoznatim ni prihvaćenim zbog svoje dvostruke različitosti, i oštećenja vida i rodnog identiteta. Roditelji su ti rastavljeni i imaju troje djece. Otac ti je ljekarnik, a majka stomatologinja. Oboje imaju sveučilišne diplome.

Obitelj ti je financijski stabilna. Ne možeš si priuštiti što god želiš, ali osnovne potrebe su ti pokrivene. Obitelj posjeduje kuću u predgrađu, okruženu zelenim dijelovima i blizu je jezera. Posjedujete i velik stan u centru grada. Oba doma imaju klimu i internet. Sa svakim roditeljem boraviš dio vremena. Susjedstvo u predgrađu je sigurno, ono u centru nije sigurno noću. Roditelji posjeduju dva automobila, nijedan nije električni ili hibrid.

Odaberi neku od gore predstavljenih osoba kao svoj „lik“. Zamisli na trenutak svoj „novi“ život s podacima koji su ti na raspolaganju. **Kakav je tvoj dom? Jesu li ti roditelji živi? Imaš li sestre ili braću? Jesi li imao/la ili imaš sretno djetinjstvo? Kako se trenutno osjećaš? Što te zabrinjava? Čemu se veseliš?**

SADA PROČITAJ OVIH 6 REČENICA I ZAPIŠI SI JEDAN BOD SVAKI PUT KAD SE SLOŽIŠ S NAVEDENOM IZJAVOM.

1. Zamisli ekstremni toplinski val u svojoj regiji. Moja obitelj i ja možemo fizički podnijeti takvu temperaturu (u kući, stanu, radnom mjestu, školi, itd.) i biti sigurni od posljedica koliko je moguće. Imamo mogućnosti na raspolaganju da izbjegnemo takvu vrućinu.

2. Zamisli oluju u svojoj regiji, koja je prouzrokovala goleme poplave. Nakon što je prošlo nešto vremena od poplave, moja obitelj i ja ćemo nastaviti sa životima kao i prije. Imamo pristup pomoći države i lokalne vlasti, državnim strukturama, osobnoj i obiteljskoj štednji, mrežu ljudi, itd.

3. Najveći lokalni i nacionalni mediji daju meni i obitelji objektivne i raznovrsne informacije o klimatskoj krizi. Obaviješteni smo o tome kako spriječiti klimatske promjene i ublažiti ih.

4. Načelno, moja obitelj i ja imamo mogućnosti i sredstva da se preselimo na sigurnije mjesto bez većih ograničenja.

5. Gledano svakodnevno, ne osjećam se ugroženo ni od koga ni od čega.

6. Ne plaši me kako ću nahraniti sebe i svoju obitelj.

>>> Je li tvoj lik iskusio bilo kakav oblik diskriminacije? Ako jest, koji su to? Koji su uzroci diskriminacije?

>>> Je li tvoj lik bio privilegiran? Ako jest, odakle je ta privilegija proizašla?

>>> Pročitaj ponovno opise ostalih osoba i onda gore navedene rečenice.

>>> Jesu li i ostali likovi iskusili neki oblik diskriminacije? Ako jesu, koji su to oblici? Koji su uzroci diskriminacije?

>>> Jesu li ostali likovi iskusili neki oblik privilegije? Ako jesu, odakle je ta privilegija proizašla?

>>> Koja pitanja ti se javljaju nakon ove jednostavne aktivnosti? Kako se osjećaš pritom? Postoje li neki čimbenici o kojima ranije nisi ni razmišljao/la?

>>> Kako ova aktivnost naglašava pojam intersekcionalnosti?

Svi oblici diskriminacije rezultat su presijecanja struktura moći. Ignoriramo li to, riskiramo da ne vidimo širu sliku ili predstavimo pristrano gledište.
Kombiniranje klimatske i rodne pravde u „klimatsku rodnu pravdu“ prepoznaje da se rod i klima presijecaju, čime se mijenja narativ iz žena kao „ranjivih“ žrtava u žene kao nositeljice aktivne uloge, sposobne doprinijeti rješenjima. Žene imaju ključnu ulogu u klimatskim rješenjima, ublažavanju i prilagodbi zbog vlastitih proživljenih iskustava i znanja. Klimatska rodna pravda osigurava ženama i LGBTIQA+ osobama jednaku i punu participaciju u donošenju odluka na svim razinama, od razvoja preko implementacije do evaluacije.
Nema klimatske pravde bez rodne pravde i obratno.

5. Ekofeministički pristup kao rješenje

Načela ekofeminizma

Prije nego se pozabavimo ovim pitanjem, definirajmo ekofeminizam. Ekofeminizam je pokret koji povezuje opresiju žena s eksploatacijom okoliša, zagovara društvenu i ekološku pravdu tako što izaziva patrijarhalne strukture. Promiče održive, jednake načine življenja. Iznikao je 1970-ih i odonda predlaže raznolike strategije za borbu protiv društvenih i ekoloških kriza. Kritizira sustave poput konzumerizma, kapitalizma i kolonijalizma, koji nastavljaju nepravde. Središnja je točka ekofeminizma prepoznavanje uloge patrijarhata u održavanju ovih nepravdi i potreba da se patrijarhat dokine kako bi se postigla istinska ravnopravnost i odgovorno očuvanje okoliša.

Ispitali smo štetne učinke klimatskih kriza i rodnih neravnopravnosti na ljude i planet. Istraživanja su pokazala da klimatske promjene neproporcionalno pogađaju žene. Neravnoteža moći prijetnja je našem planetu, ali postoje rješenja. Ako drukčije sagledamo svijet, vidjet ćemo da je zdrav, inkluzivan, održiv i brižan svijet moguć. Tu su viziju cijelo vrijeme do neke razine i realizirali oni koji odabiru životne stilove koji poštuju ljudska prava i ograničenja planeta.

Rješenje se nalazi u samom problemu: temeljni uzroci i učinci klimatske i rodne pravde međusobno su povezani. Prihvatimo li vrijednosti jednakosti i ravnopravnosti, možemo preoblikovati ovaj svijet. Te vrijednosti nisu radikalne, ali potencijalno mogu preusmjeriti naš svijet ka zdravlju, sigurnosti, inkluzivnosti i održivosti.

Prigrlimo li ekofeminističke vrijednosti poput niže navedenih, osnažit ćemo pojedince i pojedinke i zajednice da izazovu strukture moći i izgrade pravedniji i održiviji svijet za sve.

POŠTOVANJE, POVJERENJE, LJUBAV, SOLIDARNOST, PRIKLADAN RECIPROCITET, SUOSJEĆANJE, PRIJATELJSTVO, POVEZANOST, ZAJEDNICA, PRAVDA, NENASILJE.

Zamislimo li idealno društvo, koje su to dodatne vrijednosti potrebne da se promiče poštovanje među ljudima i prema planetu? Koje to vrijednosti promiču sreću, dobrobit i mir? Koje nam vrijednosti dopuštaju da se osjećamo veselima, sigurnima i da rastemo?
Promišljanjem ovih vrijednosti ujedno i navodimo osobne težnje i izgrađujemo kolektivno djelovanje prema harmoničnom svijetu.

Je li ekofeminizam isključivo namijenjen ženama i djevojčicama?

Nikako! Ekofeminizam prelazi granice roda.

Ispitivanjem ekofeminističkih vrijednosti, postoje li vrijednosti koje ne biste željeli iskusiti ili podijeliti? Društvena percepcija maskuliniteta ponekad može ograničiti pojedinca i ojačati pojam toksičnog maskuliniteta koji perpetuira opresiju i nasilje. Takve definicije maskuliniteta štetne su za sve rodove, za cijelo društvo i za one dječake i muškarce zatočene u zadanom opisu muževnosti. Propitivanje takvih normi ključno je u izgradnji inkluzivnih zajednica punih poštovanja u kojima se prema svakome, neovisno o rodu, odnosi s brigom i poštovanjem.

Ne postoji zadani oblik maskuliniteta jer njega stvara i uvjetuje društvo u kojem živimo. Nasreću, danas možemo govoriti o postojanju brižnih maskuliniteta, ekološkog maskuliniteta i feminističkog maskuliniteta, prema bell hooks u knjizi *Feminism Is for Everybody.* Nitko se ne mora ponašati na određen način jer je dječak ili muškarac. Svi smo ranjivi, svi smo emocionalni i svi zaslužujemo poštovanje i skrb.

Tony Porter jedan je od mnogih muškaraca zagovornika zdravog bivanja dječakom i muškarcem. Porter je autor, edukator i aktivist te osnivač organizacije pod nazivom ***A Call to Men* (Poziv muškarcima)**, čiji je cilj transformacija društva promicanjem zdrave i obazrive muževnosti i nudi obuke i druge oblike edukacije za kompanije, vladine agencije, škole i skupine u zajednicama. Njegov je istoimeni TED talk nominiran za Top 10 TEDovih govora koje bi svaki muškarac trebao pogledati. Tony Porter primjer je muškarca koji zagovara zdrav maskulinitet ispunjen poštovanjem.
Kao osnivač organizacije *A Call to Men*, promiče pozitivni maskulinitet putem edukacija i aktivizma.

Koliko muških uzora poznajete koji promiču feministički, brižni, zdravi, ekološki maskulinitet?

JELI JE NEORTODOKSNO ZA DJEČAKA ILI MUŠKARCA DA ŽELI BITI DIJELOM EKOFEMINISTIČKOG SVIJETA?

Nije neortodoksno i pritom niste sami! Mnogi globalni pokreti poput *HeForShe* i *MenEngage* ujedinjuju muškarce koji promiču rodnu pravdu. Sudjelovanjem u ovim pokretnima naglašava se da pro-feministički angažman nije pasivan, već aktivno doprinosi pravednijem svijetu.

NIJE LI GLUPO ODREĆI SE SVOJIH PRIVILEGIJA?

Nije! Istraživanja pokazuju da su društvena i politička ravnopravnost esencijalne za poboljšanje života.

Ekofeminističke priče

Što nam o **ekofeminizmu** poručuje priča o baterijama kojima se svakodnevno koristimo?

PRIČA PHYLLIS OMIDO

Olovne baterije koriste se svugdje, od automobila i motocikala do sigurnosne pohrane podataka za telekomunikacijske tornjeve i solarne panele. Relativno su pristupačne i poprilično su kratka vijeka, što je pak rezultiralo time da se godišnje diljem Afrike akumulira više od 1,2 milijuna tona iskorištenih olovnih baterija. Pogoni za reciklažu rade diljem Afrike na ekstrakciji preostalog olova za ponovnu uporabu. Ti su pogoni izuzetno toksični za ljude koji ondje rade, zajednicu u okruženju i okoliš. Ispuštaju olovne pare, otpadna voda ulazi u zalihe vode lokalnih zajednica; dugoročna izloženost i najmanjoj količini olova uzrokuje oštećenja mozga i bubrega, oštećenja sluha, komplikacije s reproduktivnim sustavom i teškoće u učenju kod djece.

Godine 2009. Phyllis Omido započela je s poslom u jednom takvom pogonu – Owino Uhuru u Keniji – kao službenica za ljudske resurse i usklađenost poslovanja. Ubrzo je primijetila da radnici i članovi zajednice pobolijevaju, pritom i njezino vlastito dijete, koje je redovno vodila sa sobom na posao. Istraživanje koje je Omido započela potvrdilo je ozbiljno trovanje olovom i uništenje okoliša. Phyllis Omido aktivirala se zajedno s ostalim ženama. Mobilizirala je zajednicu, potaknula snimanje dokumentarca o pogonu, osnovala nevladin Centar za upravljanje pravdom i borbu za okoliš (NGO Center for Justice Governance and Environmental Action (CJGEA)) i zagovarala ovaj slučaj kod nacionalnih i međunarodnih političara. Pet godina poslije, 2014. godine, pogon Owino Uhuru je prestao s radom. Godine 2017. ovaj je slučaj potaknuo UN-ovu rezoluciju o reciklaži iskorištenih olovnih baterija u Africi, kojom se zabranio daljnji izvoz olova u Keniju. **Međutim, šteta prema ljudima i lokalnom okolišu je ostala.**

Iz tog razloga je Phyllis Omido tužila državne i ne-državne agencije u ime 3000 članova zajednice. Presudom iz 2023. godine, i državna i privatna tijela proglašena su odgovornima za štetu počinjenu zajednici i okolišu. Ova značajna sudska odluka naglašava dužnost države da zaštiti okoliš i građane. **Borba za nadoknadu štete i dalje traje.**

Tekst je prilagođen s Right Livelihood

Phyllis Omido je žena iz Kenije, borkinja za ljudska prava i okoliš.
Nakon Phyllisine priče možemo postaviti mnoga pitanja. Evo ih nekoliko:

- **Tko uništava okoliš i tko je najviše time pogođen?**
- **Tko je odgovoran?**
- **Tko proizvodi, troši i baca otpad?**

Koja su dodatna pitanja koja ova priča može potaknuti?
Phyllisina priča istaknula je mnoge oblike neravnopravnosti između Globalnog juga i Globalnog sjevera i razotkrila užasne učinke **otpadnog kolonijalizma*** i intersekcionalnosti roda, etniciteta, rase, društveno-ekonomskog statusa i zdravlja, uključujući i reproduktivno zdravlje.

*** Otpadni kolonijalizam (*waste colonialism*) javlja se kad skupina ljudi iskorištava otpad i zagađenje radi dominacije nekom drugom skupinom ljudi u njihovoj domovini. Ovaj naziv prvi put je zabilježen 1989. na UN-ovoj konferenciji o okolišnom programu održanoj u Baselu, Švicarska. Tada su afričke nacije izrazile zabrinutost zbog odlaganja opasnog otpada od strane zemalja s visokim BDP-om u zemlje s niskim BDP-om. Naziv otpadni kolonijalizam obično se koristi da se opiše dominaciju nad zemljom radi odlaganja otpada, koju se naziva „jamom", što je vidljivo npr. u kontekstu tržnice Kantamanto u Accri, u Gani, drugoj najvećoj *second-hand* tržnici na svijetu (stopwastecolonialism.org).**
Ovakav oblik modernog kolonijalizma postavlja pitanja o tome kako i što trošimo, kako proizvodimo i na kraju odlažemo otpad, te o učinku svega navedenog na ljude i na okoliš. Kriza koju uzrokuje neodrživa potrošnja i proizvodnja diljem svijeta pogonsko je gorivo tekućoj trostrukoj planetarnoj krizi klimatskih promjena, uništenja prirode i zagađenja (vidi ovdje).

NJEZINA JE PRIČA EKOFEMINISTIČKA PRIČA.

Phyllisina priča ispituje jaz između globalne ekonomije, kapitalizma, okoliša i rada u skrbi, uključujući skrb za bolesne, za zajednice i za buduće generacije. Priča se odnosi na utjecaj uništavanja okoliša i klimatskih kriza na seksualno i reproduktivno zdravlje odnosno pokazuje rodni utjecaj ovih kriza. Priča istražuje poveznice između pristupa resursima, obrazovanju i pravu i propituje nepravednu raspodjelu rada. Također se osvrće i na ograničenja planeta i iskorištavanje prirode usporedno s iskorištavanjem. Na koje je još načine Phyllisina priča ekofeministička? Koje ekofeminističke vrijednosti vam još padaju na pamet?

Pogledajte Phyllis Omido na video

Brojni su primjeri ekofeminističkih priča diljem svijeta, imena ljudi o kojima ste možda čuli poput Vandane Shiva, pokojne Berte Cáceres te Wangari Maathai kao i mnogih drugih, čije glasove ne čujemo i ne slavimo, kako ekofeminističkih osoba tako i ekofeminističkih pokreta.

Poznajete li koju ekofeminističku osobu ili ekofeminističke priče iz svoje zemlje ili iz drugih zemalja? Tko su te osobe i što su činile?

Ekofeministički pristup može ponuditi stvarna i pozitivna rješenja za naše svakodnevne životne stilove kao i za lokalne i globalne nepravde. Kako bi škole, volonterske udruge, gradovi i zajednice mogle izgledati da su strukturirana po ekofeminističkim vrijednostima i načelima? U nastavku je nekoliko primjera takvih inicijativa u Europi da posluže kao inspiracija i ponude ostvariva rješenja koja donose promjene.

Szeszgyár: ekofeministički, queer zajednički vrt u centru Budimpešte

Pitanja za razmišljanje:

- ***Koje se ekofeminističke vrijednosti i načela aktivno živi u Szeszgyáru?***
- ***Kako se vi osjećate u vezi sa Szeszgyárom?***
- ***Znate li za kakav zajednički vrt poput ovoga?***
- ***Bi li ova praksa uspjela u vašoj zajednici?***

Osmišljavanje ekofeminističkog grada

Publikacija pod nazivom *Ecofeminist proposals for reimagining the city*. Public and community paths“ izdana je 2021. godine.
Ciljevi ove publikacije su:
- Utvrditi jasna načela na koji način nanovo osmisliti grad iz ekofeminističke perspektive.
- Osmisliti jasne prijedloge i opcije akcija da se izgrade ekofeministički gradovi.
- Rasvijetliti urbane modele za ekofeminističku tranziciju koju želimo i trebamo.

U publikaciji se istražuje kako gradovi mogu postati dijelom ekofeminističke tranzicije te se ispituje ekofeminizam kao okvir, grad iz ekofeminističke perspektive i **ekofeministička načela i vrijednosti** za budućnost.

Među njima se nalaze i sljedeći:
- Feministička ekonomija i ekološka ekonomija,
- Zajednička dobra, suverenitet i prava,
- Održivost života i otpornost.

Zatim su istaknuti prijedlozi ekofeminističkih javnih politika za grad koji se odnose na:
- Kolektivno pravo na skrb,
- Suverenitet hrane,
- Suverenitet energije,
- Pristup vodi i upravljanje vodom,
- Obrazovanje i razonoda u zajednici,
- Zdravlje i socijalna skrb u javnim zajednicama,
- (Eko)feministički urbani dizajn,
- Život slobodan od rodnog nasilja,
- Ekonomske i kooperativne mreže.

Pitanja za razmišljanje:

Slažete li se s onime što ova publikacija predlaže? Raspravite o razlozima. Mislite li da predložene javne politike mogu uspjeti? Što je za njih potrebno? Imate li svojih prijedloga?

Alternativne ekonomije

Prethodno smo u ovom poglavlju predstavili negativne učinke trenutnog ekonomskog modela na politike koje dodatno potiču globalne neravnopravnosti i klimatsku nepravdu. Politička i ekonomska teorija koja kritizira globalni kapitalizam i poziva nas da radikalno smanjimo globalnu potrošnju resursa zove se **odrast** (*degrowth*). Neravnopravnost i dalje raste, ograničenja planeta konstantno se krše, a odrast je u zamahu.[28] Odrast kao pokret aktivista i istraživača zagovara to da društva kao prioritet postave društvenu i ekološku dobrobit umjesto korporativnog profita, prevelike proizvodnje i suvišne potrošnje.[29]

Alternativne ekonomije koje mogu doprinijeti načelima odrasta već postoje i mnoge prakse postaju prepoznate nacionalno i globalno, iako ne uvijek radi istih etičkih i ekoloških razloga. Dva su vam primjera vjerojatno već poznata:

• **Ekonomije dijeljenja** su u porastu: zajednički rad (*co-working*), zajedničko stanovanje (*co-housing*), zamjena kuća i stanova, kratki besplatni boravak, često uključuje "spavanje na sofi" (*couchsurfing*), Uber, Airbnb, bicikli, električni romobili u gradovima. Ipak, platformske ekonomije dijeljenja poput Ubera ili Just Eat nisu nužno oslabile kapitalizam ili patrijarhat.[30] Dapače stvorile su nove etičke probleme u vezi s radničkim pravima i masivnim dijeljenjem osobnih podataka. Mnoge ekonomije dijeljenja svejedno mogu pozitivno utjecati na održivost.

Primjerice, *co-housing* omogućuje ljudima da zajedno iskoriste svoje resurse, smanje potrošnju i proizvodnju, pa tako i otpada, i odmaknu se od potrebe da posjeduju nekretninu.

• **Kružne ekonomije**, kao što je prenamjena stvari (*upcycling*), sustavi za povrat boca i limenki, doniranje odjeće, kupovanje *second-hand* predmeta i knjiga, ciljaju na to da oslabe trenutna neodrživa i nepravedna društva i ekonomije. Nude nove modele proizvodnje i potrošnje „regenerativne po dizajnu", optimiziraju resurse i opetovano ponovno upotrebljavaju i transformiraju proizvode, na taj način ograničavaju potrošnju sirovina i otpada. Pogledajte video o kružnim ekonomijama, koji je dio serije videa ekonomistice Kate Raworth o tzv. ekonomiji krafne [31] (Doughnut Economics). Ova teorija potiče rješenja koja poštuju i brane društvene, pa tako i rodne, granice i granice planeta kao kompas za ljudski napredak u ovom stoljeću.

Ekofeminizam objedinjuje pozitivne rodne i ekološke učinke ekonomije dijeljenja i kružne ekonomije, s fokusom na kolektivnu odgovornost i participaciju u odbijanju specifičnih oblika opresije. Kao što smo vidjeli, ovakav pristup je moguć. Možda bismo trebali vidjeti čim više prepoznavanja potrebe da svi zajedno skrbimo o djeci, o starijima i ljudima narušena zdravlja. Možda bismo trebali vrednovati napuštene ili nekorištene zelene površine, kao što je to u Szeszgyáru, i stvoriti zajedničke javne vrtove s povrćem u kojem se zajednica kolektivno skrbi o svojoj hrani, pa čak tu hranu zajedno kuha i objeduje.

[28] WEF (2022) Degrowth: what's behind this economic theory and why it matters today | World Economic Forum (weforum.org)
[29] degrowth.info/degrowth
[30] Valja imati na umu da ekonomija dijeljenja djeluje kada su ljudi vođeni načelima održivosti. Neke od platformi koje su ovdje spomenute, iako utemeljene na konceptima održivosti, imaju značajne negativne posljedice ne samo na radnička prava, sigurnosti osobnih podataka, nego i na cijene i dostupnost stanovanja, korištenje lokalnih resura i sl.
[31] https://metar.door.hr/wp-content/uploads/sites/11/2023/10/Krafna-za-odrzivost-prikaz-cetiri-hrvatska-grada-compressed.pdf

O klimatskoj krizi i okolišnoj pravdi ne može se raspravljati putem rodno neutralnih mjera, a rodna pravda nije pitanje koje se isključivo odnosi na žene i djevojčice. **Svi igramo važnu ulogu.** Kao europski građani, koristeći svoja demokratsko pravo na glasanje, imamo konkretne prilike utjecati i mijenjati politike i zakone koji diskriminiraju i štete ljudima i okolišu. Također imamo mnoge druge načine za izražavanje i aktivno sudjelovanje u lokalnim i globalnim pitanjima, kao što su potpisivanje peticija, podržavanje i pridruživanje aktivistima i organizacijama civilnog društva, sudjelovanje u lokalnim odborima i zajednicama te traženje odgovora i rješenja od donosioca odluka. Na pojedinačnoj razini, što jedemo, kako putujemo, stvari koje trošimo, otpad koji proizvodimo, što učimo, kako se opuštamo i način na koji se brinemo o drugima, sve nabrojeno može pozitivno utjecati na naše domove, zajednice, gradove i okoliš kako lokalno tako i globalno ako se sve navedeno temelji na pojmovima jednakosti, ravnopravnosti i pravde.

6. Pojmovnik

Antropocentrizam
Uvjerenje da je ljudsko biće središnja i najznačajnija vrsta na Zemlji, što često vodi do eksploatacije prirode radi ljudske koristi bez primjerenog obzira prema drugim vrstama i ekosustavima.

Brižni maskulinitet
Naglašava razvoj, odgoj i suosjećanje kao ključne osobine maskuliniteta i time se suprotstavlja stereotipima dominacije i agresije.

Ciklus ugljika
Prirodni proces putem kojeg se ugljik kreće između atmosfere, oceana, tla i živih organizama, čime se regulira ugljična ravnoteža na Zemlji.

Ciljevi održivog razvoja (COR), poznati su i kao Globalni ciljevi ili Agenda 2030
Globalni ciljevi koje su postavili Ujedinjeni narodi radi raznih društvenih, ekonomskih i okolišnih izazova, s ciljem postizanja održivog razvoja do 2030. godine.

COP (*Conference of the Parties*)
Godišnji sastanak na kojem zemlje pregovaraju o klimatskim politikama i sporazumima unutar okvira UN-ove Konvencije o klimatskim promjenama (UNFCCC).

Ekofeminizam
Pokret koji povezuje opresiju žena i eksploataciju okoliša, zagovara društvenu i ekološku pravdu tako što izaziva patrijarhalne strukture i promiče međusobno povezane, održive i jednake načine života.

Ekološki maskulinitet
Oblik maskuliniteta koji kao prioritet postavlja ekološke vrijednosti poput brige za okoliš, održivosti i odbijanja tradicionalne norme dominacije i eksploatacije, koje se povezuju s konvencionalnim maskulinitetom.

Ekološko-rodni jaz

Razlike u stavovima i ponašanjima prema okolišu između muškaraca i žena, koje često ukazuju na to da su žene u odnosu na muškarce sklonije angažiranju u praksama naklonjenim ekologiji i podržavanju okolišne politike.

Emisije stakleničkih plinova

Emisije stakleničkih plinova odnose se na plinove kao što su ugljični dioksid (CO_2), metan (CH_4) i dušikov oksid (N_2O), koji zadržavaju toplinu u Zemljinoj atmosferi i time doprinose efektu staklenika i globalnom zagrijavanju.

Europski Zeleni plan (*European Green Deal*)

Plan Europske komisije osmišljen da se ekonomiju EU učini održivom, s ciljem ugljične neutralnosti do 2050. promicanjem zelenih tehnologija i politika.

Feminizam

Društveni i politički pokreti koji zagovaraju političku, ekonomsku, osobnu i društvenu rodnu ravnopravnost i suzbijaju rodnu diskriminaciju i opresiju.

Globalni jug/Globalni sjever

Široka kategorizacija regija na temelju ekonomskog razvoja i geografske lokacije. Globalni jug obično podrazumijeva zemlje s niskim prihodima u Africi, Južnoj Americi i Aziji, dok Globalni sjever obuhvaća zemlje viših prihoda poput Sjeverne Amerike, Europe i dijelova Azije.

Intersekcionalnost

Okvir koji ispituje na koji se način razni društveni identiteti (npr. rasa, rod, klasa) presijecaju i na taj način stvaraju sustave diskriminacije i privilegija, koji se preklapaju, uz naglasak na složenost iskustva pojedinca u društvu.

Jednakost

Jednakost znači pravednost, nepristranost i pravdu u raspodjeli resursa, mogućnosti i dobrobiti, s posebnim obzirom na povijesnu nejednakost i sistemsku diskriminaciju.

Kapitalizam

Ekonomski sustav u kojem privatne osobe ili poduzeća posjeduju i kontroliraju sredstva proizvodnje i raspodjele dobara i usluga. Funkcionira po načelu borbe na slobodnom tržištu, profita kao motiva i minimalne državne intervencije. Iako kapitalizam promiče inovaciju, učinkovitost i ekonomski rast, često rezultira značajnim nejednakostima u prihodima i društvenim raslojavanjem. Kapitalizam općenito kao prioritet postavlja profit, a ne društvenu dobrobit, okolišnu održivost i radnička prava, što vodi k eksploataciji i ekonomskoj nestabilnosti. Oslanjanje kapitalizma na silnice tržišta može pogoršati disparitet i potkopati demokratske procese.

Klimatska reparacija

Kompenzacija ili nadoknada koju Globalni sjever daje Globalnom jugu ili ranjivim zajednicama zbog šteta i gubitaka uzrokovanih klimatskim promjenama.

Klimatske promjene

Dugoročne promjene u globalnim ili lokalnim klimatskim obrascima, primarno uzrokovanim ljudskim aktivnostima poput sagorijevanja fosilnih goriva i deforestacije.

Klimatski neutralno

Postizanje *net-zero* ravnoteže između emisija stakleničkih plinova proizvedenih i uklonjenih iz atmosfere, obično putem ugljične kompenzacije i ostalih mjera.

Kolonijalizam

Sustav dominacije u kojem strana sila nameće kontrolu nad nekim teritorijem i ljudima na njemu, eksploatira resurse i rad za kolonizatorovu korist. Uzrokuje rasap autohtonih kultura, ekonomija i društvenih struktura, vodi dugoročnim nejednakostima i traumama. Kolonijalizam je inherentno nasilan i opresivan, promiče zavisnost i zaostali razvoj koloniziranih regija dok paralelno perpetuira rasnu hijerarhiju i doprinosi globalnim nejednakostima.

Kružna ekonomija

Ekonomski model osmišljen da maksimizira korištenje resursa smanjenjem otpada, ponovnim korištenjem proizvoda i materijala te reciklažom resursa.

Lažno zeleno oglašavanje (tzv. *greenwashing*, „zeleno ispiranje")

Varljive prakse koje provode kompanije i organizacije, koje za sebe tvrde da su prijatelji okoliša ili održive, a da pritom ne podastiru dokaze za te tvrdnje.

Međugeneracijska pravda

Etička odgovornost da se uzmu u obzir potrebe i prava budućih generacija pri donošenju odluka, pogotovo u vezi s održivošću i očuvanjem okoliša.

Ograničenja planeta

Znanstveno utvrđene granice unutar kojih čovječanstvo može sigurno funkcionirati da izbjegne destabilizaciju kritičnih sustava na Zemlji. To uključuje devet područja, između ostaloga i klimatske promjene, gubitak bioraznolikosti, zakiseljavanje oceana. Prijeđemo li te granice, povećan je rizik širokih nepovratnih okolišnih promjena koje bi mogle ugroziti ljudsko preživljavanje i zdravlje planeta.

Osnaživanje

Omogućuje pojedincima ili zajednicama da imaju veću kontrolu nad životom, donošenjem odluka i resursima, često putem obrazovanja, pristupa informacijama i promicanjem samopouzdanja.

Patrijarhat

Društveni sustav u kojem muškarci drže primarnu moć, dominantne uloge u političkom vodstvu, moralni autoritet, društveni privilegij i nadzor nad vlasništvom. Iz toga često slijedi subordinacija žena i ostalih rodova, oblikovanje društvenih normi i institucija koje ojačavaju mušku dominaciju i utjecaj te vode prema rodnoj neravnopravnosti i marginalizaciji ne-muških glasova.

Pro-feministički angažman

Zagovaranje rodne ravnopravnosti, izazov seksizmu i podrška feminističkim principima. Uključuje pojedince svih rodova, uključujući i dječake i muškarce, koji rade na tome da dezintegriraju patrijarhalne sustave, promiču ženska prava i stvore jednake mogućnosti i okolinu za inkluzivnije društvo.

Rodna nejednakost

Nejednak tretman ili percepcija pojedinaca, koji se temelje na njihovu rodu i manifestiraju se u raznim područjima, kao što su prihodi, obrazovanje, zdravlje, politička reprezentacija, društveni status, i često u nepovoljan položaj stavlja žene i nebinarne osobe.

Solidarnost

Jedinstvo i suradnja između pojedinaca i skupina na temelju zajedničkih interesa, ciljeva ili identiteta. Klimatska solidarnost uključuje kolektivnu akciju i podršku bavljenju klimatskim promjenama i njihovim učincima.

Ugljični otisak (*Carbon footprint*)

Mjera cjelokupne količine emisije stakleničkih plinova, koju posredno ili neposredno uzrokuje ljudska aktivnost, npr. prijevoz, korištenje energije, potrošnja. Iako se ovaj naziv koristi naširoko, ideju ugljičnog otiska uveo je British Petrol, proizvođač fosilnih goriva, u svrhu prebacivanja odgovornosti za klimatske promjene na individualna ponašanja, a ne na široku eksploataciju i uništavanje okoliša djelovanjem naftnih kompanija.

Zona žrtvovanja

Područje koje je disproporcionalno pogođeno degradacijom ili zagađenjem okoliša.

Poglavlje 3

Detaljan slijed aktivnosti za nastavnike, edukatore i mlade

1. Ključne aktivnosti

Cilj ključnih aktivnosti u ovom vodiču jest da se **edukatore, nastavnike i mlade angažira u dubinskom istraživanju kritičnih globalnih problema** poput klimatskih promjena, rodne pravde, intersekcionalnosti i ekofeminizma. Te su aktivnosti osmišljene radi boljeg razumijevanja međuovisnosti između ekoloških kriza i društvenih neravnopravnosti, s posebnim naglaskom na sjecišta tih elemenata i njihov uzajamni utjecaj.

Uronivši u navedene teme, sudionici će usvojiti cjeloviti pogled na međusobnu povezanost gorućih problema našeg svijeta i **osnažiti sami sebe da doprinesu pozitivnim promjenama u svojim zajednicama i izvan njih**.

Koji su koraci?

- **Sudionici će se uključiti u poticajne vježbe u kojima će morati kritički analizirati i razmisliti o složenoj prirodi klimatske i rodne pravde.** U interaktivnim sesijama istraživat će kako su globalne međuovisnosti oblikovale trenutni okolišni i društveni krajobraz te kako ekofeministički pristup može doprinijeti sa svojim rješenjima.

- **Aktivnosti su strukturirane oko Okvira kompetencija (vidi *Poglavlje 1*)**. Sudjelovanjem u aktivnostima mladi neće samo poboljšati znanje i svjesnost o ovim hitnim problemima već će i razviti nužne vještine i stavove poput kritičkog mišljenja, empatije i suradničkog pristupa rješavanju problema kako bi zagovarali pravedniji i održiviji svijet.

- **Pet je 45-minutnih ključnih aktivnosti** koje su posložene po zadanom redoslijedu kako bi se učenici postupno kretali kroz probleme pokrivene u aktivnostima.

Aktivnost 1

POVEŽIMO TOČKICE

CILJEVI

Ova će aktivnost ohrabriti mlade da:

- produbе znanje i razumijevanje o ekološkim krizama i rodnoj neravnopravnosti te njihovoj intersekcionalnosti,
- razvijaju kritičko mišljenje o složenom odnosu između okolišne i rodne pravde.

UKRATKO

Cilj aktivnosti je da mladima predstave osnovne pojmove iz ovog vodiča; međuovisnosti i intersekcionalnost rodne i klimatske pravde.

DOBNA SKUPINA 15+

TRAJANJE 45 minuta

PROSTOR

Velika prostorija ili vanjski prostor

MATERIJALI

- **Papir velikog formata (*flipchart*)**
- **Olovke ili markeri u boji**
- **Stari časopisi i novine**
- **Škare**
- **Ljepilo u stiku**
- **Elektronička naprava (PC, laptop ili tablet)**
- **Pristup internetu**
- **Reciklirani papir**
- **Dodatne slike**

Preporuka:

Pri odabiru časopisa i/ili dodatnih slika, pazite na to da odaberete prikladan raspon primjera o rodnoj nepravdi u raznim područjima i višestrukim dimenzijama klimatske krize. Razmislite o materijalima koji se odnose na formalna i neformalna područja politike, rukovodstva, donošenja odluka, (neplaćene) skrbi, rad/ekonomiju, globalne odnose, povijest, obrazovanje/znanost, društvene norme i percepciju roda, zdravstvo itd.

Pobrinite se također da odaberete materijale u kojima se ogledaju negativni primjeri nepravde (rodni stereotipi, posljedice klimatskih promjena) kao i pozitivne slike koje predstavljaju zamijenjene stereotipne rodne uloge (brižni muškarci, žene liderice i žene u klimatskim akcijama).

Naposljetku, pokušajte prikupiti materijale koji prikazuju raznolike ljude te se odnose i na globalnu i na lokalnu dimenziju.

TEME

- Klimatske promjene
- Ekološke krize
- Rodna neravnopravnost
- Intersekcionalnost

OKVIR KOMPETENCIJA

Znanje i razumijevanje:

- Društvena pravda, jednakost i rodna pravda
- Identitet, raznolikost i intersekcionalnost
- Ljudska prava
- Moć, osnaživanje i zagovaranje

Vrijednosti i stavovi:

- Osjećaj identiteta, samopoštovanje i vrednovanje raznolikosti
- Predanost društvenoj pravdi, jednakosti, skrbi i zajednici
- Poštovanje prema ljudima i ljudskim pravima

Vještine:

- Kritičko, neovisno i kreativno mišljenje
- Empatija i solidarnost
- Samosvijest i autorefleksija

PRIPREMA

Važno je unaprijed opremiti sobu/učionicu ili vanjski prostor s potrebnim materijalima.
Radi još bolje pripreme za ovu aktivnost, pročitajte Poglavlje 2 u vodiču, koje se bavi temama ekoloških kriza, rodne neravnopravnosti te njihove međuovisnosti i intersekcionalnosti.

KORAK 1

Započnite ovu 45-minutnu sesiju najavom da ćete istraživati važna globalna i „glokalna" pitanja, koja su dijelom Ecoalityja.

Prvo objasnite da u današnjem svijetu postoje višestruke ekološke krize i više ne postoji jedna jedinstvena kriza. Podijelite sudionike u manje skupine i recite im da na komad recikliranog papira ili u elektroničku napravu pribilježe ekološke krize kojih se mogu sjetiti u tom trenutku.

TRAJANJE: 5 MINUTA

Kada dovrše ovaj zadatak, zamolite svaku skupinu da razmotre rodne neravnopravnosti koje postoje u našem društvu. Koje su od njih najhitnije i zašto? Ohrabrite skupine da razmijene svoje ideje na istom ili novom komadu papira ili na elektroničkoj napravi.

TRAJANJE: 5 MINUTA

KORAK 2

Recite svakoj skupini da promisle o sljedećim pitanjima:
- **Jesu li ekološke krize i rodne neravnopravnosti povezane?**
- **Ako jesu, gdje i kako?**

Zatim zadajte svakoj skupini da osmisle kolaž s mentalnom mapom koristeći dobiveni materijal i na njemu ne prikažu samo ekološke krize i rodnu neravnopravnost već i kako su one povezane. Ohrabrite skupine da budu kreativne na koji god način žele – crtanjem, rezanjem i lijepljenjem slika, skiciranjem, itd. Mogu dodati i ključne riječi na svoje mape, koje su se možda pojavile tijekom prethodne razmjene ideja i služiti se različitim bojama da naglase međuovisnosti i poveznice između ekoloških kriza i rodne neravnopravnosti.
Zamolite skupine da razmotre je li ih štogod iznenadilo o tome kako se i zašto ova dva problema preklapaju.

Evo primjera jednog takvog kolaža:

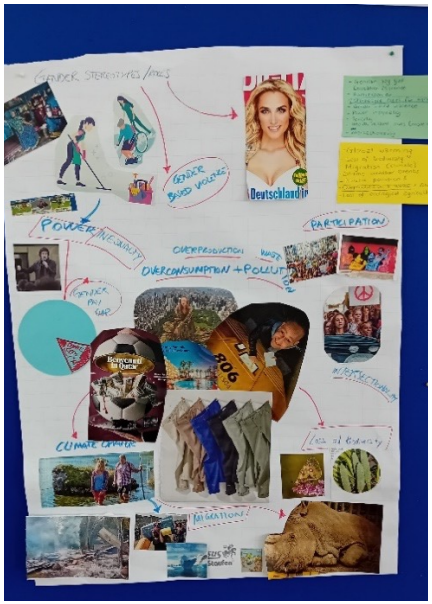

Preporuka:
Postoji alternativna opcija ovoj aktivnosti. Evo jedne aplikacije kojom se možete poslužiti za ovu aktivnost: www.canva.com.

TRAJANJE: 15 MINUTA

KORAK 3

Pogledajte video s pričom Ineze Umuhoza Grace:
Neispričana priča o gubicima i oštećenjima kao posljedicama klimatskih promjena u nerazvijenim zemljama: Ruanda (Pogledaj na youtube.com)*

Na bijeloj ploči ili na papiru velikog formata napišite sljedeću rečenicu:
Kako biste razumjeli problem, važno je sagledati sljedeće:
- **Sadašnjost: Koji su učinci? Tko je uključen?**
- **Prošlost: Odakle potječe problem? Koji su temeljni uzroci i što je dosad poduzeto kako bi se barem pokušalo riješiti ove probleme?**
- **Budućnost: Koja rješenja i alternative postoje?**

Zamolite svaku grupu da odabere ili jednu ekološku krizu ili jednu rodnu neravnopravnost iz svojeg kolaža za koju smatraju da je najhitnija ili ih najviše zabrinjava. Zatim raspravite i dodajte tri obližnje dimenzije.

***Preporuka:**
Kako biste se bolje pripremili za ovu aktivnost, možete provjeriti aktivnost 'Borba protiv klimatskih promjena', koja daje više informacija o Inezi Umuhoza Grace.

TRAJANJE: 15 MINUTA

KORAK 4

Zamolite svaku skupinu da predstavi svoj kolaž na tlu ili ga zalijepi na zid tako da svi mogu kružiti oko kolažâ i promotriti ih. Ako radite online, pripazite na to da svaka skupina može podijeliti svoj kolaž s drugima.

TRAJANJE: 5 MINUTA

KORAK DALJE

Ako imate dovoljno vremena na raspolaganju da se dulje posvetite ovoj aktivnosti, evo što možete dodati prije nego što skupine podijele kolaže. Na primjeru priče Ineze Umuhoza Grace, zamolite sudionike da razmotre sljedeća pitanja koja mogu olakšati dublje razumijevanje o složenoj prirodi svakog problema ili situacije:
- **Lokalno i globalno: Kako problem utječe na ljude, okoliš, ekonomiju, i lokalno i globalno?**
- **Individualno i kolektivno: Kako su pojedinci i zajednice pogođeni? Koji su pojedinci i zajednice najviše ili najmanje pogođeni? * (vidi ispod dodatnu perspektivu).**
- **Racionalno i emocionalno: Kako ljudi reagiraju racionalno (npr. mobilizacijom ljudi da djeluju ili zagovaraju promjene politika)? Koje su emocionalne reakcije (npr. ljutnja, frustracija i/ili manipuliranje drugima zbog njihove emocionalne ranjivosti itd.)?**

Zapišite tri dimenzije na ploču (ili flipchart), s primjerima povezanim s pričom Ineze Umuhoza Grace. Zamolite svaku skupinu da ih doda na svoje kolaže i poveže s dva najhitnija ili zabrinjavajuća problema koja su prethodno izdvojili.
* Analiza glokalnih problema znači razumijevanje odnosa (moći) između raznih interesnih skupina i njihovih sposobnosti da utječu na odluke i politike lokalnih tijela i vlada u odnosu na neku temu.

Razvoj kritičkog mišljenja o suvremenim fenomenima, vijestima i događajima putem analize moći omogućuje ljudima da odbace površinsko čitanje i slojevito izgrade informirano mišljenje koje ne razmatra samo uzroke i učinke već i utjecaj političkih odluka na pojedinca i na zajednicu.

Aktivnost 2

Globalni Domino

CILJEVI

Cilj je ove aktivnosti omogućiti mladima da:

- istraže više o lokalnim aktivistima koji se bave globalnim izazovima,
- objasne pojam održivosti, stupove održivosti i njihovu međusobnu povezanost,
- prepoznaju važnost pojedinačnih akcija u bavljenju globalnim izazovima,
- rasprave rodnu ravnopravnost i ljudska prava.

UKRATKO

Materijal će mladima predstaviti muškarce i žene koji se bave i bore s globalnim izazovima. Zadatak je slaganje domina na način da se povežu opis osobe i njihova fotografija.

Slaganje domina ujedno je i prilika za raspravu o tome tko može promijeniti svijet i kako mogu provesti promjenu. Tijekom vježbe, važno je usmjeriti pažnju sudionika na pitanja rodne ravnopravnosti i ljudskih prava. Prije vježbe, sudionici se trebaju upoznati s pojmom održivosti.

DOBNA SKUPINA 15+

TRAJANJE 45 minuta

PROSTOR

Prostorija ili vanjski prostor

MATERIJALI

Isprintani i izrezani materijali iz Priloga za svaku aktivnost:

- **Radni list 1 - Održivost i Radni list 2 - Globalni domino**

Drugi materijali:

- **Post-it blokići**
- **Markeri ili olovke u boji**
- **Škare**

TEME

- Ekološka svijest
- Globalni izazovi
- Međuovisnosti
- Rodna ravnopravnost
- Intersekcionalnost
- Ljudska prava

OKVIR KOMPETENCIJA

Znanje i razumijevanje:

- Društvena pravda, jednakost i rodna pravda
- Identitet, raznolikost i intersekcionalnost
- Ljudska prava
- Moć, osnaživanje i zagovaranje

Vrijednosti i stavovi:

- Osjećaj identiteta, samopoštovanje i pridavanje vrijednosti raznolikosti
- Predanost društvenoj pravdi, jednakosti, skrbi i zajednici
- Poštovanje prema ljudima i ljudskim pravima

Vještine:

- Kritičko, neovisno i kreativno mišljenje
- Empatija i solidarnost
- Samosvijest i autorefleksija

PRIJE AKTIVNOSTI

Pri najavi ove aktivnosti, možete zamoliti sudionike da saznaju više o održivosti iz sljedećih dvaju izvora:
- **Sustainable Earth,** [Sustainability in 4 minutes | Sustainable Explainable, 2022]
- **Ciljevi održivog razvoja u Poglavlju 2.** ***Naglasite im da se nijedan cilj ne ostvaruje sam za sebe!***

PRIPREMA

Na početku vježbe, pitajte sudionike što znaju o održivosti. Neka se dogovore pred svojim vršnjacima. Kako biste dovršili ovaj dio, ukratko predstavite **Radni list 1 - Održivost**, u kojem su jasno istaknuta tri stupa održivosti (ekonomija, društvo, okoliš) i njihove komponente.

Zatim ih zamolite da odgovore na sljedeće pitanje:
- **Po vašem mišljenju, tko može raditi na tome da se održivost ostvari?**

Recite sudionicima da će saznati više o pojedincima koji se bave i bore s globalnim izazovima današnjice.

TRAJANJE: 5 MINUTA

KORAK 1

Podijelite sudionike u skupine po pet osoba. Ispišite onoliko **Radnih listova 2 – Globalni domino** koliko imate skupina.

Dajte svakoj grupi njihovu kopiju **Radnog lista 2 – Globalni domino** i recite im neka izrežu pojedinačne pravokutnike koji predstavljaju pločice za domino. Na svakoj je pločici ime osobe koja se bori za održivost i fotografija druge osobe čiji se opis nalazi na nekoj drugoj pločici. Sudionicima opišite zadatke:
- **Pročitati svaku priču na pločicama.**
- **Poslagati pločice tako da se opisi slože s prikladnom fotografijom.**
- **Kad skupina složi domino, svakako provjerite da su sve fotografije usklađene.**

Pomognite skupinama pri slaganju domina tako da opis odgovara fotografiji. Provjerite rješenje.
https://www.canva.com/design/DAGKXkjC_Fw/-ueffkn1i56pm5Fu3A1F9w/edit

TRAJANJE: 10 MINUTA

KORAK 2

Recite skupinama da odaberu jednog globalnog aktivista ili aktivistkinju. Zadatak je skupine da analizira akcije koje poduzima odabrana osoba i odluči koje su to komponente održivosti kojima se ta osoba bavi. Neka skupine zapišu na post-it papiriće koje su to komponente stupova održivosti kojima se ta osoba bavi. *Ako sudionici imaju priliku, neka pročitaju više o odabranoj osobi na internetu.*

Sudionicima jasno istaknite da komponente održivosti utječu jedne na drugu. Na primjer, sadnja stabala utječe na zaštitu lokalnih ekosustava i klime ***(Zaštita vrsta, ekosustava i klime).*** Ona zahtijeva obuku i angažman lokalne zajednice ***(Održiva zajednica),*** stvara nova radna mjesta, koja su često namijenjena ženama, što pomaže pri smanjenju siromaštva ***(Stabilan posao, Rodna ravnopravnost, Zdravlje).*** Potaknite ih da primijete takve međusobne poveznice.

TRAJANJE: 15 MINUTA

KORAK 3

Neka svaka skupina održi kratku prezentaciju o osobi koju su odabrali i njezinim aktivnostima.
Koje su to komponente u stupovima održivosti kojima se bave te osobe?

Potaknite sudionike da nastave s daljnjom raspravom o ovim temama. Možete im postaviti sljedeća pitanja:

- **Tko radi na tome da se ostvari održivost? Koje su karakteristike tih pojedinaca?**
- **Čime se pomaže da se takve promjene postignu? Razmotrite uloge roda, obrazovanja i pozadine.**
- **Povezuje li išta te pojedince?**
- **Po čemu se ti pojedinci razlikuju?**
- **Kako postizanje održivosti utječe na kvalitetu ljudskog života?**
- **Kako može utjecati na ljudska prava?**

Naglasite važnost ženskog sudjelovanja u bavljenju globalnim izazovima. Također, razgovarajte o neravnoteži žena i muškaraca na pozicijama na kojima se donose odluke ili u rukovodstvu, formalnim vs. neformalnim i plaćenim vs. neplaćenim područjima sudjelovanja. Možete osmisliti plakat, računalni oblak za razmjenu ideja (*brainstorm cloud*), objavu na društvenim mrežama ili jednostavno zajedno raspraviti zašto je važno da se zajedno bavimo rodnom ravnopravnošću i globalnim izazovima.

Usmjerite im pažnju na dob, rod, pozadinu i obrazovanje pojedinaca uključenih u aktivnosti fokusirane na održivost. Ljudi iz vrlo raznolikih pozadina bave se globalnim izazovima. Ni rod ni dob ni obrazovanje ne određuju našu sposobnost da doprinesemo boljem i pravednijem svijetu. Svatko može odigrati ulogu u borbi protiv globalnih izazova.

TRAJANJE: 15 MINUTA

KORAK DALJE

Ovu aktivnost možete proširiti na sljedeći način:

- **Osmislite dodatne domino pločice:** Nađite još pojedinaca u svojoj lokalnoj zajednici koji se bave globalnim izazovima.
- **Osmislite osobne pločice:** Napišite nekoliko riječi o sebi i podijelite s drugima kako reagirate na globalne izazove i ostvarujete održivost.

RADNI LIST 1 – ODRŽIVOST

EKONOMSKA	OKOLIŠNA	DRUŠTVENA
Tehnološke inovacije Uvođenje novih tehnologija koje povećavaju produktivnost i učinkovitost i smanjuju potrošnju resursa.	**Zaštita vrsta** Inicijative osmišljene radi zaštite bioraznolikosti putem zaštite ugroženih vrsta (na kopnu i u vodi).	**Rodna ravnopravnost** Inicijative koje promiču jednake mogućnosti i eliminiraju diskriminaciju iz društva.
Stabilan posao Promicanje zaposlenosti putem investiranja u lokalno poduzetništvo i razvoj zajednice.	**Zaštita ekosustava** Aktivnosti osmišljene radi očuvanja prirodnih ekosustava i prostora za biljni i životinjski svijet.	**Pristup obrazovanju** Omogućiti univerzalan pristup obrazovanju na svim razinama, što pak omogućuje osobni i profesionalni razvoj.
Financijska pravda Podizanje svijesti i rad na vještinama financijskog upravljanja unutar zajednice radi podrške ekonomskoj stabilnosti, uključujući pravedne i nediskriminirajuće plaće.	**Zaštita klime** Aktivnosti osmišljene radi ublažavanja klimatskih promjena putem smanjenih emisija stakleničkih plinova i provedbom mjera prilagodbe da se izađe na kraj s utjecajem tih emisija.	**Zdravlje** Aktivnosti osmišljene radi unaprjeđenja javnog zdravlja promidžbom zdravih stilova života, uz pristup zdravstvu i borbu protiv bolesti.
Održiva potrošnja Održavanje financijskog sustava koji ne perpetuira stalni porast potrošnje roba i usluga.	**Smanjenje zagađenja** Provedba politika i tehnologija radi smanjivanja zagađenja zraka, vode i tla te učinkovitog odlaganja otpada.	**Održiva zajednica** Izgradnja zajednica utemeljenih na partnerstvu, razumijevanju, empatiji, suradnji i miru.

RADNI LIST 2 – GLOBALNI DOMINO

Ispravan raspored kartica nađite ovdje.

Wangari Maathai

TKO JE WANGARI MAATHAI?

Wangari Maathai rođena je u Keniji. Bila je društvena, ekološka i politička aktivistica. Studirala je biologiju na američkim i njemačkim sveučilištima i veterinarsku medicinu na Sveučilištu u Nairobiju. Osnovala je pokret *Green Belt* (Zeleni pojas).

AKTIVNOSTI I POSTIGNUĆA

Pokret ***Green Belt*, koji je osnovala, posadio je 30 milijuna stabala.** Te sadnje su **obogatile biološku raznolikost, a za cilj su imale spriječiti dezertifikaciju kontinenta te siromaštvo i glad, koje nastaju kao posljedica.** Volonteri organizacije također se bave **obrazovanjem, promicanjem načela pravilne prehrane i ljudskih prava.** Njezini napori također su doveli do stvaranja mnogih novih radnih mjesta za tisuće kenijskih žena (na primjer, u rasadnicima drveća). Wangari je bila prva žena iz Afrike koja je dobila Nobelovu nagradu za mir za svoj rad na očuvanju okoliša, razvoju, demokracije i miru.

Who is this?

Nadia Tutarieva

TKO JE NADIA TUTARIEVA?

Nadia Tutarieva rođena je u Luhansku u Ukrajini. Mlada je aktivistica koja se bori za ženska prava i mir širom svijeta. Učiteljica je u lokalnoj školi.

AKTIVNOSTI I POSTIGNUĆA

S 19 godina počela je **pomagati djevojčicama da uče i uzmu svoju budućnost u vlastite ruke.** Od sukoba u Ukrajini 2014. godine radi na obrazovanju i objašnjavanju tema vezanih uz rat školskoj djeci. Nadia je **suosnivačica organizacije Djevojke iz Čuhinke**, koja radi na ravnopravnosti spolova i povećanju uloge žena u **izgradnji mira i njihovu sudjelovanju u društvenom i političkom životu.** I sama se želi aktivno uključiti u politički život svoje zajednice.

Who is this?

RADNI LIST 2 – GLOBALNI DOMINO

Ispravan raspored kartica nađite ovdje.

William Kamkwamba

TKO JE WILLIAM KAMKWAMBA?

William Kamkwamba je iz Malavija. Suša je gurnula njegovu obitelj u siromaštvo te je bio prisiljen napustiti školu. U njegovu selu ljudi su se, između ostalog, borili s nedostatkom pristupa električnoj energiji.

AKTIVNOSTI I POSTIGNUĆA

William je izgradio **prvu vjetrenjaču** od otpada pronađenog u selu i na taj način omogućio svojoj obitelji da prva u selu ima pristup električnoj energiji. Lokalne novine brzo su počele pisati o njegovu postignuću, a on je pozvan na TEDx u Tanzaniji.
Kamkwamba je dobio sredstva za **nastavak školovanja**, a naknadno je primljen na sveučilište u Sjedinjenim Državama. U međuvremenu je osnovao organizaciju *Moving Windmills* (Pokretačke vjetrenjače), koja radi na dobivanju pristupa čistoj vodi, zdravstvu, obrazovanju i jačanju lokalnih zajednica te surađuje s raznim drugim humanitarnim organizacijama na Globalnom jugu.

Who is this?

Gitanjali Rao

TKO JE GITANJALI RAO?

Gitanjali Rao rođena je u Coloradu, Sjedinjene Države. S 11 godina saznala je za onečišćenje vode olovom u gradu Flintu u Michiganu (pijenje takve kontaminirane vode opasno je po zdravlje).
To ju je nadahnulo da produbi svoje znanje o onečišćenju olovom i drugim toksinima u pitkoj vodi. Rao je sudjelovala na natječaju koji joj je omogućio rad s mentorom koji joj je pomogao u realizaciji tog projekta.

AKTIVNOSTI I POSTIGNUĆA

Njezin izum zove se Tethys, nazvan po grčkoj božici čiste vode Tetidi. Radi se o kutijici veličine špila karata koja sadrži bateriju, Bluetooth i ugljične nanocijevi za otkrivanje olova u vodi. Cilj je izuma da se njime **brzo izmjeri čistoću vode za osobnu upotrebu**. Rao je također izradila aplikaciju **Kindly**, koja koristi umjetnu inteligenciju za otkrivanje internetskog zlostavljanja u ranoj fazi. Ova tinejdžerica također surađuje sa školama, međunarodnim organizacijama i muzejima te organizira radionice o inovacijama **za svoje vršnjake**.

Who is this?

RADNI LIST 2 – GLOBALNI DOMINO

Ispravan raspored kartica nađite ovdje.

Miranda Wang

TKO JE MIRANDA WANG?

Miranda Wang zainteresirala se za biotehnologiju s 18 godina, kada su ona i kolega iz razreda otkrili bakteriju koja razgrađuje ftalate koji se koriste u plastici. Studirala je biokemiju na Sveučilištu u Torontu te molekularnu i staničnu biologiju i inženjersko poduzetništvo na Sveučilištu Pennsylvania. Tijekom studija osnovala je BioCollection.

AKTIVNOSTI I POSTIGNUĆA

Tvrtka koju je Miranda osnovala **služi se sintetičkom biologijom za razvoj rješenja za krizu s plastikom.** Istražuju može li se u vrijedne kemijske spojeve razgraditi ona plastika koja se ne može reciklirati, a čini 1/3 svjetske proizvodnje plastike. Trenutno upravljaju **pilot postrojenjem za otpad i također pomažu Googleu u provedbi politike nulte stope otpada u svojim uredima.**

Miranda je dobila niz priznanja, što uključuje i popis Forbes 30 ispod 30, *New York Times Visionaries Courage to Change the World* (Popis New York Timesa o hrabrim vizionarima koji mijenjaju svijet), nagradu ***Pritzker Environmental Genius*** (Pritzkerov okolišni genij), a ove godine nagrađena je kao **UN-ova mlada prvakinja godine.**

Who is this?

Olga Malinkiewicz

TKO JE OLGA MALINKIEWICZ?

Olga Malinkiewicz rođena je u Poljskoj. Diplomirala je na Fakultetu za fiziku na Sveučilištu u Varšavi i na Katalonskom veleučilištu u Barceloni. Doktorirala je fiziku na Sveučilištu u Valenciji. Suosnivačica je i glavna direktorica za tehnologiju pri Saule Technologies.

AKTIVNOSTI I POSTIGNUĆA

Olga je sukreirala isplative metode za proizvodnju printanih solarnih ćelija na bazi **mineralnih skupina – to su vrlo tanki i fleksibilni solarni paneli koji se mogu postaviti na zgrade, krovove i razne druge površine.** Tijekom nekoliko godina Olga je izgradila tim stručnjaka i laboratorij koji predano radi na ovoj novoj tehnologiji. Dobitnica je naslova **„Istaknuti poljski inovator“ (Natjecanje mladih predvodnika u inovacijama, 2015.) i „Inovator godine“.** Godine 2016. primila je orden **“Viteški križ reda Polonia Restituta”** za izvanredan doprinos razvoju poljske znanosti.

Who is this?

RADNI LIST 2 – GLOBALNI DOMINO

Ispravan raspored kartica nađite ovdje.

Kotchakorn Voraakhom

TKO JE KOTCHAKORN VORAAKHOM?

Kotchakorn Voraakhom rođena je u Bangkoku i osnivačica je organizacije Porous City Network. Stekla je prvostupničku diplomu krajobrazne arhitekture na Sveučilištu u Tajlandu i završila diplomski studij na Sveučilištu Harvard. Tijekom studija bila je jedna od **suosnivačica dizajnerske inicijative Kounkuey Design Initiative** – organizacije koja pruža potporu gradovima kojima nedostaju prikladni resursi za stvaranje lokalnih prostora i prostora prilagođenih zajednici.

AKTIVNOSTI I POSTIGNUĆA

Organizacija koju je osnovala Kotchakorn **radi na povećanju zelenih površina u gradovima kako bi suzbila učinke klimatskih promjena,** osobito u urbanim područjima i područjima u blizini rijeka sklonih poplavama. Časopis Time uvrstio ju je među 15 žena koje se bore protiv klimatskih promjena.

Who is this?

Hindou Oumarou Ibrahim

TKO JE HINDOU OUMAROU IBRAHIM?

Hindou Oumarou Ibrahim rođena je u Čadu i članica je stočarske zajednice Mbororo, predsjednica Udruge autohtonih žena i naroda Čada (AFPAT) i klimatska aktivistica.

AKTIVNOSTI I POSTIGNUĆA

Hindou surađuje sa zajednicama koje se suočavaju s posljedicama klimatskih promjena, kao što je ograničen pristup vodi zbog isušivanja jezera Čad, koje je izvor vode za ljude iz Čada, Kameruna, Nigera i Nigerije. Hindou i suradnici iz udruge sastaju se s farmerima kako bi **izradili kartu poljoprivrednih polja i potreba pojedinih zajednica.** Svojim zajedničkim radom mogu pomoći zajednicama da pronađu kompromis koji osigurava pristup vodi i ublažava lokalne sukobe. **Udruga također promiče prava djevojaka i žena u zajednici Mbororo te potiče liderstvo i zagovaranje zaštite okoliša.**

Who is this?

RADNI LIST 2 – GLOBALNI DOMINO

Ispravan raspored kartica nađite ovdje.

Boyan Slat

TKO JE BOYAN SLAT?

Boyan Slat rođen je u Nizozemskoj. Sa 16 godina zainteresirao se za problem onečišćenja mora i poteškoće povezane s vađenjem otpada iz mora i oceana. Taj se interes pretvorio u istraživački projekt u srednjoj školi. Studirao je zrakoplovno inženjerstvo na Tehnološkom sveučilištu u Delftu.

AKTIVNOSTI I POSTIGNUĆA

Na prvoj godini fakulteta razvio je **pasivnu metodu za prikupljanje morskog otpada.** Osnovao je organizaciju The Ocean Cleanup, koja **instalira sustave u obliku slova U, koji plutaju po Sjevernom Pacifiku i skupljaju plutajući otpad** (zatim pomoćna plovila skupljaju taj otpad i prevoze ga na obalu). Zaklada Boyan ima za cilj ukloniti 90% plastičnog otpada iz oceana i zaustaviti njegov dotok iz rijeka u oceane do 2040. godine.

Who is this?

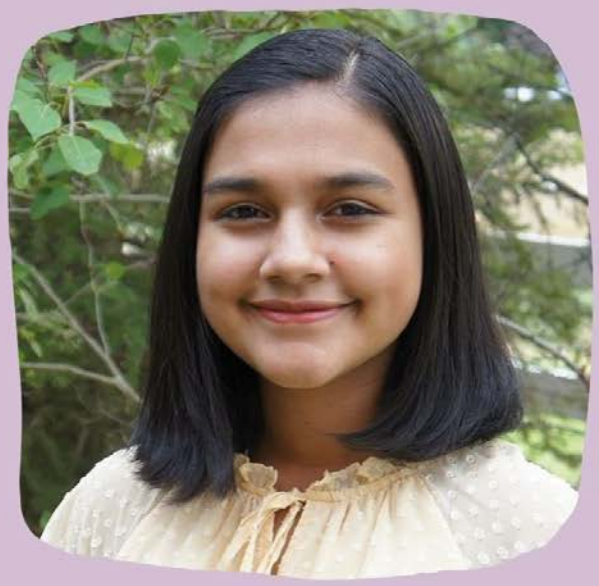

Najat Aoun Saliba

TKO JE NAJAT AOUN SALIBA?

Najat Aoun Saliba odrasla je na farmi banana u Libanonu. Nakon izbijanja građanskog rata, s obitelji se preselila u grad, gdje se zainteresirala za načine smanjenja onečišćenja zraka. Saliba je diplomirala na preddiplomskom studiju na jednom libanonskom sveučilištu, a zatim nastavila studij u Sjedinjenim Državama.

AKTIVNOSTI I POSTIGNUĆA

Po povratku u Libanon 2002. godine pomogla je **u osnivanju Centra za zaštitu prirode Ibsar**, posvećenog očuvanju biološke raznolikosti Libanona. Također je osnovala Atmosferski i analitički laboratorij i stvorila prvu **libanonsku bazu podataka o atmosferskom onečišćenju**. Zabrinuta zbog spaljivanja otpada na otvorenom, provela je istraživanje i pokazala da sagorijevanje može povećati količinu kancerogenih tvari u zraku za 2300%. Saliba **je sudjelovala u uspostavljanju međunarodnih protokola za kemijska istraživanja vodovodnih cijevi.** Trenutno **razvija inovativne materijale i metode za proučavanje atmosferskog zagađenja.**

Who is this?

Aktivnost 3

POSTOJI PLANET B!

CILJEVI

Ova će aktivnost omogućiti mladima da:

• opišu dva glavna globalna problema – klimatsku i rodnu nepravdu,
• iskažu empatiju prema ljudima i planetu,
• poduzmu transformativne aktivnosti da žive održivije i doprinesu stvaranju inkluzivnijeg, održivijeg i solidarnijeg svijeta.

UKRATKO

Ovom aktivnošću podiže se svijest o trenutnim klimatskim krizama i njihovim posljedicama, posebno u odnosu na žene i djevojčice. Glavni je cilj motivirati druge da poduzmu aktivnosti radi ostvarenja boljeg života i budućnosti, kako u lokalnom tako i u globalnom kontekstu.

DOBNA SKUPINA 15+

TRAJANJE 45 minuta

PROSTOR

Prostran unutarnji prostor

MATERIJALI

- **Bijela ploča/digitalni ekran**
- **Elektronička naprava s pristupom internetu**
- **Naprava kojom se može oglasiti zvučni signal (npr. zvonce)**
- **Isprintana pitanja i izjave iz Priloga**
- **Post-it papirići ili reciklirani papir za pisanje bilješki**

TEME

- Klimatska pravda, društvena pravda, rodna pravda
- Globalizacija i međuovisnost
- Kritičko i kreativno mišljenje
- Empatija i solidarnost
- Odgovornost i participacija

OKVIR KOMPETENCIJA

Znanje i razumijevanje:
- Klima, pravda i okoliš
- Društvena pravda, jednakost i rodna pravda
- Identitet, raznolikost i intersekcionalnost
- Globalizacija i međuovisnost

Vrijednosti i stavovi:
- Aktivno sudjelovanje u zaštiti okoliša i promoviranju održivog razvoja

Vještine:
- Kritičko, neovisno i kreativno mišljenje
- Empatija i solidarnost

Ova aktivnost je prilagođena iz izvora "Klimatska pravda u Britanskoj Kolumbiji: Lekcije za transformaciju" https://teachclimatejustice.ca/

PRIPREMA

Sudionicima zadajte da sami za sebe unaprijed istraže kako klimatske promjene utječu na žene i djevojčice te da nađu podatke o tome koje zemlje ispuštaju najviše CO_2. Vi se također možete bolje pripremiti za ovu aktivnost tako da prođete kroz materijale iz **Poglavlja 2** u vodiču.

KORAK 1

Uvedite sudionike u temu prikazivanjem videa ***„Klima u Europi u 2050. godini“*** na poveznici https://www.youtube.com/watch?v=cDoDktvzOXg

TRAJANJE: 6 MINUTA

KORAK 2

Zamolite sudionike da sudjeluju u vježbi igranja uloga koja se sastoji od međuplanetarnog sastanka između predstavnika planeta B i planeta Zemlje.

Podijelite sudionike u dvije skupine: jedni su stanovnici planeta B, drugi su stanovnici Zemlje. Planet B treba imati upola manje stanovnika nego Zemlja (manje-više, na svaku osobu s planeta B dolaze dvije s planeta Zemlja).

Nakon što raspodijelite sudionike u skupine, pročitajte sljedeću rečenicu:

„Danas će se dogoditi nešto nevjerojatno: prijateljski nastrojeni stanovnici s planeta B došli su na Zemlju da razgovaraju s njezinim stanovnicima. Stanovnici planeta B promatraju utjecaj klimatskih promjena, posebice na žene i djevojčice i zabrinuti su. Žele razgovarati sa Zemljanima i razumjeti što se događa i zašto. Ovo je prvi sastanak uživo na kojem obje strane mogu učiti jedna od druge. Ipak, prije rasprave, trebate se za nju pripremiti.“

Podijelite kartice iz Priloga objema skupinama. Tri su teme. Na vama je da odlučite na koje teme ćete se usredotočiti, a nije nužno da ih sve pokrijete. U ovoj pripremnoj fazi, stanovnici s planeta B trebaju sjesti jedni pored drugih; isto tako neka učine i oni sa Zemlje.

OBJASNITE IM DA ĆE SVI IMATI 15 MINUTA DA SE PRIPREME ZA PITANJA ZA DEBATU.

Svakoj skupini dajte papir s izjavama iz Priloga. Neka svaka skupina pročita usmjerena pitanja i kritički promisli o mogućim odgovorima koji će se pojaviti tijekom debate. Zajedno mogu međusobno razgovarati i razmijeniti nedoumice.

TRAJANJE: 17 MINUTA

KORAK 3

Nakon priprema, zamolite sudionike da se pridruže na međuplanetarnoj debati i sjednu jedni naspram drugih: jedan stanovnik Planeta B sjedi ili stoji ispred dvoje sa Zemlje.

Sudionicima zaželite dobrodošlicu ovim riječima:

„Dobro došle i dobro došli svi predstavnici i predstavnice s obaju planeta. Danas se događa nešto što se nikada prije nije dogodilo: misteriozni fenomen omogućio je vrlo prijateljski nastrojenoj i pristupačnoj skupini s planeta B da doputuje na Zemlju i upozna njene stanovnike, s ciljem boljeg razumijevanja promicanja ravnopravnosti i održivosti. Molim vas da imate na umu da stanovnici planeta B ne podnose glasne zvukove, dakle govorite tiho kako ih ne biste uznemirili! Iskoristite ovu priliku koliko god je moguće jer predstavnici s planeta B ne mogu dugo ostati.“

Zatim na velikom ekranu podijelite izjave iz svake teme u Prilogu o kojima će se debatirati i zamolite predstavnike s Planeta B da pročitaju rečenicu.

Debata započinje tako da predstavnici Planeta B postavljaju niz pitanja o odabranoj temi Zemljinim predstavnicima. Stanovnici Zemlje odgovaraju govorenjem, crtanjem ili pisanjem.

Zvoncem označite kraj vremena namijenjenog odgovorima. Za svako pitanje omogućite do 5 minuta za odgovor.

Nakon ovog dijaloga, osobe s planeta B ostaju na mjestu i zapisuju ili crtaju ključne riječi, osjećaje ili misli o onome što su naučili o Zemlji. Za ove osvrte omogućite do 30 sekundi.

Zatim zamolite stanovnike planeta B da naprave korak ulijevo i upoznaju se sa sljedećim stanovnikom sa Zemlje i na taj način sljedeću temu mogu raspraviti s drugim predstavnikom.

Ponovite ovaj postupak dok se ne iscrpe sve odabrane teme.

TRAJANJE: 13 MINUTA

KORAK 4

Skupinama pročitajte sljedeće izjave:

„Planet B, sada je vaš red da se obratite dok Zemlja sluša. Podijelite svoje misli i osjećaje o onome što ste čuli. Što planet B može naučiti iz onoga što Zemlja čini?“

Recite sudionicima s planeta B da odgovore tako da se čuje svaku ideju. Zvoncem signalizirajte kraj aktivnosti. Kada završite, pozovite sudionike s obaju planeta da se pozdrave i zaželite stanovnicima planeta B sretan put. Objasnite im da je igranje uloga gotovo i da se također mogu oprostiti i od svojih likova.

TRAJANJE: 5 MINUTA

KORAK 5

Pozovite sudionike neka sjednu i uključe se u završni osvrt:

- **Koji su se osjećaji pobudili tijekom ove vježbe?**
- **Jesu li neki od odgovora osnažili druge, pogotovo one s manje moći?**
- **Jesu li neki od odgovora doprinijeli promicanju ravnopravnosti?**
- **Jesu li glasovi i mišljenja najranjivijih skupina uzeti u obzir (farmeri, autohtoni narodi, pojedinci iz zemalja s niskim prihodom, žene, djevojčice, djeca)?**

Ostane li još vremena, ohrabrite sudionike da napišu ili nacrtaju svoje misli i osjećaje o aktivnostima koje mogu poduzeti da unaprijede klimatsku i rodnu pravdu. To bi moglo potaknuti daljnju raspravu ili osmišljavanje ploče za vizualizaciju s ovim idejama. Ovaj se osvrt može nastaviti i izvan ove sesije.

TRAJANJE: 5 MINUTA

KORAK DALJE

Zaključite sesiju. Naglasite im da svatko igra ulogu kao globalni građanin u provođenju malih promjena u svojim životima koje mogu promicati ravnopravnost i klimatsku pravdu unutar obitelji, skupina prijatelja, škola, udruga i zajednice.

TRAJANJE: 2 MINUTE

IZJAVE I PITANJA O KOJIMA ĆE STANOVNICI PLANETA B I ZEMLJE RASPRAVITI NA SASTANKU I DODATNE INFORMACIJE →

TEMA 1 – UTJECAJ KLIMATSKIH PROMJENA

IZJAVA PLANETA B:

„Svaki dan svjedočim tome da se ljudi sa Zemlje bore da prežive. Bore se protiv deforestacije i dezertifikacije, žele zaštititi ugrožene vrste i smanjiti otpad u morima. Bore se s povišenim razinama mora, sušama, olujama i toplinskim valovima.

Unatoč svem trudu, iz svemira promatramo hrpu jednokratne plastike koja zagađuje tlo i oceane, kao i značajne gubitke bioraznolikosti u njihovim vodama. Svjedočimo izgaranju fosilnih goriva, izvlačenju prirodnih resursa, intenzivnom uzgoju stoke za preveliku potrošnju mesa te reperkusije globalne trgovine.“

Bilješka: Ovu izjavu treba prikazati na velikom platnu, a pročitat će je predstavnik planeta B kao uvod u debatu.

PITANJA KOJE ĆE PLANET B POSTAVITI ZEMLJI:

Koji su glavni čimbenici ili uzroci koji doprinose ovim problemima?

•

Tko je najviše pogođen ovim problemima?

•

Koji su mogući odgovori i/ili rješenja za suzbijanje ovih problema?

TEMA 1 – UTJECAJ KLIMATSKIH PROMJENA

DODATNE INFORMACIJE ZA PRIPREMU PRIJE DEBATE:

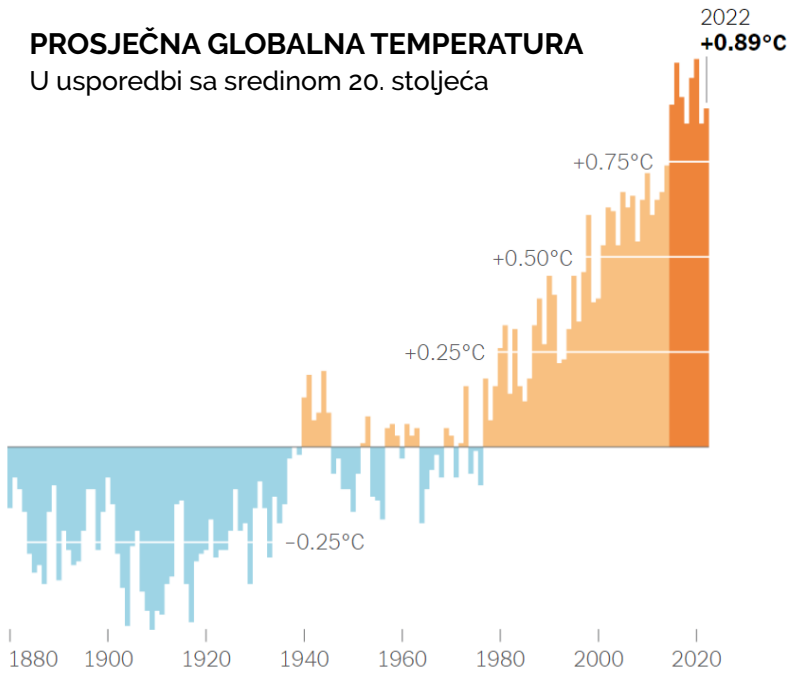

Izvor: Gonchar, M. (2024). ***30 Climate Change Graphs***. The New York Times. Preuzeto 19. lipnja 2024. sa stranice.

INSPIRATIVNA SLIKA RADI ILUSTRACIJE TEME:

TEMA 2 – NERAVNOPRAVNOST(I)

IZJAVA PLANETA B:

„Pomno promatram planet Zemlju. Neke zemlje minimalno doprinose zagađenju, ali svejedno podnose značajne posljedice klimatskih promjena koje svojim djelovanjem pogoršavaju industrijalizirane nacije. Ekstremne vremenske prilike težak su danak koji plaćaju ranjive obitelji i zajednice.“

Bilješka: Ovu izjavu treba prikazati na velikom platnu, a pročitat će je predstavnik planeta B kao uvod u debatu.

PITANJA KOJE ĆE PLANET B POSTAVITI ZEMLJI:

Tko ili koje skupine su najviše pogođene?

•

Na koji su način njihove perspektive uključene?

•

Tko odlučuje o tome čija će se mišljenja čuti ili cijeniti?

TEMA 2 – NERAVNOPRAVNOST(I)

DODATNE INFORMACIJE ZA PRIPREMU PRIJE DEBATE:

SKUPINE GLOBALNOG DOHOTKA I POVEZANE EMISIJE POTROŠNJE U 2019.

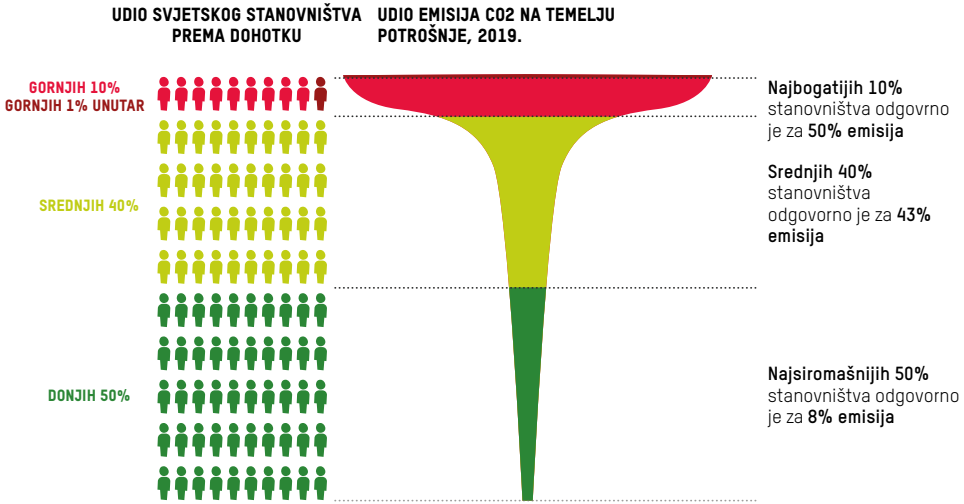

Izvor: Oxfam/SEI (2023). ***Inequality of Emissions***. *U Climate Equality: A planet for the 99%* (pp. 6-19). Oxfam GB. Poveznica

INSPIRATIVNA SLIKA RADI ILUSTRACIJE TEME:

TEMA 3 – ROD I KLIMA

IZJAVA PLANETA B:

“Bilo je to 2022. godine kada sam, promatrajući jednu vašu zemlju, primijetila kakve je poteškoće ljudima ondje prouzročila teška suša. Pobliže sam još promotrila i uočila da su žene i djevojčice značajno više patile od neuhranjenosti i dehidracije; istovremeno, poraslo je i rodno nasilje. Odonda, primjećujem da je sve više žena i djevojčica suočeno sa sve više izazova zbog ekoloških i klimatskih kriza po cijelom svijetu. Pretraživanjem Zemljinih statistika, otkrila sam da žene i djevojčice čine 80 % pogođenih klimatskim promjenama. Kada se sele u sigurnije krajeve, suočene su s povišenim rizikom od siromaštva, nasilja i neplaniranih poroda [1].”

Bilješka: Ovu izjavu treba prikazati na velikom platnu, a pročitat će je predstavnik planeta B kao uvod u debatu.

1 Izvor: UN Environment in World Economic Forum. (2024). ***Climate change impacts women more. We must legislate to protect their health.*** Dostupno ovdje.

PITANJA KOJE ĆE PLANET B POSTAVITI ZEMLJI:

Koji su to neki od ključnih čimbenika koji doprinose ovim međusobno povezanim problemima današnjice?

•

Kako su uključene perspektive žena i djevojčica?

•

Postoji li potencijal da se osnaži marginalizirane?

TEMA 3 – ROD I KLIMA

DODATNE INFORMACIJE ZA PRIPREMU PRIJE DEBATE:

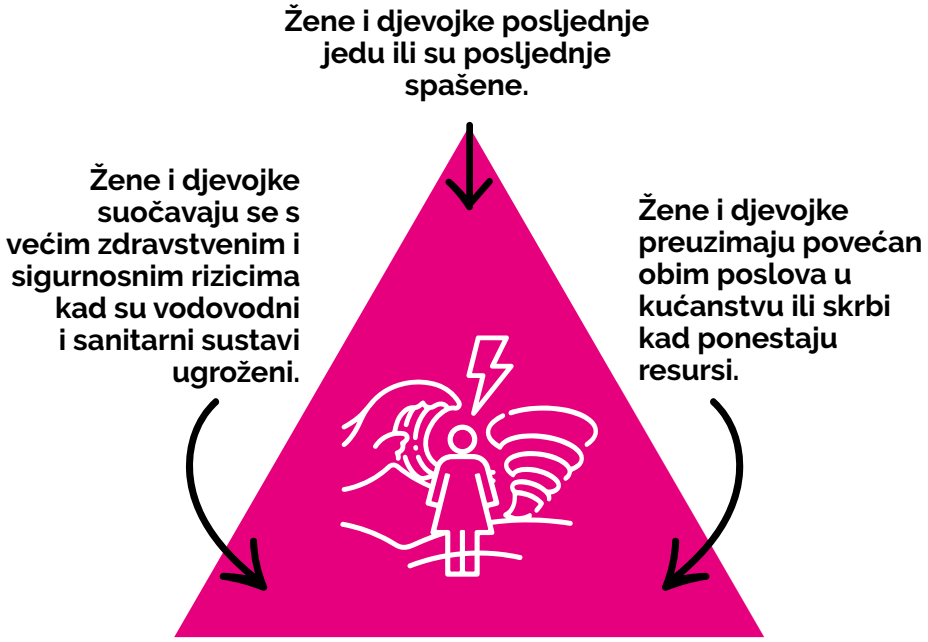

Bilješka: Temeljne uzroke Rodne i Klimatske Nepravde možete dodatno istražiti u **Poglavlju 2.**

INSPIRATIVNA SLIKA RADI ILUSTRACIJE TEME:

Izvor: UN Women. (n.d.). ***Climate change is a women's issue***. Interactive UN Women. Preuzeto 19, lipnja 2024, sa stranice.

Aktivnost 4

NEJEDNAKOST I KLIMATSKE PROMJENE

CILJEVI

Ovom se aktivnošću mladima omogućuje da:

- prepoznaju nejednakosti uzrokovane klimatskim promjenama.
- uspoređuju primjere u odnosu na Maslowljevu teoriju hijerarhije potreba.
- prepoznaju poveznicu između ljudskih prava i klimatskih promjena.

UKRATKO

U ovoj aktivnosti koristi se vježba igranja uloga da bi se razumjele i osvijestile nejednakosti i neravnopravnosti koje postoje. Sudionice će dobiti (ili neće) token, ovisno o tome koliko su pogođeni klimatskim promjenama i kako to utječe na njihova ljudska prava.

DOBNA SKUPINA 14 - 29 godina

TRAJANJE 45 minuta

PROSTOR

Prostorija sa stolovima

MATERIJALI

Sljedeći isprintani materijali iz Priloga:

- **Kartice s likovima**
- **19 tokena po sudioniku**
- **Omotnice**
- **Izjave za čitanje**

TEME

- Posljedice klimatskih promjena
- Neravnopravnost
- Ljudska prava

OKVIR KOMPETENCIJA

Znanje i razumijevanje:

- Klima, pravda i okoliš
- Klimatska pravda, jednakost i rodna pravda
- Identitet, raznolikost i intersekcionalnost
- Ljudska prava

Vrijednosti i stavovi:

- Predanost društvenoj pravdi, jednakosti, skrbi i zajednici
- Poštovanje prema ljudima i ljudskim pravima

Vještine:

- Empatija i solidarnost
- Samosvijest i autorefleksija

PRIPREMA

Dok pripremate aktivnost, isprintajte kartice s likovima i izrežite ih, kao i izjave za čitanje. Zatim u omotnicu stavite 19 tokena po sudioniku. Procijenite prostoriju u kojoj se održava aktivnost i pokušajte stvoriti mirnu atmosferu bez distrakcija.

*Preporuka:
Ako trebate još kartica s likovima, slobodno osmislite vlastite. Također, možete iskoristiti jednu karticu nekoliko puta da ispunite aktivnosti ili udvostručite kartice, ali izmijenite rod.

KORAK 1

Razmijenite ideje sa sudionicima i pitajte ih što im treba da si osiguraju sretan i dostojanstven život.

Klasificirajte njihove odgovore prema sljedećih 5 kategorija:

1. **Temeljne potrebe**: To je sve ono što vas održava na životu, piće, hrana, odjeća, disanje, spavanje, pranje, itd.
2. **Osobna sigurnost**: Ovdje su uključeni krov nad glavom, prostorija, sigurno mjesto, stabilan posao, zdravstveno osiguranje, financijska sigurnost, mirovina; nadalje, da je osoba zaštićena od prijetnji poput provala, rata, terorizma, itd.
3. **Potreba za ljubavlju i pripadanjem**: Ovo uključuje obitelj, prijatelje ili pripadanje nekoj skupini ili zajednici.
4. **Potreba za samopoštovanjem**: Ovo uključuje samopoštovanje, prepoznatost, uspjeh i poštovanje prema drugima.
5. **Potreba za samoispunjenjem**: Ovo uključuje sposobnost da rastete i budete kreativni, iskažete vlastiti potencijal i ostvarite svoje želje.

TRAJANJE: 10 MINUTA

KORAK 2

Kada sudionici razmotre sve potrebe koje trebaju ispuniti da bi živjeli sretno i dostojanstveno, objasnite im načela klasifikacije.

Ova klasifikacija potječe iz Maslowljeve piramide: Maslow je predstavio koncept prema kojem osobna sreća pojedinca ovisi o zadovoljenju navedenih pet potreba. Ove su potrebe međusobno ovisne. Viša razina ne može biti ispunjena ako niža razina nije zadovoljena. Iz tog su razloga najčešće prikazane u obliku piramide.

TRAJANJE: 3 MINUTE

KORAK 3

Dajte svakome karticu i objasnite im da sada glume taj lik. Svakom zadajte vrijeme da pročitaju karticu s likom. Ne smiju drugim sudionicima otkriti tko su.

Pitajte ih sljedeća pitanja kako biste im pomogli da zamisle život svog lika:

- **Kakvo ti je bilo djetinjstvo?**
- **U kakvim uvjetima stanuješ?**
- **Koje igre igraš?**
- **Koji posao imaju tvoji roditelji?**
- **Kakav je tvoj život?**
- **Gdje upoznaješ ljude?**
- **Što radiš ujutro, u podne i navečer?**
- **Koliko zarađuješ (ili tvoji roditelji) na mjesec?**
- **Što radiš u slobodno vrijeme?**
- **Što radiš preko praznika?**
- **Čega se bojiš?**
- **Što te motivira?**
- **Koji je tvoj najveći san?**

Kada čitate pitanja, zamolite sudionike da zatvore oči i primire se kako bi zamislili odgovore.

TRAJANJE: 2 MINUTE

KORAK 4

Podijelite u skupini omotnice s 19 tokena po sudioniku. Objasnite da im ti tokeni omogućuju da ispune razne gore navedene želje.

Objasnite sudionicima da ćete im pročitati niz izjava. Ako na izjavu ne mogu pozitivno odgovoriti, trebaju predati ili maknuti token.

Pročitajte izjavu jednu po jednu i svaki put dajte sudionicima priliku da se odluče žele li maknuti token. Aktivnost se odvija u tišini. Sudionici ne smiju međusobno razgovarati.

TRAJANJE: 10 MINUTA

KORAK 5

Nakon što pročitate sve izjave, zamolite sudionike da kažu koliko im je tokena preostalo.

Objasnite im sljedeće:

- Ako im je preostalo više od 15 tokena, mogu ispuniti sve svoje potrebe.
- Ako im je preostalo od 12 do 15 tokena, mogu ispuniti samo potrebe vezane uz samopoštovanje.
- Ako im je preostalo od 9 do 12 tokena, mogu ispuniti samo potrebu za ljubavlju i pripadanjem.
- Ako im je preostalo od 7 do 9 tokena, imaju pristup osobnoj sigurnosti.
- Ako im je preostalo manje od 7 tokena, mogu zadovoljiti tek svoje osnovne potrebe.

Dajte sudionicima vremena da provjere gdje se nalaze u Maslowljevoj piramidi.

TRAJANJE: 5 MINUTA

KORAK 6

Napravite završni osvrt, postavite sljedeća pitanja i budite oprezni u situacijama u kojima se neke stereotipe može ojačati:

- **Kako ste odigrali svoju ulogu?**
- **Jeste li imali sve potrebne informacije da predstavite svoje likove?**
- **Čime ste se služili da zamislite svoje likove?**
- **Imamo li svi iste predodžbe? Odakle one potječu?**
- **Je li vam preostalo dovoljno tokena da živite sretno i dostojanstveno?**
- **Kako ste se osjećali kada ste morali maknuti token?**
- **Što ste primijetili kada ste zbrojili sve tokene koje su sudionici ostavili?**
- **Možete li pogoditi neku od drugih uloga?**
- **Gdje se nalazite na Maslowljevoj piramidi?**
- **Po vašem mišljenju, odražava li micanje tokena stvarnost?**
- **Smatrate li da su likovi koji su bili žene bili više pogođeni?**
- **Što su tvrdnje predstavljale?**
- **Kakve ste poveznice povukli između svojih prava i Maslowljeve piramide?**
- **Imamo li svi isti broj tokena i prava „na samom početku"?**
- **Što ograničava broj tokena?**
- **Osjećate li da se vaša prava poštuju?**
- **Jeste li primijetili da su neki ljudi bili manje privilegirani?**
- **Što vas je u vašoj situaciji spriječilo da živite sretno i dostojanstveno?**
- **Koji je zajednički cilj vaših likova?**

- **Što biste vi učinili u ovoj situaciji?**
- **Omogućuje li situacija u vašoj zemlji da živite sretno i dostojanstveno?**
- **Što se može učiniti da se ljude, pogotovo žene, osnaži za borbu protiv klimatskih promjena i njihovih posljedica?**
- **Po vašem mišljenju, koja je razlika između migranta i izbjeglice?**
- **Slažete li se ili ne slažete da se ljudima koji bježe iz klimatskih razloga odobri status izbjeglica?**
- **Mislite li da takve situacije u životu postoje?**
- **Koja je veza između ljudskih prava i klimatskih promjena?**
- **Kako možemo ograničiti taj negativni utjecaj?**
- **Koja su prava korisna u borbi protiv klimatskih promjena?**
- **Kakve aktivnosti treba poduzimati?**

TRAJANJE: 15 MINUTA

ALTERNATIVNA METODA

Ako vam je na raspolaganju puno prostora, Korake 4. i 5. možete i drukčije napraviti, na temelju metode ***Hoda kroz privilegije***.
Ovo je adaptacija aktivnosti iz KOMPASA (str. 289).

Umjesto raspodjele tokena, zamolite sudionike da ostanu u potpunoj tišini dok se postavljaju u red jedni pored drugih (kao na startnoj crti). Recite im da ćete pročitati popis situacija ili događaja. Svaki put kada mogu odgovoriti 'da' na pročitanu izjavu, neka iskorače. Ako ne mogu tako odgovoriti, neka ostanu gdje jesu.

Nakon što sve pročitate, možete ih saslušati uz pomoć sljedećih pitanja, ali budite oprezni u situacijama u kojima se neke stereotipe može ojačati:

- **Kako ste se osjećali kada ste iskoračili – ili niste?**
- **Vi koji ste iskoračili, u kojem trenutku ste primijetili da se drugi ne pomiču vašom brzinom?**
- **Je li bilo tko doživio trenutak ili trenutke u kojem su im temeljna ljudska prava bila ignorirana?**
- **Mogu li sudionici pogoditi uloge jedni drugima? (Neka ljudi otkrivaju svoje uloge tijekom ovog dijela razgovora.)**
- **Kako ste odigrali svoju ulogu? Jeste li imali sve potrebne informacije da predstavite svoje likove?**
- **Što ste koristili da zamislite svoje likove?**
- **Mislite li da su likovi koji su bili žene bili više pogođeni?**
- **A ljudi s Globalnog juga?**
- **Jeste li primijetili jesu li se ljudi koji su iskusili višestruku diskriminaciju pomicali naprijed ili su zaostajali?**
- **Jeste li primijetili ljude s manje privilegija?**
- **Smatrate li da takve situacije postoje u životu?**

PRILOG 1 - KARTICE S LIKOVIMA

IME: Maria | **DOB:** 15 godina | **ZEMLJA PORIJEKLA:** Argentina

OSOBNA SITUACIJA:

Već naraštajima tvoja obitelj živi blizu polja soje u Latinskoj Americi, gdje se pesticidi naširoko koriste na plantažama. Rođena si s malformacijom, kao i mnoga druga djeca u tvom gradu, i vidiš kako se pogoršava zdravlje i u tvojoj obitelji (rak, problemi s dišnim putevima, itd.).

IME: Ahmad | **DOB:** 43 godina | **ZEMLJA PORIJEKLA:** Afganistan

OSOBNA SITUACIJA:

Maloprije si stigao u kamp za prognanike u Heratu u sjeverozapadnom Afganistanu. Bio si farmer, ali kiša je u tvom zavičaju sve rjeđe padala. Prošle godine ništa nije rodilo. Kad god imaš priliku, radiš kao težāk. Povremeno šalješ svoje dvoje djece (9 i 10 godina) da prose u obližnjem gradu.

PRILOG 1 - KARTICE S LIKOVIMA

IME: **Fabiana** | **DOB:** **13 godina** | **ZEMLJA PORIJEKLA:** **Brazil**

OSOBNA SITUACIJA:

Pripadaš autohtonom plemenu koje odavno živi u amazonskoj prašumi. Prije nekoliko dana planulo je više od 80.000 šumskih požara, a dim je prekrio nebo gustom crnom maglom

---

IME: **Idzudin** | **DOB:** **19 godina** | **ZEMLJA PORIJEKLA:** **Malezija**

OSOBNA SITUACIJA:

Student si. Živiš blizu pogona za reciklažu plastike. U deset godina otkako je otvoren pogon, vidio si razne vrste otpada iz Europe koje se ovdje recikliraju. Također si iz prve ruke svjedočio kemikalijama koje pogon ispušta. U posljednje dvije godine tvoji roditelji pate od astme i svrbeža. Tvoju mlađu sestru također muči svrbež po cijelom tijelu.

PRILOG 1 - KARTICE S LIKOVIMA

IME: Marie | **DOB:** 36 godina | **ZEMLJA PORIJEKLA:** Francuska

OSOBNA SITUACIJA:

Majka si troje djece. Tvoja obitelj oduvijek živi na obali Normandije zahvaljujući poljoprivrednim resursima koje posjedujete. Ipak, povišene razine mora, a s time i prodor slane morske vode u tlo, utječu na plodnost tla i uništavaju vam usjeve koje jedete i prodajete.

IME: Benjamin | **DOB:** 17 godina | **ZEMLJA PORIJEKLA:** Sjedinjene Američke Države

OSOBNA SITUACIJA:

Inuit si i živiš na Aljaski. U posljednjih nekoliko godina primjećuješ porast temperature i topljenje leda, što životinjama smanjuje dostupni teritorij, pogotovo medvjedima, i tjera ih da hranu potraže u gradovima. Morao si prilagoditi svoj stil života i tehnike lova prema migracijama tih vrsta.

PRILOG 1 - KARTICE S LIKOVIMA

IME: Hakim | **DOB: 24 godina** | **ZEMLJA PORIJEKLA: Iran**

OSOBNA SITUACIJA:

Živiš u ribarskom selu u Perzijskom zaljevu. Ribarstvo ti je glavni izvor prihoda. Iran je Kini prodao prava na dubokomorski ribolov u Perzijskom zaljevu i Arapskom moru i Kina sada provodi industrijski izlov ribe u rasponu od nekoliko kilometara. Veliki brodovi dolaze blizu mjesta gdje si ribario i koriste visoku voltažu za lov velikih količina ribe i ostalih morskih vrsta. Mislio si da je takav tip izlova zabranjen kako bi se spriječilo nestajanje morskih vrsta. Čak i da sada promijeniš brod i tehniku izlova ribe, lokalna vlast zabranjuje lokalnim brodovima da se približe kineskima.

IME: Ayumi | **DOB: 11 godina** | **ZEMLJA PORIJEKLA: Japan**

OSOBNA SITUACIJA:

U potresu je uništena nuklearna elektrana, što je uzrokovalo ispuštanje toksičnih čestica štetnih za zdravlje u zrak. Zrak se nije mogao udisati. Ti i tvoja obitelj zato ste pobjegli u grad, ali tvoj tromjesečni brat već pati od napadaja astme.

PRILOG 1 - KARTICE S LIKOVIMA

IME: Kimia | **DOB:** 16 godina | **ZEMLJA PORIJEKLA:** Demokratska Republika Kongo

OSOBNA SITUACIJA:

Svakog jutra ideš na posao s kćeri na leđima. Radiš u neizgrađenom području, gdje si se igrala kao mala. Tlo je uništeno i preorano radi pristupa rijetkom metalu kobaltu. Radiš kao 'kopačica': ručno izvlačiš kobalt iz jalovine industrijskih rudnika, pereš ga i prodaješ kineskim kompanijama koje se njime koriste za pametne mobitele, tablete, računala, automobilske baterije, itd.

IME: Kodjo | **DOB:** 23 godina | **ZEMLJA PORIJEKLA:** Gana

OSOBNA SITUACIJA:

Živiš u divljem naselju u Gani blizu ilegalnog odlagališta elektroničkog otpada, gdje radiš već četiri godine. Ovdje Europa i SAD ilegalno izvoze sav svoj elektronički otpad. Budući da se taj otpad ni na koji način ne prerađuje niti reciklira, pali ga se bez ikakve zaštite. Zbog toga patiš od dišnih problema i glavobolja otkad radiš ondje.

PRILOG 1 - KARTICE S LIKOVIMA

IME: Freida | **DOB:** 19 godina | **ZEMLJA PORIJEKLA:** Njemačka

OSOBNA SITUACIJA:

Ti i tvoj mlađi brat živite s roditeljima na rubu manjeg grada u Njemačkoj. S prijateljima iz srednje škole si pripremala feštu za kraj školske godine, ali krenule su jake kiše. Razina vode sinoć se podigla do prvog kata tvoje kuće, ali izbjegli ste nesreću. Vašim susjedima je odron zemlje uništio kuću.

IME: Clémence | **DOB:** 38 godina | **ZEMLJA PORIJEKLA:** Francuska

OSOBNA SITUACIJA:

U svom poslu kao zamjenica glavnog ekologa u parlamentu, želiš istaknuti ekstremnu upotrebu toksičnih tvari u industriji i odlučila si samu sebe testirati, odnosno poslala si uvojak kose u laboratorij na ispitivanje. Rezultati su pokazali da si kontaminirana s onime što zovu 'vječne kemikalije'. Rizici uključuju povišenu vjerojatnost dijagnoze raka, kardiovaskularne bolesti, povišeni tlak, itd. Ti su zagađivači visoko pokretljivi u okolišu. Želiš da rezultati tvog istraživanja pomognu u izradi nacrta zakona kako bi im se ograničila upotreba.

PRILOG 1 - KARTICE S LIKOVIMA

IME: Félix | **DOB:** 63 godina | **ZEMLJA PORIJEKLA:** Francuska

OSOBNA SITUACIJA:

Živiš na Martiniqueu, a posljednjih nekoliko godina radiš na farmi banana. Radio si dok su upotrebljavali klordekon, pesticid za zaštitu plantaža protiv invazivnih vrsta, koji je sada zabranjen. Taj je pesticid kontaminirao tla, rijeke i more od 1972. do 1993. Na Guadeloupeu i Martiniqueu više od 90 posto populacije kontaminirano je klordekonom. Glavni njegov negativni učinak je povišen rizik od raka prostate. Zabrinut si za svoje zdravlje.

IME: Rashid | **DOB:** 26 godina | **ZEMLJA PORIJEKLA:** Iran

OSOBNA SITUACIJA:

Živiš u Ahvazu i radiš u očevoj rafineriji nafte. U rafineriji se prerađuje nafta, koje ima posvuda oko tvog grada. Rafinerija je zatim prodaje petrokemijskim postrojenjima, koja je pretvaraju u sintetičku plastiku i gnojiva te ih izvoze diljem svijeta. Ovakva trgovina uprihođuje vam mnogo novca, ali tvoja novorođena kći pati od respiratornih problema. Nadalje, zagađenje unutar grada nepodnošljivo je; temperature dosežu 53 stupnja, a zbog teškog smoga stanovnici moraju nositi maske.

PRILOG 1 - KARTICE S LIKOVIMA

IME: Ana | **DOB:** 20 godina | **ZEMLJA PORIJEKLA:** Hrvatska

OSOBNA SITUACIJA:

Kći si direktora lokalnog lanca trgovina. Studiraš ekonomiju na sveučilištu. Roditelji ti plaćaju studij i smještaj. Ponekad radiš kao dadilja da si zaradiš džeparac. Imaš dečka. Odlazite u obiteljsku kuću za odmor na obali veći dio ljeta kako biste pobjegli od sve vrućih temperatura.

IME: Sven | **DOB:** 50 godina | **ZEMLJA PORIJEKLA:** Švedska

OSOBNA SITUACIJA:

Vlasnik si uspješne kompanije za uvoz i izvoz. Puno putuješ zbog posla. Imaš ženu i troje djece, koja pohađaju privatnu školu. Ekonomske krize negativno utječu na tvoj posao.

PRILOG 2 - IZJAVE

- Nikad nisi imao:la ozbiljnih financijskih problema.
- Živiš u pristojnom domu, koji je opremljen telefonom i televizijom.
- Osjećaš da se tvoja mišljenja i perspektive o političkim i društvenim problemima čuju.
- Znaš kome se obratiti za savjet i pomoć kada ih zatrebaš.
- Imaš koristi od društvene i zdravstvene zaštite, koja je prilagođena tvojim potrebama.
- Možeš otputovati na odmor jednom godišnje.
- Možeš pozvati prijatelje k sebi na večeru.
- Vodiš zanimljiv život i optimističan:a si oko svoje budućnosti.
- Vjeruješ da možeš studirati i raditi u struci po svom izboru.
- Nije te strah maltretiranja ili napada na ulicama ili od strane medija.
- Možeš glasati na lokalnim i nacionalnim izborima.
- Možeš otići u kino ili kazalište barem jednom tjedno.
- Nisi zabrinut:a za budućnost svoje djece.
- Možeš si priuštiti novu odjeću barem svaka tri mjeseca.
- Možeš se zaljubiti u osobu po svom izboru.
- Osjećaš da su tvoje vještine cijenjene i poštovane u društvu u kojem živiš.
- Možeš se koristiti internetom i uživati u njegovim dobrobitima.
- Ne bojiš se posljedica klimatskih promjena.
- Smiješ posjetiti bilo koju web stranicu bez straha od cenzure.

PRILOG 3 - TOKENI

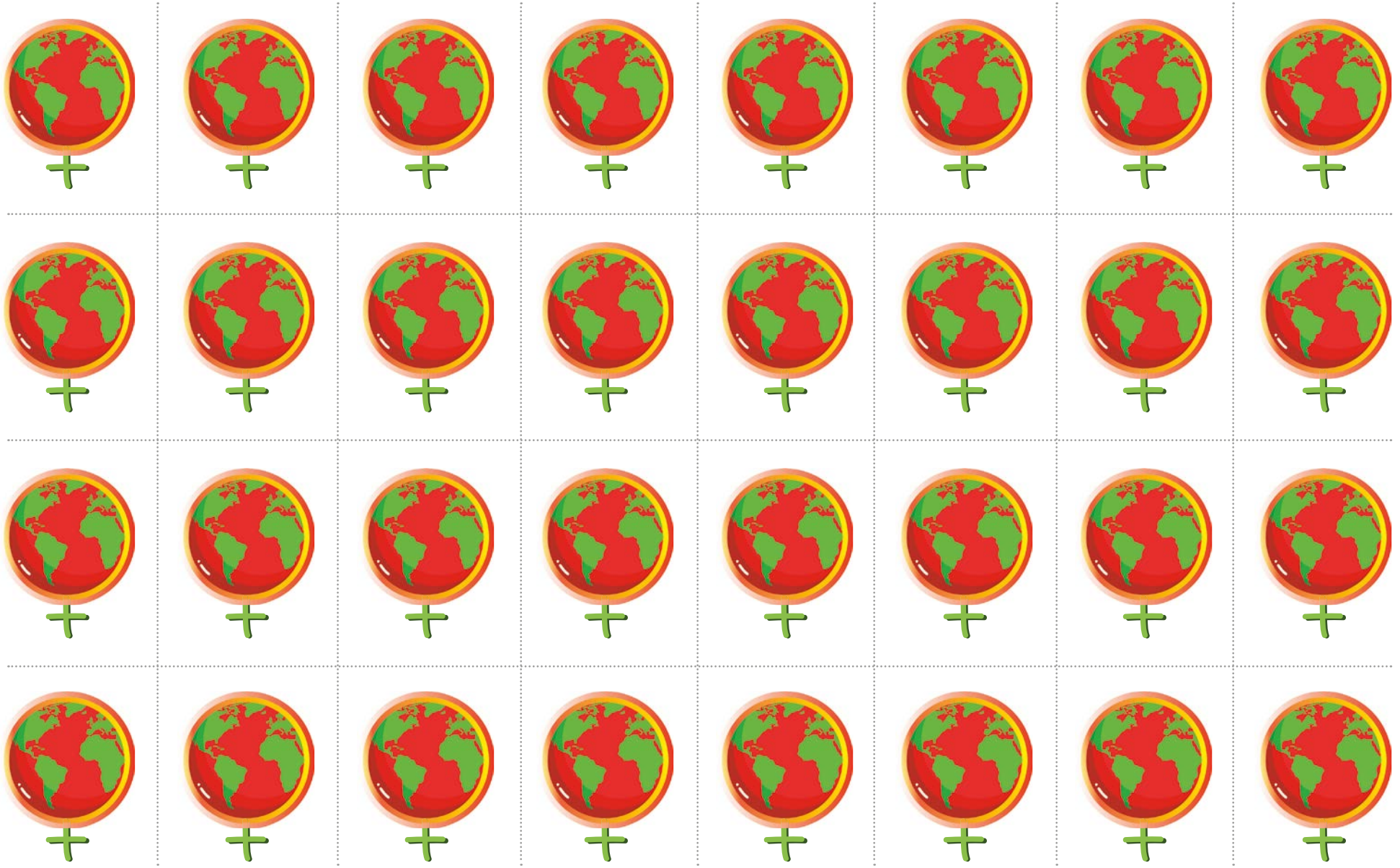

Aktivnost 5

PREOKRENUTI SVIJET

CILJEVI

U ovoj aktivnosti istražuje se poveznice između rodne neravnopravnosti i klimatske nepravde.
Također se potiče kritičko mišljenje o ekofeminizmu tako što se razmatra sljedeće:

- ovisnost ljudi o prirodi,
- povezanost moći i privilegija u odnosu na intersekcionalnost između skrbi, zaštite okoliša i profita,
- paradoks slobodnog kretanja roba i kontrole u odnosu na slobodno kretanje ljudi.

UKRATKO

Aktivnost propituje odnos između različitih poslova i njihova utjecaja na okoliš, ekonomiju, ljudska prava i skrb.

DOBNA SKUPINA 16+

TRAJANJE 45 minuta

PROSTOR

Prostorija ili vanjski prostor

MATERIJALI

- **Isprintane kartice iz Priloga**
- **Bijela ploča, *flipchart* ili veliki papiri**
- **Olovke ili markeri u boji**
- **Selotejp**

TEME

- Društvene neravnopravnosti
- Zagađenje i propadanje okoliša
- Rodna pravda
- Neplaćena skrb

OKVIR KOMPETENCIJA

Znanje i razumijevanje:

- Klima, pravda i okoliš
- Društvena pravda, jednakost i rodna pravda
- Identitet, raznolikost i intersekcionalnost
- Ljudska prava
- Globalizacija i međuovisnost

Vrijednosti i stavovi:

- Osjećaj identiteta, samopoštovanje i pridavanje vrijednosti raznolikosti
- Predanost društvenoj pravdi, jednakosti, skrbi i zajednici
- Poštovanje prema ljudima i ljudskim pravima
- Aktivno sudjelovanje u zaštiti okoliša i promicanju održivog razvoja.

Vještine:

- Kritičko, neovisno i kreativno mišljenje
- Empatija i solidarnost
- Samosvijest i autorefleksija
- Komunikacija, suradnja i razrješavanje konflikta

Ova aktivnost je prilagođena iz izvora Maleta pedagògica ecofeminista

PRIPREMA

Podijelite skupinu u tri podskupine i zamolite svaku da sjedne u krug oko stola ili blizu velikog papira na koji mogu nalijepiti kartice. Svaka skupina dobit će set kartica u različitim bojama:

- **SKUPINA 1: Narančasta**
- **SKUPINA 2: Zelena**
- **SKUPINA 3: Žuta**

Za ovu aktivnost možete se bolje pripremiti tako da pročitate Poglavlje 2 u ovom vodiču na temu ekofeminizma.

KORAK 1

Zamolite svaku skupinu da pogleda svoje kartice i poreda ih od vrha do dna s obzirom na razne perspektive.

Za ovu aktivnost su na raspolaganju rečenice koje se mogu izrezati i zalijepiti na vrh ili na dno papira. Potrudite se da skupine međusobno ne vide što rade jer svaka skupina ima različite rečenice.

> SKUPINA 1 treba poredati kartice s aktivnostima koje smatraju najviše plaćenima na vrh, a najmanje plaćenima na dno.
> SKUPINA 2 treba poredati kartice s aktivnostima koje uzrokuju najviše zagađenja na vrh, a one koje najmanje zagađuju na dno.
> SKUPINA 3 treba poredati kartice s najboljim učinkom na zajednicu na vrh, a one s najslabijim učinkom na dno.

TRAJANJE: 10 MINUTA

KORAK 2

Kada skupine završe s prvim zadatkom, zamolite ih da pomaknu udesno one aktivnosti ili poslove za koje smatraju da ih najčešće provode ili rade žene, bez promjene okomitog poretka kartica.

TRAJANJE: 5 MINUTA

KORAK 3

Zamolite skupine da donesu i pokažu svoje papire da ih lakše usporede. Zamolite da pogledaju popise, odnosno redoslijed tuđih kartica i objasnite da je svaka skupina trebala poredati kartice prema raznim kriterijima. Pojasnite im koji su prioriteti bili za svaku skupinu.

TRAJANJE: 10 MINUTA

KORAK 4

ZAJEDNIČKI ZAVRŠNI OSVRT

Postavite sljedeća pitanja cijeloj skupini:

- **Koje su glavne razlike i sličnosti između popisa? Zašto postoje?**
- **Koji su najplaćeniji poslovi ili aktivnosti? Tko ih obično obavlja? Koji je njihov utjecaj na okoliš?**
- **Koji su najmanje plaćeni poslovi/aktivnosti? Koji je njihov utjecaj na okoliš i zajednice?**
- **Prema vašem mišljenju, zašto se to događa?**
- **Što možemo učiniti da se to promijeni?**
- **Koje vrijednosti mogu naša društva, okoliš i ekonomiju učiniti brižnijima, održivijima i pravednijima?**

Za ovu se aktivnost možete bolje pripremiti tako da pročitate Poglavlje 2 u kojem se nalaze informacije korisne za raspravu o globalnim međuovisnostima, intersekcionalnosti između rodne neravnopravnosti i klimatske nepravde, odnosu između moći i privilegija i ekofeminističkim vrijednostima.

***Preporuka:**

Ako se pojave stereotipi poput 'pa eto, žene su bolje u skrbi', pitajte ih pitanja koja će potaknuti daljnju raspravu o takvim stereotipima i ohrabriti da razmisle o svojim odgovorima. Odakle potječu rodne predodžbe? Koje su posljedice toga?

TRAJANJE: 20 MINUTA

OPCIONALNO

Ako imate još vremena, podijelite ih u manje skupine i dajte svakoj od njih jednu od kartica koje su već korištene, a koja opisuje neki posao ili aktivnost. Zamolite svaku skupinu da ih analizira s pomoću modela ledenog brijega koji se nalazi niže u Prilogu. Alternativni zadatak jest da odaberete nekoliko poslova ili aktivnosti i raspravite o njima s cijelom skupinom u zajedničkom završnom osvrtu. Moguća pitanja:

- **Kako ova aktivnost utječe na ekonomiju?**
- **Kako utječe na okoliš?**
- **Kako utječe na ljude i ljudska prava?**
- **Kako možemo promijeniti situaciju?**

Također možete koristiti poslove ili aktivnosti kao temelj za raspravu o tome je li rodna neravnopravnost i dalje problem za žene koje žele određene karijere, poput posla u STEM-u? Postoje li predrasude o djevojčicama i ženama koje žele postati znanstvenice ili inženjerke? S kojim se problemima suočavaju? Možete li se sjetiti nekih poslova u kojima se dječaci i muškarci suočavaju sa sličnim rodnim predrasudama? Kao primjer može poslužiti dječak, muškarac ili nebinarna osoba koja želi raditi kao njegovatelj ili odgajatelj u vrtiću.

***Preporuka:**

Moglo bi biti korisno da pitate sudionike da potraže i/ili analiziraju kakvu statistiku o rodnoj diskrepanciji u nekim poslovima kao naknadni zadatak.

TRAJANJE: 30 MINUTA

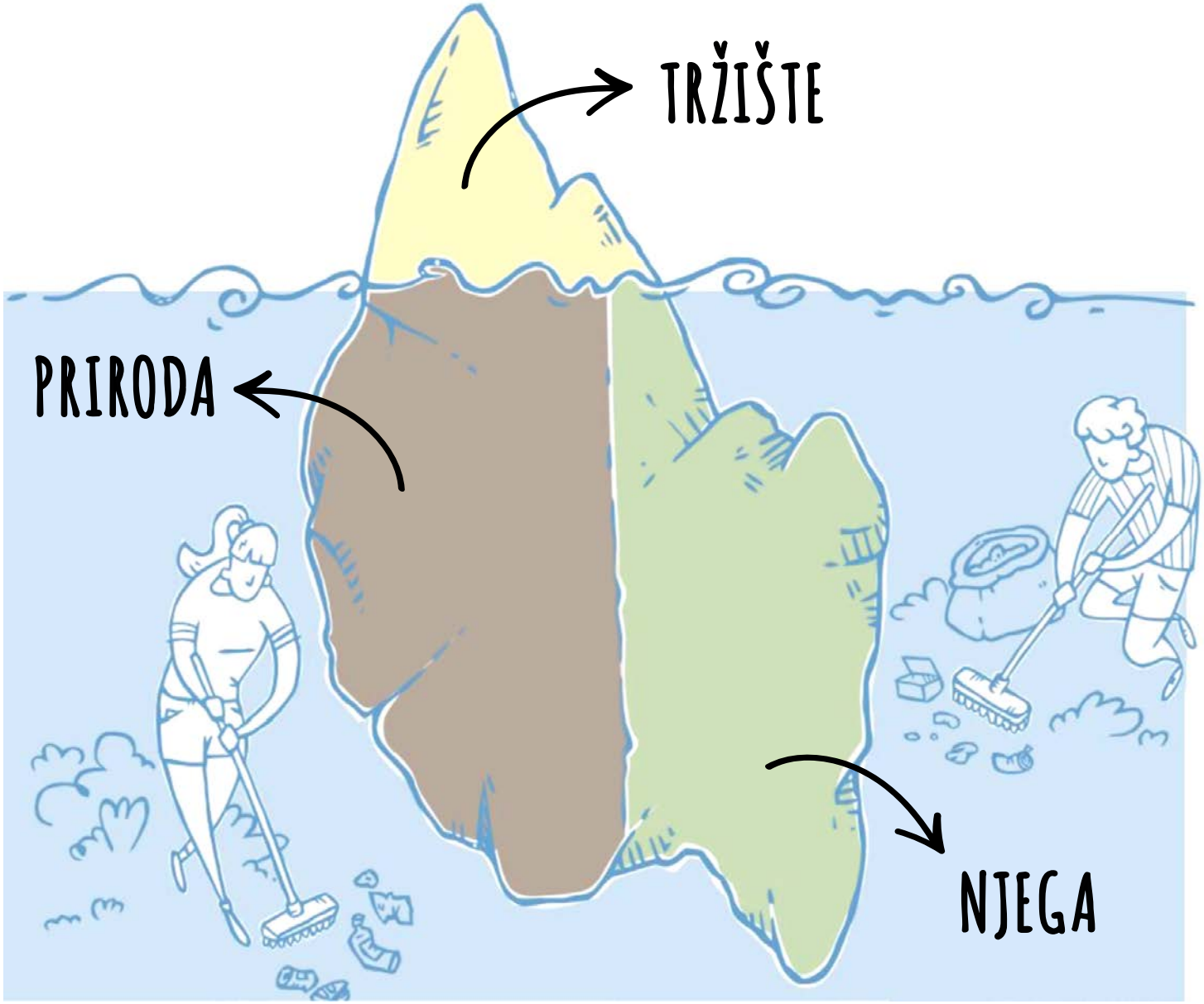

Na primjer, u obitelji se novac zarađuje kako bismo mogli živjeti. Kada taj novac stigne kući, kako se koristi da bi učinkovito doprinosio našem svakodnevnom životu?

Ovim novcem plaćamo pelene, ali tko mijenja pelene?

Kupujemo povrće, ali tko ga kuha da bi se moglo jesti?

www.tiempodeactuar.es

Benería L. Borderías C., Carrasco C., Carmichael F., Charles S., Duran M.A., Folbre N., etc.

PRILOG
NARANČASTA

Izrežite oko svake kartice.

BRIGA O TROMJE-SEČNOJ BEBI.

BRIGA O STARIJOJ OSOBI

PRILOG
NARANČASTA

Izrežite oko svake kartice.

POLJOPRI-
VREDNICA
NA MALOJ
PARCELI
ILI FARMI.

VLASNICA
FARME ZA
INTENZIVNI
UZGOJ
SVINJA.

PRILOG
NARANČASTA

Izrežite oko svake kartice.

PROIZ-
VOĐAČ
ORUŽJA.

PROIZ-
VOĐAČ
PESTICIDA.

PRILOG
NARANČASTA

Izrežite oko svake kartice.

PRIPREMA HRANE.

DIREKTO-RICA TVRTKE KOJA PROIZVODI SJEME.

PRILOG
NARANČASTA

Izrežite oko svake kartice.

LOKALNI POLITIČAR.

ODABIR SJEMENA ZA SLJEDEĆU SADNJU.

PRILOG
ZELENA

Izrežite oko svake kartice.

BRIGA O TROMJE-SEČNOJ BEBI.

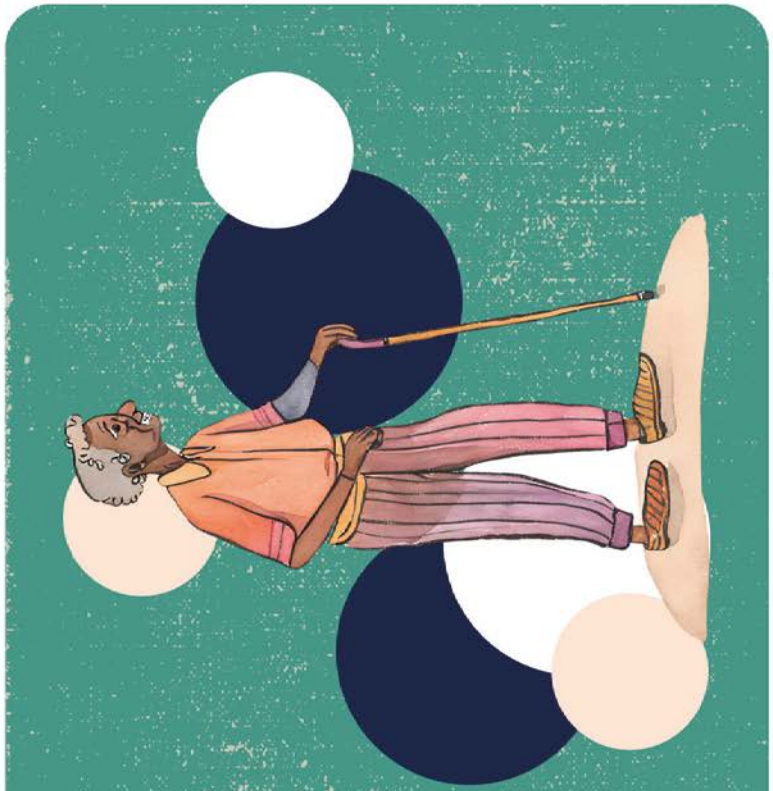

BRIGA O STARIJOJ OSOBI.

PRILOG
ZELENA

Izrežite oko svake kartice.

PRILOG
ZELENA

Izrežite oko svake kartice.

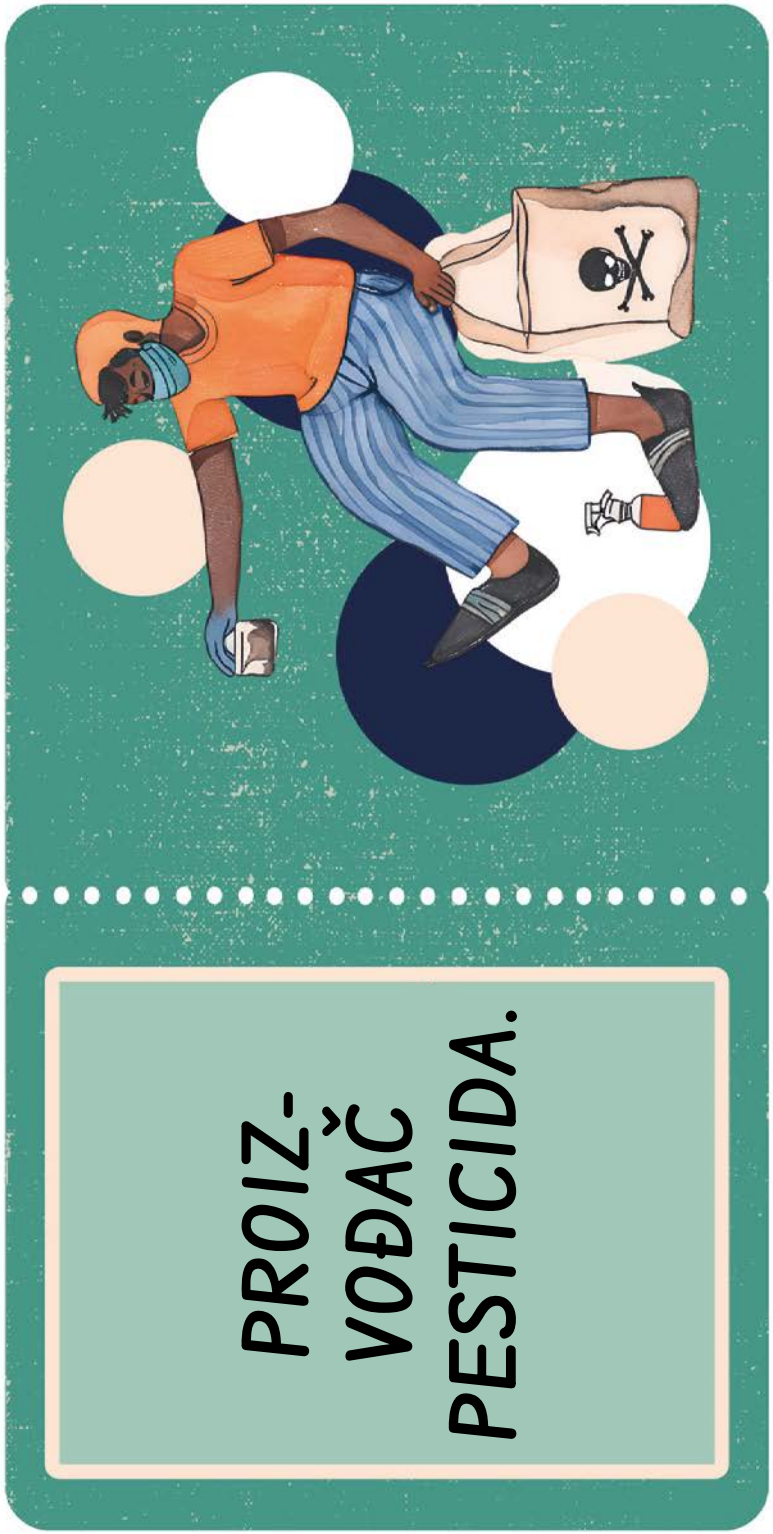

PRILOG
ZELENA

Izrežite oko svake kartice.

PRIPREMA HRANE.

DIREKTO-RICA TVRTKE KOJA PROIZVODI SJEME.

PRILOG
ZELENA

Izrežite oko svake kartice.

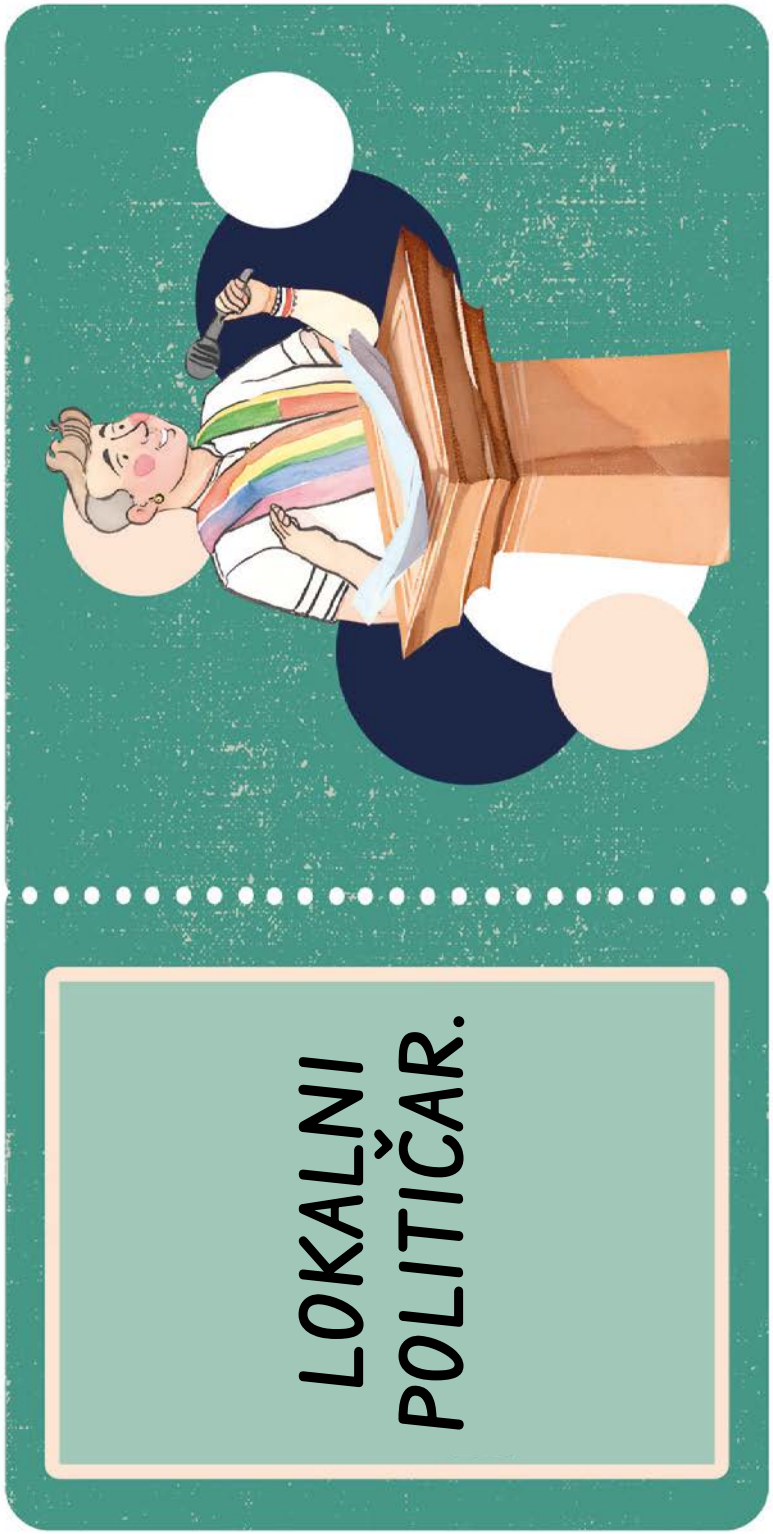

PRILOG
ŽUTA

Izrežite oko svake kartice.

BRIGA O TROMJE-SEČNOJ BEBI.

BRIGA O STARIJOJ OSOBI.

PRILOG
ŽUTA

Izrežite oko svake kartice.

POLJOPRI-
VREDNICA
NA MALOJ
PARCELI
ILI FARMI.

VLASNICA
FARME ZA
INTENZIVNI
UZGOJ
SVINJA.

PRILOG
ŽUTA

Izrežite oko svake kartice.

PROIZ-
VOĐAČ
ORUŽJA.

PROIZ-
VOĐAČ
PESTICIDA.

PRILOG
ŽUTA

Izrežite oko svake kartice.

PRIPREMA HRANE.

DIREKTO-RICA TVRTKE KOJA PROIZVODI SJEME.

PRILOG
ŽUTA

Izrežite oko svake kartice.

LOKALNI POLITIČAR.

ODABIR SJEMENA ZA SLJEDEĆU SADNJU.

PRILOG

Izrežite oko svake kartice.

PRILOG

Izrežite oko svake kartice.

PRILOG

Izrežite oko svake kartice.

2. Dodatne aktivnosti

Dodatne aktivnosti u ovom vodiču **osmišljene su da dopune ključne aktivnosti s proširenim opcijama za sudionike kako bi dublje proniknuli u teme** klimatske pravde, rodne pravde i ekofeminizma.

Aktivnosti nude raznovrsne pristupe **istraživanju složenih problema i na taj način omogućuju edukatorima i mladima da kritički promišljaju, raspravljaju i praktično djeluju.** Postoji pet 45-minutnih dodatnih aktivnosti, poredanih po zadanom redoslijedu kako bi se učenici postupno kretali kroz probleme pokrivene u aktivnostima.

Putem dodatnih aktivnosti sudionici će dalje **ispitati nijanse ravnopravnosti i pravde, razumjeti važnost održivosti i saznati više o doprinosima lokalnih i globalnih aktivista.** Svaka je aktivnost izrađena tako da poboljša razumijevanje međusobne povezanosti ekoloških i društvenih problema i inspirira aktivnosti prema pravednijoj i održivijoj budućnosti.

Ove su vježbe fleksibilne i može ih se prilagoditi, pogodne su za razne dobne skupine i okoline te je na vama da procijenite koliko su ove aktivnosti prikladne za vaš kontekst. Cilj im je da promiču dublju svijest o globalnim izazovima i osnaže mlade da zagovaraju promjene u zajednici. Angažmanom u ovim aktivnostima sudionici će razviti vrijedne vještine empatije, kritičkog mišljenja i zagovaranja, koje su esencijalne za bavljenje višedimenzionalnim problemima našeg vremena.

Dodatna aktivnost 1

ŠTO JE RAVNOPRAVNOST I ŠTO JE PRAVDA?

CILJEVI

Ova aktivnost omogućuje mladima da:

- identificiraju i objasne razlike između (a) ravnopravnosti i pravde i (b) specifično rodne ravnopravnosti i pravde,
- prepoznaju rodnu intersekcionalnost i utjecaj koji ima na ljude.

UKRATKO

Aktivnost se bavi razlikama između pravde i ravnopravnosti i potiče kritičko mišljenje o ovim pojmovima u odnosu na rod.

DOBNA SKUPINA 15+

TRAJANJE 45 minuta

PROSTOR

Zatvoreni prostor sa stolovima za rad

MATERIJALI

- Prilog
- Bijela ploča za pisanje ili *flipchart*
- Reciklirani papir

TEME

- Pravda
- Ravnopravnost

OKVIR KOMPETENCIJA

Znanje i razumijevanje:

- Društvena pravda, jednakost i rodna pravda
- Ljudska prava

Vrijednosti i stavovi:

- Predanost društvenoj pravdi, jednakosti, skrbi i zajednici
- Poštovanje prema ljudima i ljudskim pravima

Vještine:

- Kritičko, neovisno i kreativno mišljenje
- Empatija i solidarnost
- Samosvijest i autorefleksija

PRIPREMA

Za ovu se aktivnost možete bolje pripremiti tako da pročitate Poglavlje 2 u kojem se nalaze teme rodne neravnopravnosti, rodne pravde i klimatske pravde.

Napišite popis pitanja za svaku skupinu na bijeloj ploči, flipchartu ili recikliranom papiru. O njima više u **Koraku 3** i (po potrebi) **Koraku 5.**

KORAK 1

Podijelite sudionike u skupine i podijelite s njima Sliku 1. Zamolite ih da razmijene ideje o mogućem nazivu slike. Iako je slika otvorena za interpretaciju, njena je namjera da predstavi 'ravnopravnost' pa imajte to na umu pri raspravi.

TRAJANJE: 10 MINUTA

KORAK 2

Zamolite svaku skupinu da kaže svoj naziv i objasni ga. Ako su grupe drukčije interpretirale sliku,
Pojasnite im da slika predstavlja 'ravnopravnost'

TRAJANJE: 5 MINUTA

KORAK 3

Dajte sudionicima malo vremena i prostora da promisle u svojim skupinama o pojmu 'ravnopravnosti' i pritom im postavite sljedeća pitanja:

- **Što znači ravnopravnost?**
- **Omogućuje li rješenje s kutijama ravnopravnost za sve troje?**
- **Je li rješenje ravnopravno i pravedno za sve troje? Zašto?**
- **Koji aspekti nedostaju u ovom rješenju?**
- **Kako se ovu sliku može modificirati da bolje predstavi rodnu ravnopravnost?**
- **Koji drugi primjeri rodne ravnopravnosti postoje unutar društva?** (npr. unutar društva, na radnom mjestu, u školi, itd.)
- **Koji drugi aspekti identiteta neke osobe, zajedno s rodom, mogu negativno ili pozitivno utjecati na razinu njihove rodne ravnopravnosti u vašem lokalnom području? Primjerice, djevojčica, dječak ili nebinarna osoba koja je ujedno iz gradskog ili seoskog konteksta te je k tome različite kulturne, religijske ili manjinske pozadine?**

TRAJANJE: 15 MINUTA

KORAK 4

Zajedno s istim ljudima i materijalima, zamolite svaku skupinu da rasprave svoje ideje o tome kako iznova konstruirati i rekreirati Sliku 1. tako da slika predstavlja 'pravdu', a ne 'ravnopravnost'.

TRAJANJE: 5 MINUTA

KORAK 5

Poslušajte ideje iz svih skupina i onda podijelite „rješenje" iz Slike 2. U završnom zajedničkom osvrtu, postavite sljedeća pitanja:

- **Što mislite o ovom rješenju?**
- **Kako biste definirali riječ 'pravda'?**
- **Možete li se prisjetiti nekog primjera koji ilustrira rodnu pravdu?**
- **Što je rodna pravda? ***
- **Tko ima moć da traži i postavi rodnu pravdu?**

***Možete dati sljedeću definiciju:**
Rodna pravda znači istražiti i dokinuti načine na koji sustavi (npr. škole ili radno mjesto) ugnjetavaju razne rodove i stvaraju privilegije za neke ljude. Rodna pravda želi zaštititi i promicati prava žena, djevojčica i osoba iz LGBTQIA+ zajednice tako da žive svoj život bez straha od nasilja i diskriminacije.

Ako ponudite ovu definiciju, pitajte sudionike slažu li se s njom ili ne i zašto?

TRAJANJE: 10 MINUTA

PRILOG →

PRILOG

Slika 1.

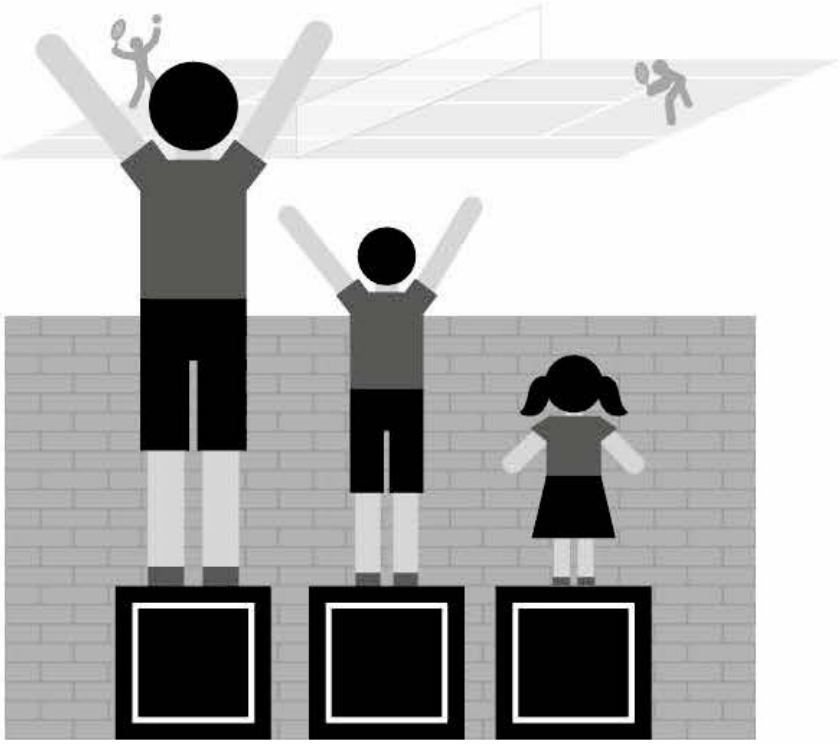

Slika 2.

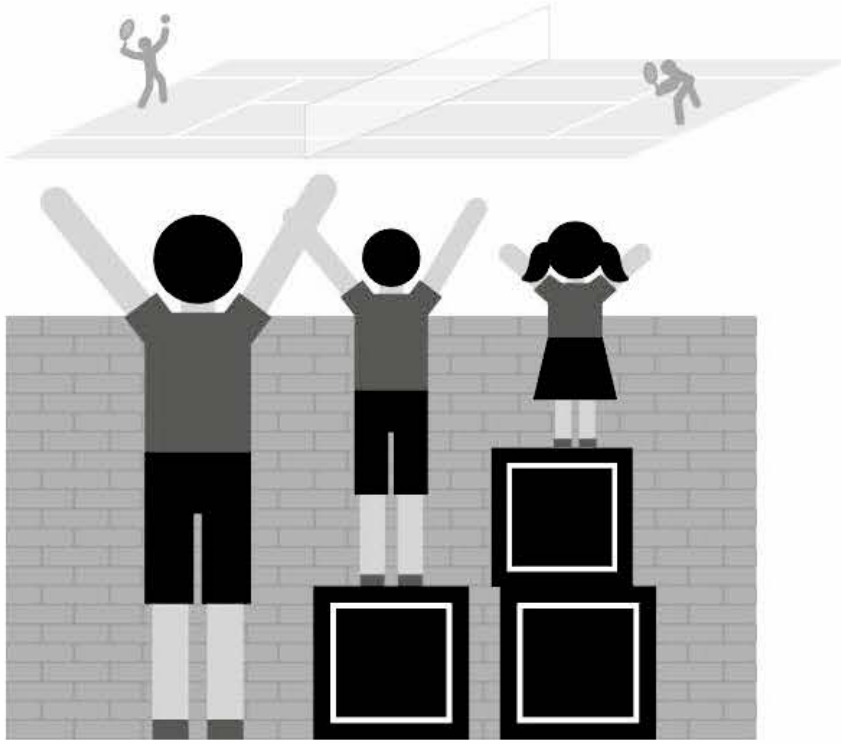

Dodatna aktivnost 2

KLIMATSKI PORETAK

CILJEVI

Ova će aktivnost pomoći mladima da:

- demonstriraju vlastito kritičko mišljenje i sposobnost donošenja odluka,
- aktivno slušaju i prepoznaju različita mišljenja,
- izlažu pred skupinom ljudi,
- Interpretiraju i obrane svoje izbore i stavove i istovremeno konstruktivno sudjeluju u debatama.

UKRATKO

Svatko za sebe među sudionicima treba zauzeti stav u vezi s izjavom: slažu li se ili se ne slažu? Nakon toga debatiraju i uče kako argumentirati, slušati jedni druge i odlučiti mijenjaju li svoj stav ili ne.

DOBNA SKUPINA 15 - 29 godina

TRAJANJE 45 minuta

PROSTOR

Velika prostorija radi lakšeg kretanja

MATERIJALI

Isprintane kopije materijala iz Priloga:

- **Izjave**
- **Znakovi 'Slažem se'**
- **Znakovi 'Ne slažem se'**

TEME

- Neravnopravnost
- Rodna pravda
- Intersekcionalnost

OKVIR KOMPETENCIJA

Znanje i razumijevanje:

- Identitet, raznolikost i intersekcionalnost
- Društvena pravda, jednakost i rodna pravda

Vrijednosti i stavovi:

- Osjećaj identiteta, samopoštovanje i pridavanje vrijednosti raznolikosti
- Aktivno sudjelovanje u zaštiti okoliša i promicanju održivosti

Vještine:

- Kritičko, neovisno i kreativno mišljenje
- Komunikacija, suradnja i razrješavanje konflikta

PRIPREMA

Isprintajte izjave na papiru veličine A3 tako da ih svi mogu pročitati. Izrežite znakove 'Slažem se' i 'Ne slažem se' i zalijepite ih na dva suprotna zida s dovoljno prostora između zidova ili ih umjesto toga stavite na pod. Ostavite sudionicima dovoljno mjesta da se mogu lako kretati po prostoru.

Zamolite sudionike da stanu licem prema voditeljici, po mogućnosti između tih dvaju znakova.

***Preporuka:**

Recite sudionicama da pozorno slušaju i čitaju izjave te razmisle slažu li se ili ne s njima, a da pritom ne 'slijede masu'.

KORAK 1

Objasnite sudionicima da ćete pročitati i pokazati jednu izjavu. Zatim im recite da se pokrenu i stanu na onu stranu koja pokazuje njihovo mišljenje, ovisno o tome slažu li se ili ne s tom izjavom.

TRAJANJE: 5 MINUTA

KORAK 2

Nakon što zauzmu svoj stav, zamolite manji broj sudionika da iskažu svoje argumente i uvjere ostale da im se pridruže.

Sudionicima recite da ne ostanu na sredini već da zauzmu poziciju, ali da je smiju promijeniti u bilo kojem trenutku. Imaju pravo na jednog džokera koji im dopušta da samo jednom u cijeloj aktivnosti i pri svim pitanjima smiju ostati na sredini.

Ako se odluče za sredinu jer ne znaju koji stav da zauzmu, nemaju pravo govoriti i smiju se pridružiti jednoj strani ovisno o argumentima koji su ih u to uvjerili. Nakon toga smiju govoriti.

***Preporuka:**

Idealno bi bilo da odaberete sudionice koji se iznimno slažu, one koji se iznimno ne slažu i ostale koji su negdje u sredini. Sudionici trebaju aktivno slušati jedni druge kad obrazlažu svoj stav.

TRAJANJE: 10 MINUTA

KORAK 3

Pred skupinom pročitajte izjave jednu po jednu i promatrajte kretanje sudionika tijekom cijele aktivnosti tako da s njima možete o tome razgovarati tijekom faze osvrta. Nakon što pročitate sve izjave, krenite s vježbom osvrta.

TRAJANJE: 5 DO 10 MINUTA PO IZJAVI

KORAK 4

Pri vježbi osvrta postavite sljedeća pitanja:

- **Što mislite o ovoj aktivnosti?**
- **Je li lako svaki put zauzeti stav?**
- **Kako ste reagirali na ove izjave?**
- **Zašto neki radije ne zauzimaju stav o određenim temama?**
- **Osim vlastitog mišljenja, koji čimbenici su vjerojatno utjecali na vaš stav?**
- **Jeste li promijenili stranu?**
- **Koji vas je argument motivirao?**
- **Je li postojao trenutak kada ste htjeli promijeniti stranu, ali niste? Objasnite zašto.**
- **U svakodnevnom životu, ograničavaju li nas tuđa mišljenja u vlastitim postupcima? Koji su primjeri toga?**
- **Kako ste se osjećali tijekom debate?**
- **Je li ugodno biti u manjinskoj skupini? Kako ste se tada osjećali?**
- **Koje su skupine u društvu zadnje na redu da ih se čuje? Imate li kakvih primjera za to?**
- **Je li bilo kakvih dubinskih neslaganja? Koliko je ozbiljno ne složiti se o klimatskim promjenama?**
- **Koje su posljedice za ljudska prava?**

TRAJANJE: 15 MINUTA

PRILOG →

PRILOG - IZJAVE

- **Zemlje koje su odgovorne za društvene promjene su te koje moraju djelovati.**
- **Trebamo poduzeti mjere koje ograničavaju prava aktivista da se bore protiv klimatskih promjena.**
- **Šefovi kompanija zagađivača krivi su za zločine protiv čovječnosti.**
- **Pravo na ravnopravnost beskorisno je ako se ne poštuje pravo na zdrav okoliš.**
- **Hitnija je borba protiv rodne neravnopravnosti od one protiv globalnog zagrijavanja.**
- **Status klimatskog prognanika pravo je ljudi koji su prisilno pobjegli iz svojih zemalja zbog klimatskih promjena.**
- **Da su žene na vlasti, postojale bi brojnije mjere protiv klimatskih promjena.**
- **Kupnja polovne robe (*second-hand*) je trend među mladima, nije gesta prema okolišu.**
- **Institucije sa zajedničkim restoranima ili kantinama trebaju nametnuti vegetarijanska jela.**
- **Nema svrhe od zaštite ženskih prava dok planet gori.**
- **Ljudi koji žive u samoodrživim kućama trebaju biti nagrađeni.**
- **Ne postoji poveznica između rodne pravde i klimatske pravde.**

SLAŽEM SE

NE SLAŽEM SE

Dodatna aktivnost 3

BORBA PROTIV KLIMATSKIH PROMJENA

CILJEVI

U ovoj aktivnosti mladi će saznati više o pojedincima koji poduzimaju akcije u borbi protiv klimatskih promjena i razumjeti vlastitu ulogu u borbi protiv klimatskih promjena.

UKRATKO

Sudionici otkrivaju razne profile, svatko od njih predan 'borbi' protiv klimatskih promjena. Trebaju odabrati dvije bitke koje ih zanimaju. Kako bi ih mogli odabrati, trebaju prihvatiti izazov, koji potvrđuje voditelj. Zatim, kao skupina razgovaraju o bitkama koje su odabrali i mogućim akcijama.

DOBNA SKUPINA 15-29 godina

TRAJANJE 45 minuta

PROSTOR

Velika prostorija radi lakšeg kretanja

MATERIJALI

- Isprintane kartice iz Priloga

TEME

- Klimatske promjene
- Klimatska i rodna pravda

OKVIR KOMPETENCIJA

Znanje i razumijevanje:

- Klima, pravda i okoliš

Vrijednost i stavovi:

- Aktivno sudjelovanje u zaštiti okoliša i promicanju održivog razvoja

Vještine:

- Kritičko, neovisno i kreativno mišljenje
- Samosvijest i autorefleksija
- Komunikacija, suradnja i razrješavanje konflikta

PRIPREMA

Isprintajte kartice koje prikazuju vodeće ljude u borbi protiv klimatskih promjena. Postavite kartice po zidovima i ostavite dovoljno prostora između njih kako bi ih sudionici mogli obilaziti i na miru o njima čitati.

KORAK 1

Objasnite sudionicima da ulaze u muzej koji opisuje razne 'bitke' koje vode pojedinci i organizacije u borbi protiv klimatskih promjena.

TRAJANJE: 2 MINUTE

KORAK 2

Svatko za sebe treba odabrati dvije klimatske bitke koje su im bliske ili u koje bi se željeli uključiti. Kako bi odabrali bitke, trebat će odraditi nekoliko manjih izazova koje će s vama potvrditi.

TRAJANJE: 3 MINUTE

KORAK 3

Ostavite sudionicama dovoljno vremena da pročitaju o raznim bitkama, odaberu one koje žele i ispune izazove. Neka imaju na umu bitke koje su odabrali tako da o njima mogu raspravljati u preostalom tijeku aktivnosti.

TRAJANJE: 15 MINUTA

KORAK 4

Nakon što je svatko odabrao svojih dvoje klimatskih boraca, napravite skupine od 4-5 osoba tako da svaka može predstaviti odabrane borce i izazove s kojima su se suočili. Zatim trebaju razgovarati o bitkama i sredstvima koje su borci koristili u akcijama. Nakon što svi predstave svoj izbor, krenite na vježbu osvrta.

TRAJANJE: 10 MINUTA

KORAK 5

Provedite završni osvrt i postavite sljedeća pitanja:

- **Kako je aktivnost protekla?**
- **O kojim se problemima radilo u raznim bitkama?**
- **Jeste li upoznati s tim problemima?**
- **Po vašem mišljenju, jesu li svi problemi koje nalazimo u borbi protiv klimatskih promjena prikazani u ovim bitkama? Koji nedostaju?**
- **Jeste li znali što o prikazanim borkinjama prije ove aktivnosti?**
- **Znate li za druge borce koji se bore protiv ovih problema?**
- **Koja su sredstva za akciju bila na raspolaganju svakoj od borkinja?**
- **Koja je uloga žena i djevojčica u ovim akcijama?**
- **Jesu li klimatske akcije važnije ženama i djevojčicama?**
- **Što mislite zašto ima manje muških aktivista? Mislite li da to reflektira stvarnost? Ako da, zašto mislite da su žene i djevojčice aktivnije angažirane?**
- **Koje zapreke možemo uočiti u borbi protiv klimatskih promjena?**
- **Kako ste odabrali svoje borce?**
- **Jesu li izazovi bili lagani?**
- **Po vašem mišljenju, koji je bio najviše relevantan, utjecajan i konstruktivan izazov?**
- **Je li vas odbio neki od izazova?**
- **Jesu li neki ljudi razmotrili izazove kada su birali svoje borkinje?**
- **Bi li vam bilo lakše ispuniti izazove da ste bili u skupini? Objasnite svoje razloge.**
- **Kakvu težinu ima individualna akcija u odnosu na kolektivnu akciju u borbi za klimu?**
- **Trebate li podršku u bori protiv klimatskih promjena?**
- **Po vašem mišljenju, opravdava li uvijek borba akcije koje se poduzmu?**
- **Smatrate li da su neke akcije provedene u ime borbe neusklađene s ljudskim pravima? Možete li dati koji primjer?**
- **S kojom se borbom najviše identificirate?**
- **Je li pokrivenost u medijima nužna u borbi protiv klimatskih promjena?**
- **Tko može biti borac ili borkinja?**

TRAJANJE: 15 MINUTA

PRILOG - KARTICE S OPISIMA LJUDI KOJI SE AKTIVNO BORE ZA CILJEVE

Camille Etienne i njezin Instagram *Graine de possible* (Sjeme mogućnosti):

Camille Etienne francuska je aktivistkinja za okoliš i glasnogovornica kolektiva *We're ready* ('Spremni smo').
Cilj kolektiva jest povezati znanstvenike (ključne igrače u klimatskoj pravdi) sa svijetom kulture, i to osmišljavanjem uzbudljivih zamišljenih priča koje će mobilizirati i mlade i političke aktere da ostvaruju poželjnu budućnost.
Etienne danas radi s Gretom Thunberg na upozoravanju europskih zastupnika u vezi s gorućim klimatskim problemima.

Godine 2020. objavila je na YouTubeu kratki film pod nazivom *Réveillons-nous* ('Probudimo se'). Video ima preko 15 milijuna pregleda i preveden je na nekoliko jezika. Poziva ljude da osvijeste postojanje klimatskih kriza i aktiviraju se u borbi za bolju budućnost.

Zajedno s aktivističkim redateljem Cyrilom Dionom i članom Europskog parlamenta Pierreom Larrouturouom, 2021. je podnijela žalbu protiv francuske Vlade zbog neaktivnosti u borbi protiv klimatskih promjena. Žalbom su ukazali na očito nedorastao Zakon o klimi, koji je trebao odražavati Konvenciju građana o klimi.

U 2023. objavila je knjigu pod nazivom *Pour un soulèvement écologique, dépasser notre impuissance collective* ('Za ekološki ustanak. Nadvladati našu kolektivnu nemoć'). Knjiga je obrana 'ekologije oslobođenja, koja se temelji na kolektivnoj i demokratskoj moći'. „Mi smo prva generacija koja prolazi kroz posljedice globalnog zatopljenja i zadnja koja nešto može poduzeti u vezi s time."

IZAZOV: Napraviti kratki video s pozitivnom porukom o okolišu.

PRILOG - KARTICE S OPISIMA LJUDI KOJI SE AKTIVNO BORE ZA CILJEVE

Txai Surui:

Txai Suruí je Brazilka koja živi u Amazoni. Pripada amazonskom plemenu Suruí. Txai Suruí predvodi kolektivnu akciju protiv bivše Bolsonarove vlade kao i borbu protiv deforestacije Amazone. Ova je prašuma izvor bioraznolikosti i kvalitete zraka. Teritorij je ugrožen zbog farmera koji žele uzgajati palmino ulje i stoku i prodavati egzotičnu drvnu građu te zaraditi novac putem deforestacije. Ovo je ključni razlog u borbi protiv deforestacije i nezakonite eksploatacije prirodnih resursa u regiji Amazone.

Suruí su razvili inicijative za nadzor i zaštitu svog teritorija od nezakonitih upada i deforestacije. Txai Suruí organizirala je udrugu mladih za obranu okoliša Amazone. U travnju 2021. Txai Suruí i njenih petero prijatelja uložili su žalbu protiv brazilske države zbog neusklađivanja s pariškim Sporazumom o klimi. Žalbu je podržalo osmero bivših ministara ekologije. Cilj žalbe je opozvati zakonski tekst koji je predstavljen nekoliko mjeseci prije, a kojim se Brazilu omogućilo da emitira više stakleničkih plinova u 2030. nego što je 2015. godine ta država bila obećala.

IZAZOV: Što mislite, koja su to ljudska prava u središtu pravnog izazova koji zahtijeva klimatsku akciju od država? Zapišite glavne argumente koje kanite predstaviti.

PRILOG - KARTICE S OPISIMA LJUDI KOJI SE AKTIVNO BORE ZA CILJEVE

Electricians Without Borders (Električari bez granica):

Electricians Without Borders nevladina je organizacija čija je glavna misija da doprinesu poboljšanju životnih uvjeta za ljude koji žive u udaljenim područjima, kriznim područjima ili regijama bez pristupa struji. Žele olakšati pristup struji, bitnom elementu za zdravlje, obrazovanje, ekonomski razvoj i sigurnost.

Kako bi postigla ovaj cilj, ta organizacija je mobilizirala profesionalce koji postavljaju održivu električnu infrastrukturu. Žele da proizvodnja i upotreba energije uzima u obzir i klimatske promjene. Zalažu se za obnovljive izvore koji emitiraju vrlo malo stakleničkih plinova, poput solarnih ili hidroelektričnih izvora. Također im je cilj izraditi projekte otporne na vrijeme i prirodne katastrofe, koje klimatske promjene pogoršavaju. Na otoku Dominika proveli su projekt *Dominica: From emergency to resiliency* (Dominika: Od stanja uzbune do otpornosti). Naime, 2017. je uragan pogodio otok. Putem tog projekta na otoku su izgrađene električne strukture koje ne troše energiju toliko intenzivno te je omogućeno da šest zdravstvenih centara normalno funkcionira u slučaju da otok zadese prirodne katastrofe jer su instalirane autonomne solarne elektrane. Na konferenciji COP25 u Madridu ovom projektu je dodijeljena UN-ova nagrada.

IZAZOV: Saznati koliko se obnovljive energije koriste u tvojoj zemlji.

PRILOG - KARTICE S OPISIMA LJUDI KOJI SE AKTIVNO BORE ZA CILJEVE

Ridhima Pandey:

Ridhima Pandey indijska je aktivistica za okoliš, rođena 2007., koja je postala poznatom kao mlada borkinja za klimatska i okolišna prava. Proslavila se zalaganjem za zaštitu okoliša i borbu protiv klimatskih promjena, koju je započela još od malih nogu. Zainteresirala se za pitanja okoliša i predano je radila na tome da osvijesti druge o ovim problemima. Povod aktivizmu bila je poplava koja je pogodila Indiju, kada je umrlo više od 1000 ljudi i evakuirano 100.000 ljudi.

Ridhima je 2017. godine, kao devetogodišnjakinja, podnijela tužbu protiv države Nacionalnom zelenom sudu Indije, u kojoj je tvrdila da država nije poduzela nikakve bitne akcije protiv klimatskih promjena na koje se prethodno bila obvezala putem pariškog Sporazuma o klimi. Zahtijevala je strože politike u borbi protiv zagađenja i zaštitu prava budućih generacija na zdraviji okoliš. Dosad je primila mnoge nagrade i pohvale za svoj aktivizam u borbi za okoliš, uključujući i *Children's Climate Prize* 2019. („Dječju klimatsku nagradu"), koja prepoznaje mlade koji se ističu u predanosti klimatskoj borbi.

IZAZOV: Poznaješ li druge mlade ljude koji su uložili tužbu zbog klime? Navedi do tri imena.

PRILOG - KARTICE S OPISIMA LJUDI KOJI SE AKTIVNO BORE ZA CILJEVE

Kimiko Hirata:

Kimiko Hirata japanska je aktivistkinja koja se bori protiv klimatskih promjena i promiče obnovljivu energiju. Kimiko Hirata poznata je po zagovaranju brige za klimu i okoliš u Japanu i na međunarodnoj razini. Koristi svoju ulogu glasnogovornice za podizanje svijesti o klimatskim promjenama kod japanske i međunarodne javnosti. Redovito se pojavljuje u medijima, na društvenim mrežama i u javnim obraćanjima da obrazuje i mobilizira ljude.

Osnivačica je organizacije *Mothers for Future Japan* (Majke za budućnost Japana), koji ujedinjuje majke i obitelji u podizanju svijesti o klimatskim problemima i lobiranju pri vladama i korporacijama radi politika i praksi koje ne štete okolišu.

U svojem političkom zagovaranju i radu na podizanju svijesti, Kimiko Hirata aktivno utječe na javne politike radi promicanja ambicioznijih mjera za ograničenje emisije stakleničkih plinova. Provodi kampanje da Japan usvoji strože ciljeve za smanjenje emisija i podrži obnovljive izvore energije.

Kimiko Hirata utjelovljenje je odlučnosti klimatskih aktivista diljem svijeta, koji se bore protiv klimatskih promjena i za zaštitu planeta za buduće generacije. I dalje igra ključnu ulogu u podizanju svijesti javnosti i promicanju održivih okolišnih politika.

IZAZOV: Potraži definiciju zagovaranja i zamisli koji bi ti problem zagovarao vezan uz klimatske promjene.

PRILOG - KARTICE S OPISIMA LJUDI KOJI SE AKTIVNO BORE ZA CILJEVE

Leah Namugerwa:

Leah Namugerwa mlada je aktivistica za okoliš iz Ugande, rođena 2004. godine. Postala je vodećom figurom borbe protiv klimatskih promjena. Leina predanost okolišu započela je s 14 godina, kada se pridružila Greti Thunberg i njezinu pokretu za globalne klimatske štrajkove po školama. Odonda je utjecajna u tom pokretu u Ugandi. Koristila se štrajkovima da osvijesti javnost o utjecaju klimatskih promjena na Ugandu.

Poznate su njezine kampanje za sadnju stabala. Također je pokrenula i peticiju da se u Ugandi uvede zabrana plastičnih vrećica. Na svoj 15. rođendan pokrenula je kampanju za stabla, kad je odlučila da će radije posaditi 200 stabala nego organizirati rođendansku proslavu. Ustanovila je projekt *Birthday Trees* ('Rođendanska drvca') da podijeli sjemenje svima koji žele zasaditi stablo na svoj rođendan.

Leah s pomoću društvenih mreža i online platformi podiže svijest o problemima okoliša. Dijeli informacije o učinku klimatskih promjena u Ugandi, što uključuje poplave i suše, kako bi ilustrirala ozbiljnost situacije.

IZAZOV: Napravi kratki video za društvene mreže u kojem ćeš objasniti projekt Rođendanska drvca.

PRILOG - KARTICE S OPISIMA LJUDI KOJI SE AKTIVNO BORE ZA CILJEVE

Luisa Neubauer:

Luisa Neubauer njemačka je aktivistkinja. Rođena je 1996. godine. Prepoznata je svugdje zbog svog aktivnog rada na zaštiti klime i sudjelovanju u akcijama i pokretima za okoliš. Luisa Neubauer članica je globalnog pokreta *Fridays for Future* ('Petkom za budućnost'), koji je pokrenula švedska aktivistkinja Greta Thunberg. Jedna je od vođa tog pokreta u Njemačkoj i aktivno sudjeluje u školskim klimatskim štrajkovima i demonstracijama za okoliš.

Luisa Neubauer lobira kod njemačkih i europskih političkih vođa da poduzmu ambicioznije klimatske mjere. Naglašava važnost smanjenja emisija stakleničkih plinova i usklađivanja s međunarodnim sporazumima o klimi i želi da se ugljen eliminira iz Njemačke do 2030. godine. Članica je nekoliko nevladinih organizacija koje se bore protiv fosilnih goriva te se posebno istaknula u akciji kojom je Sveučilište u Göttingenu zaustavilo svoje investicije u industriju fosilnih goriva.

Sudjelovala je na međunarodnim klimatskim konferencijama, npr. UN-ovoj konferenciji o klimatskim promjenama (COP), gdje je zagovarala snažnije aktivnosti protiv klimatskih promjena i prijelaz na čistu energiju. Naglasila je važnost klimatske pravde i istaknula nesrazmjere između bogatih zemalja i zemalja u razvoju u okviru klimatskih promjena.

Putem svojih društvenih mreža i podcasta *1.5 Grad* ('1,5 stupanj') Luisa također želi podići svijest o klimatskim promjenama i tome što ljudi mogu učiniti po tom pitanju.

IZAZOV: Kako bi nazvao:la svoj podcast o klimatskim promjenama i koje bi akcije pokrio taj podcast?

PRILOG - KARTICE S OPISIMA LJUDI KOJI SE AKTIVNO BORE ZA CILJEVE

Maasai Wilderness Conservation Trust (Zaklada Maasaija za očuvanje divljine):

Maasai Wilderness Conservation Trust neprofitna je organizacija u Keniji, posvećena očuvanju divljine, zaštiti okoliša i održivom razvoju na teritoriju Maasai, čuvene regije u Istočnoj Africi. Misija Zaklade jest očuvanje bioraznolikosti i zaštita zemlje i kulture Maasaija te poboljšanje životnih uvjeta u lokalnim zajednicama.

Jedna od ključnih aktivnosti Zaklade jest zaštita divljih životinjskih vrsta, uključujući i slonove, lavove i leoparde. Programi zaštite uključuju istraživanje i zaštitu divlje flore i faune, a zapošljava rendžere koji se bore protiv krivolova i nezakonitih aktivnosti. Organizacija također radi na očuvanju tla, upravljanju prirodnim resursima i borbi protiv deforestacije, čime doprinosi regeneraciji ekosustava. Svojim pristupom ohrabruju aktivnu participaciju zajednice tako što ih osnažuje kao čuvare ekosustava. Uključuju žene iz naroda Maasai u projektima obnove biljnog svijeta. Zaklada je uključena u projekte razvoja zajednice, pogotovo radi pristupa obrazovanju, zdravlju, pitkoj vodi i zaposlenju te radi poboljšanja životnih uvjeta lokalnih ljudi i poticanja da se aktivno uključe u zaštitu i očuvanje.

U suradnji s kenijskim Ministarstvom obrazovanja, Zaklada nudi programe iz obrazovanja o okolišu za mlade i odrasle, kako bi se podigla svijest u lokalnoj populaciji o okolišnim problemima i vrijednosti očuvanja.

Zaklada također promiče održivi i odgovorni turizam u regiji i na taj način omogućuje posjetiteljima da uživaju u autentičnom iskustvu i pridonesu lokalnim projektima očuvanja i razvoja.

IZAZOV: Koja je razlika između turizma i održivog turizma? Zapiši dva argumenta.

PRILOG - KARTICE S OPISIMA LJUDI KOJI SE AKTIVNO BORE ZA CILJEVE

Sea Shepherd (Čuvar mora):

Sea Sheperd je udruga koja se bavi zaštitom morskih vrsta od krivolova, neodrživog izlova, uništenja staništa i zatočeništva. Ocean je najveći proizvođač kisika i najveći regulator klime. Namjera organizacije jest da očuva oceane. Organizacija se oslanja na UN-ovu Svjetsku povelju o prirodi i provodi međunarodni zakon gdje vlade nisu voljne ili nemaju mogućnosti da to učine. Sea Shepherd surađuje s nacionalnim policijskim snagama da privedu pravdi krivolovce i zaustave nezakonit izlov u teritorijalnim vodama tih država. Organizacija djeluje tako da najprije provede istragu o određenoj situaciji kada se ne poštuju zakoni koji štite oceane, a zatim prikupljene dokaze proslijedi vlastima.

Međutim, njihove metode oštro su kritizirane. Naime, koriste se nasilnim metodama poput podvodnih mina, upadanja na brodove, potapanja, gađanjem praćkama i podmetanjem konopa koji blokiraju propelere.

Sea Shepherd potopio je brojne brodove kitolovce. Njihov je argument da provode međunarodne zakone, ali nisu u dobrim odnosima s mnogim zemljama, između ostaloga ni s Japanom, koji ih opisuje kao piratsku organizaciju.

IZAZOV: Može li nasilna akcija u korist klime biti legitimnom akcijom? Zapišite dva argumenta.

PRILOG - KARTICE S OPISIMA LJUDI KOJI SE AKTIVNO BORE ZA CILJEVE

Leonardo DiCaprio:

Rođen je u Los Angelesu 11. 11. 1974. godine. Glumac je, scenarist i filmski producent. Godine 1998. osnovao je Leonardo DiCaprio fondaciju radi podrške organizacijama i inicijativama koje promiču održivi razvoj na planetu. Koautor je i koproducent niza igranih i dokumentarnih filmova koji prikazuju borbu protiv klimatskih promjena kao glavni izazov u zaštiti okoliša i kritizira probleme u okolišu povezane s razvojem čovjekovih aktivnosti. Glavni tajnik UN-a Ban Ki-Moon ga je 2014. godine proglasio 'Glasnikom mira', kojem je prioritet borba protiv globalnog zatopljenja.

„Globalno zatopljenje nije samo glavni okolišni izazov s kojim smo danas suočeni, nego je jedan od najvažnijih problema s kojim je suočeno čitavo čovječanstvo."

IZAZOV: Zamisli da si Leonardo DiCaprio. Pročitaj njegov citat („Globalno zatopljenje nije samo glavni okolišni izazov s kojim smo danas suočeni, nego je jedan od najvažnijih problema s kojim je suočeno čitavo čovječanstvo.") ILI kao da si klimatski skeptik (ne vjeruješ, sumnjaš da klimatske promjene postoje) ILI kao da govoriš u UN-u i želiš uvjeriti svjetske vođe da poduzmu nešto. Ako želiš, možeš se i snimiti!

PRILOG - KARTICE S OPISIMA LJUDI KOJI SE AKTIVNO BORE ZA CILJEVE

Lu Guang:

Lu Guang je nezavisni kineski novinski fotograf koji od 1993. radi u Sjedinjenim Državama. Bivši je radnik u tvornici. Izvještava o teškim životnim uvjetima u kineskim ruralnim područjima i industrijskim gradovima kao i o ekološkim, društvenim i zdravstvenim oštećenjima koje je prouzrokovao industrijski razvoj.

Lu Guang osuđuje cijenu koju dio svjetske populacije plaća zbog napretka njegove države. Od 2004. do 2015. osvajao je brojne nagrade. Triput je osvojio nagradu za najbolju svjetsku novinsku fotografiju World Press Photo, nagradu Henri Nannen za fotografiju i nagradu Claus. Njegovi su izvještaji međunarodno prepoznati i vidio ih je čitav svijet.

Budući da njegove fotografije prikazuju i osuđuju, one ujedno i uznemiruju kinesku Vladu. Lu Guang je nestao 3. studenog 2018. kad je posjetio kinesku provinciju Xinjiang, jednu od najviše militariziranih i pomno nadgledanih kineskih regija. Ta se regija nalazi pored Tibeta i u njoj su milijuni Ujgura pozatvarani u logore za preodgoj. Godinama je izvještavao o epidemiji AIDS-a, problemima s drogom uz granicu Kine i Burme, utjecaju na okoliš pri konstrukciji željezničke pruge u Tibetu te industrijskom zagađenju i njegovu utjecaju na zdravlje. Dugo se nije znalo zašto je bio uhićen, ali je pušten na slobodu 2019. godine.

Njegova supruga, zajedno s međunarodnim organizacijama poput *Reporters Without Borders* (Reporteri bez granica) borila se za Luovo hitno oslobađanje iz zatvora. ***„Uvjeren sam da sam na pravoj strani čovječanstva dok gledam u oči industrijalcima koji hladnokrvno nastavljaju s prijevarama“ izjavio je Lu.***

IZAZOV: Nađi fotografiju koju je snimio Lu Guang za koju misliš da osuđuje industrijsko zagađenje.

PRILOG - KARTICE S OPISIMA LJUDI KOJI SE AKTIVNO BORE ZA CILJEVE

Hugh Evans:

Evans je suosnivač zajednice *Global Citizen* (Globalni građanin), osnovane 2012. godine s ciljem iskorjenjivanja ekstremnog siromaštva do 2030. godine. Ta zajednica dijeli ideju koja se temelji na humanosti: samo je jedan svijet, s jednim čovječanstvom, u kojem svatko treba imati jednaku mogućnost za razvoj. Za Evansa, 17 ciljeva održivog razvoja koje je postavio UN pružaju smjernice vođama, udrugama i građanima o problemima kao što su siromaštvo, globalno zatopljenje, ravnopravnost, obrazovanje, zaštita mora i oceana, itd. Zajednicu *Global Citizen* čine ljudi koji poduzimaju akcije na različite načine: objavljuju na društvenim mrežama, tvitaju, šalju poruke, izazove, potpisuju peticije i glasaju. Cilj je navesti vođe i građane da poduzmu razne akcije.

Godine 2012. organiziran je festival *Global Citizen Festival* u Central Parku u New Yorku. Valuta plaćanja bila je akcija, odnosno trebali ste poduzeti neku akciju kako biste dobili ulaznicu. Primjer akcije bio je poziv svjetskim vođama zagovaranjem promjena, bilo pisanjem peticije, telefonskim pozivima ili tvitanjem. Odonda se svake godine održavaju festivali s međunarodnim izvođačima poput Beyoncé, Coldplaya i Lady Gage. ***„Povijest je pokazala da se svi protestni pokreti oslanjaju na simbole: bojkote, štrajkove, blokade, zastave, pjesme. Simbolička akcija na bilo kojoj razini […] osmišljena je kao remećenje naše svakodnevne uljuljkanosti i prisilit će one na vrhu da razmisle.“***

IZAZOV: Želiš se angažirati u svojoj zajednici. Osmisli peticiju za cilj koji ti je blizak i vrijedan borbe.

PRILOG - KARTICE S OPISIMA LJUDI KOJI SE AKTIVNO BORE ZA CILJEVE

Vandana Shiva:

Rođena je u Indiji 1952. Ekofeministička je aktivistica koja putem svojeg NGO-a Navdanya, podržava zaštitu bioraznolikosti i razvoj organskog uzgoja. Borbom protiv patentiranja sjemena, što rade velike multinacionalne kompanije, omogućila je da se očuva nekoliko tisuća biljnih vrsta i sjemena specifičnih za Indiju, koje su sada pohranjene u bankama sjemenja. Dijele se farmerima koji se žele uključiti u proizvodnju koja poštuje planet i okoliš.

Uz spomenut rad na promicanju organskog uzgoja, zagovara žene, posebno u zemljama u razvoju, jer one igraju esencijalnu ulogu u zaštiti prirode. Iako su žene te koje skrbe o većini tla za uzgoj, manje je vjerojatno da ujedno posjeduju zemlju ili da su financijski neovisne. Trebamo raditi na tome da ih se uključi u procese odlučivanja i učini ih se samostalnima.

Vandana Shiva i dalje se bori za svoj cilj i glasno zagovara zaštitu bioraznolikosti. Redovito sudjeluje na međunarodnim konferencijama i održava online govore kojima je tema važnost ponovnog povezivanja čovjeka i prirode. ***„Ili ćemo imati budućnost u kojoj nas žene vode prema pomirenju sa Zemljom ili nećemo imati nikakvu budućnost za čovječanstvo.“***

IZAZOV: Na internetu potraži primjer sjemena koje je zaštitila Vandana Shiva.

PRILOG - KARTICE S OPISIMA LJUDI KOJI SE AKTIVNO BORE ZA CILJEVE

Ineza Umohoza Grace:

Ineza Umohoza Grace je 28-godišnja aktivistkinja iz Ruande koja skrbi o tome *da se ja*sno čuju glasovi najranjivijih, koji su suočeni s klimatskim promjenama. Kao dijete je s obitelji morala napustiti svoj dom zbog prirodne katastrofe. Sada radi na participaciji djece i žena koji su nerazmjerno pogođeni klimatskim promjenama.

Osnovala je NGO pod nazivom *The Green Protector* (Zelena zaštitnica) 2017. godine, čiji je cilj obrazovati učenike osnovnih škola o zaštiti okoliša. Udruga također radi na ponovnom pošumljavanju i borbi protiv dezertifikacije. Ineza Umohoza Grace suosnivačica je kolektiva *Loss and Damage Youth Coalition* ('Koalicija mladih protiv gubitaka i šteta'), osnovanog 2020., koji objedinjuje gotovo tisuću mladih iz više od 70 zemalja diljem svijeta u borbi za kompenzaciju nakon šteta uzrokovanih klimatskim promjenama.

Prepoznata je kao jedna od najutjecajnijih osoba iz Afrike po pitanju okoliša i sudjeluje na velikim svjetskim sastancima o klimi. Na konferenciji COP27, pregovarat će o stvaranju posebnog fonda za pomoć zemljama u razvoju koje se bore s gubicima i štetama. ***„Poduzimanje aktivnosti zbog klimatske krize ne smije se gledati kao političko pitanje. Mi se trebamo okupiti oko globalne solidarnosti i pritom nikoga ne zapostaviti."***

IZAZOV: Navedi tri prirodne katastrofe koje su postale sve učestalije zbog klimatskih promjena.

PRILOG - KARTICE S OPISIMA LJUDI KOJI SE AKTIVNO BORE ZA CILJEVE

Winona LaDuke:

Rođena je 1959. u SAD-u. Winona LaDuke američka je aktivistkinja iz naroda Anishinaabe, poznata po radu i zalaganju za okolišnu pravdu i prava autohtonih naroda. Osnovala je NGO pod nazivom *White Earth Land Recovery Project* (Projekt povrata bjelačke zemlje), gdje predano radi na povratu zemlje i kulturnoj suverenosti naroda Anishinaabe u Minnesoti. Borbom protiv postavljanja naftovoda i izvlačenja resursa koji ugrožavaju zemlju ovog naroda, Winona promiče održive alternative poput tradicionalne poljoprivrede i obnovljive energije, koji obnavljaju lokalne ekosustave i unapređuju otpornost zajednice.

Osim borbe za okoliš, Winona zagovara prehrambeni suverenitet za autohtone narode i naglašava važnost lokalnog sustava prehrane za njihovu autonomiju i otpornost. Ističe to da njihove žene, koje su često na prvoj liniji zaštite zemlje i tradicije, treba uključiti u donošenje odluka i podržati u postizanju ekonomske neovisnosti. S time na umu suosnivačica je *Indigenous Women's Network* (Mreže žena autohtonih naroda) s ciljem povećanja vidljivosti i promicanja autohtonih žena.

Winona LaDuke i dalje provodi kampanje za zaštitu prava autohtonih naroda i okolišnu i društvenu pravdu.

IZAZOV: Pronađi još tri autohtona naroda koji su pogođeni eksploatacijom prirodnih resursa.

PRILOG - KARTICE S OPISIMA LJUDI KOJI SE AKTIVNO BORE ZA CILJEVE

Francisco Vera:

Francisco Vera, rođen 2009. u Kolumbiji, mladi je aktivist za prava okoliša koji je s 9 godina osnovao pokret *Guardians for Life* ('Zaštitnici života'). Ovaj pokret ujedinjuje preko 400 djece i mladih diljem zemalja Latinske Amerike i radi na podizanju svijesti o okolišu i razvoju klimatskih lidera među mladima. Članovi pokreta, najviše u Kolumbiji, zajedno rade na promicanju politika prikladnih za okoliš i poticanju mladih da se aktivno uključe u konkretne akcije za planet.

Francisco je brzo zadobio pozornost zbog svoje predanosti u zagovaranju okolišnih pitanja, organizacije kampanja o svjesnosti te govorâ koje je održao na nacionalnim i međunarodnim forumima. Netom prije konferencije COP26, inicirao je brzi tečaj o klimi za nekoliko djece i ohrabrio ih da napišu pisma svjetskim vođama te ih pozovu da postave ambiciozne politike za klimatske akcije. Ta su pisma dostavljena UNICEF-u na konferenciji, što je istaknulo važnost uključivanja mladih u rasprave o klimi.

Francisco i dalje odlučno provodi akcije i nadahnjuje mlade diljem Latinske Amerike da se aktivno angažiraju u zaštiti okoliša i borbi protiv klimatskih promjena.

IZAZOV: Napiši kratko pismo u kojem propituješ države o posljedicama klimatskih promjena za mlade.

PRILOG - KARTICE S OPISIMA LJUDI KOJI SE AKTIVNO BORE ZA CILJEVE

Yero Sarr:

Yero Sarr rođen je 1992. godine u Senegalu. Mladi je aktivist za okoliš poznat kao suosnivač pokreta *Fridays for Future* u Senegalu. Sa 16 godina uključio se u borbu protiv klimatskih promjena, zabrinut za budućnost mladih ljudi suočenih s izazovima u okolišu.

Yero je također i suosnivač organizacije *Act on Sahel* (Djeluj za Sahel) i član *Young Afro Climate Warrior* (Mladi afrički borac za klimu), gdje zagovara rješenja protiv razornog utjecaja industrijskog izlova ribe na zajednice u Zapadnoj Africi. Njegova sposobnost da mobilizira i angažira mlade u kolektivnim akcijama najveći mu je adut, što se i odražava u svemu što čini u raznim organizacijama koje se bore za okoliš.

Trenutno je potpredsjednik *Junior Chamber International University 'Dakar Espoir'* (Komore mladih pri Međunarodnom sveučilištu Dakar Espoir), gdje predvodi inicijative u izgradnji otpornih zajednica i promicanju društvenog poduzetništva. Njegovu predanost prepoznali su Forbes Africa i Greenpeace International proglasivši ga jednim od najutjecajnijih mladih Afrikanaca u borbi protiv klimatskih promjena.
Sarr i dalje dijeli s drugima inovativne perspektive i praktična rješenja na svjetskim konferencijama, čime potvrđuje svoju ulogu budućeg vođe u borbi protiv klimatskih promjena u Africi.

IZAZOV: Saznaj više o projektu *Great Green Wall* (Veliki zeleni zid) i navedi dvije prednosti tog projekta.

Dodatna aktivnost 4

MOGU BITI ŠTO POŽELIM

CILJEVI

Aktivnost će pomoći mladima da istraže pojam rodne pravde prema Ecoalityju.

UKRATKO

Aktivnost osvješćuje sudionike o rodnoj nepravdi poticanjem rasprava i kritičkog mišljenja koji uključuju promatranje i dijeljenje iskustava o svakodnevnim rodnim nepravdama.

Aktivnost je inspirirana okvirom i resursom za nastavnike HEADSUP koji se tiče pedagogije etičkih globalnih problema (vidi ovdje)

DOBNA SKUPINA 15+

TRAJANJE 45 minuta

PROSTOR

Prostorija ili vanjski prostor

MATERIJALI

- **Prilog**
- **Bijela ploča, *flipchart* ili papiri velikog formata**
- **Olovke ili markeri u boji**
- **Reciklirani papir**
- **Olovke ili kemijske za sudionike**

TEME

- Rodna pravda
- Intersekcionalnost
- Društvena pravda

OKVIR KOMPETENCIJA

Znanje i razumijevanje:

- Društvena pravda, jednakost i rodna pravda
- Identitet, raznolikost i intersekcionalnost
- Ljudska prava

Vrijednosti i stavovi:

- Osjećaj identiteta, samopoštovanje i pridavanje vrijednosti raznolikosti
- Predanost društvenoj pravdi, jednakosti, skrbi i zajednici
- Poštovanje prema ljudima i ljudskim pravima

Vještine:

- Kritičko, neovisno i kreativno mišljenje
- Empatija i solidarnost
- Samosvijest i autorefleksija

PRIPREMA

Postavite unutarnji ili vanjski prostor tako da omogućite formiranje manjih skupina koje mogu zajedno sjediti bez međusobnog ometanja. Isprintajte Prilog za svaku skupinu.

Za ovu aktivnost se možete bolje pripremiti tako da pročitate Poglavlje 2 u kojem se pokrivaju teme rodne pravde i intersekcionalnosti.

***Preporuka:**

Zapišite definiciju rodne pravde (vidi Korak 4.) unaprijed da uštedite na vremenu.

KORAK 1

Podijelite sudionike u manje skupine. Dajte svakoj kopiju Priloga i recite im neka odaberu jedan scenarij u kojem se razmatra na koji su način pojedinci drukčije tretirani u raznim okolinama na temelju svog roda:

- U školi
- Na poslu
- U javnim prostorima (npr. ulica, park, trgovina, autobusno stajalište, itd.)
- U sportu
- U umjetnosti
- Pri volontiranju
- Pri sudjelovanju u skupinama mladih

Možete pronaći i dodati i druge kontekste ako ih smatrate prikladnima.

TRAJANJE: 5 MINUTA

KORAK 2

Zamolite sve skupine da rasprave o svojim idejama, razmijene iskustva i razmisle o postojećim razlikama. Omogućite svakoj skupini da zapiše svoja razmatranja putem ključnih riječi, rečenica i/ili crteža. Potaknite ih da odgovore na sljedeća pitanja, koja su također navedena u Prilogu:

- **Koji su glavni razlozi ovakvog nepravednog postupanja?**
- **Koja su različita gledišta o ovoj situaciji?**
- **Tko je najviše pogođen ovim problemom?**
- **Tko je u najboljoj poziciji da napravi promjenu za sve?**
- **Koja je jedna dobra opcija za poboljšanje ove situacije? ***
- **Što ti se čini, kako će ovaj kontekst izgledati u budućnosti?**

***Preporuka:**

Ideje* se mogu odnositi na osnaživanje djevojčica/žena, percepciju maskuliniteta, građansku hrabrost, pravni okvir, djela solidarnosti, političku odgovornost itd. Ako se pojave ideje koje okrivljuju ili odgovornost prebacuju na djevojčice ili žene, potaknite raspravu o tome da žrtva diskriminacije nije nikad za nju odgovorna.

TRAJANJE: 20 MINUTA

KORAK 3

Potaknite grupnu raspravu sa sljedećim pitanjima:

- **Je li rodna pravda samo ženama pitanje od interesa?**
- **Koliko se često osjećamo ograničenima rodnim normama i kategorijama?**

TRAJANJE: 5 MINUTA

KORAK 4

Zapišite ovu definiciju rodne pravde na kojem god materijalu koji ste odabrali tako da je svima vidljiva:
Rodna pravda znači istražiti i dokinuti načine na koje sustavi (npr. škole ili radna mjesta) ugnjetavaju razne rodove i stvaraju privilegije za neke ljude. Rodna pravda želi zaštititi i promicati prava žena, djevojčica i osoba iz LGBTQIA+ zajednice tako da žive svoj život bez straha od nasilja i diskriminacije.

Tijekom završnog zajedničkog osvrta pozovite nekoga iz skupine da pročita naglas ovu definiciju. Ohrabrite sudionike da mahnu rukom kad se slože s izjavom. Ako imate vremena, možete potaknuti daljnje razmišljanje putem sljedećih pitanja:

- **Ako eliminiramo rodne kategorije, hoće li nas to spriječiti da prepoznamo i osvrnemo se na neravnopravnost moći između žena i muškaraca kao i o posljedicama toga?**
- **Tko je najviše pogođen tom neravnopravnom raspodjelom moći?**
- **Koji se marginalizirani identiteti (etnička pripadnost, religija, fizička sposobnost itd.) presijecaju ili preklapaju i na taj način stvaraju specifičnu opresiju u specifičnim kontekstima?**

TRAJANJE: 5 MINUTA

KORAK 5

Završite aktivnost tako da zamolite sudionike da zajedno promisle o tome je li izraz ili etos „mogu biti što poželim“ rješenje za postizanje rodne pravde.

Ako ste ograničeni vremenom, zamolite sudionike da ovo dovrše kao vježbu kod kuće i dajte im još vremena (nekoliko dana ili tjedan) da vam daju pisani i/ili usmeni odgovor.

TRAJANJE: 10 MINUTA

PRILOG - IZJAVE

U svojoj skupini razmotrite moguće razlike u tretmanu pojedinaca ovisno o rodu, a u odnosu na neki od ovih konteksta:

> **U školi**

> **Na poslu**

> **U javnim prostorima**
(npr. ulica, park, trgovina, autobusno stajalište, itd.)

> **U sportu**

> **U umjetnosti**

> **Pri volontiranju**

> **Pri sudjelovanju u skupinama mladih**

Možete naći i dodati i druge kontekste na popis.

Evo nekih pitanja koji mogu poslužiti kao smjernice u raspravi:

- **Koji su glavni razlozi ovakvog nepravednog postupanja?**
- **Koja su različita gledišta o ovoj situaciji?**
- **Tko je najviše pogođen ovim problemom?**
- **Tko je u najboljoj poziciji da napravi promjenu za sve?**
- **Koja je jedna dobra opcija za poboljšanje ove situacije?**
- **Što ti se čini, kako će ovaj kontekst izgledati u budućnosti?**

Dodatna aktivnost 5

ISTRAŽIMO EKOFEMINIZAM

CILJEVI

Aktivnost će mladima pomoći da:

- razmotre odnose između roda, prirode i društvene pravde tako da usporede i kontrastiraju primjere iz stvarnog života,
- promiču više dijaloga i promišljanja o međuovisnosti klimatske i rodne pravde,
- rasprave o suvremenim klimatskim pokretima i promisle o njihovu razvoju od samih početaka naovamo.

UKRATKO

Aktivnost podiže svijest o ekofeminizmu i klimatskim pokretima, ističu se društvene razlike koje postoje u stavovima prema klimi. Nude se pozadinske informacije i predlaže se internetska pretraga radi istraživanja klimatskog aktivizma.

DOBNA SKUPINA 16-26 godina

TRAJANJE 45 minuta

PROSTOR

Učionica ili prostorija prikladna za raspravu u skupini

MATERIJALI

Iz Priloga ćete isprintati kopije:

- Radnog lista 1 Ekofeminizam
- Radnih listova 2 (a) i (b): Upitnik o ekofeminizmu – znanje i uvjerenja

Drugi materijali:

- Bijela ploča ili *flipchart*
- Olovke ili markeri u bojama

Neobavezni materijali:

- Elektronička naprava (prijenosno računalo ili pametni telefon radi web pretrage)
- Dodatni izvori o ekofeminizmu

TEME

- Svijest o klimi
- Ekofeminizam

OKVIR KOMPETENCIJA

Znanje i razumijevanje:

- Klima, pravda i okoliš
- Društvena prava, jednakost i rodna pravda
- Identiteti, raznolikost i intersekcionalnost
- Globalizacija i međuovisnost

Values and Attitudes:

- Osjećaj identiteta, samopoštovanje i pridavanje vrijednosti raznolikosti
- Predanost društvenoj pravdi, jednakosti, skrbi i zajednici
- Poštovanje prema ljudima i ljudskim pravima
- Aktivno sudjelovanje u zaštiti okoliša i promicanju održivog razvoja

Vještine:

- Kritičko, neovisno i kreativno mišljenje
- Empatija i solidarnost
- Samosvijest i autorefleksija

PRIPREMA

Isprintajte i podijelite **Radni list 1.** Smjestite sudionike da sjede u krugu, tako da jedni druge bolje čuju i vide radi otvorene komunikacije. Navedeni su odgovori na neka od pitanja postavljenih niže, ali ne smijete ih dati sudionicima. Nema 'ispravnih odgovora' jer su mnoga pitanja otvorena, ali voditelju se može ponuditi dodatna pozadina.
Za ovu aktivnost možete se bolje pripremiti tako da pročitate **Poglavlje 2** u kojem je pokriven ekofeminizam i prilog ove vježbe koji govori o pokretu Chipko.

***Dodatne pozadinske informacije:**

Ekofeminizam se sastoji od dviju različitih ideologija (esencijalistička i konstruktivistička), koje su izuzetno različite. Važno je da se sudionike ne indoktrinira na način da misle da će 'žene spasiti klimu' jer je to patrijarhalno, iako jest klasična ekofeministička perspektiva.

Predodžbe poput 'žene su bliže prirodi' i da su one prirodno te koje pružaju skrb također treba dekonstruirati jer samo dalje ojačavaju patrijarhalnu normu. Važan je uravnotežen pogled na ekofeminizam, koji će istaknuti utjecaj žena na održavanje klimatskih prioriteta, ali će i ustvrditi da ekofeminizam znači da svi rodovi moraju biti jednako predani očuvanju klime. Dobar je suvremeni primjer toga Greta Thunberg, tinejdžerica koja se posvetila klimatskom aktivizmu.

Jedan je od glavnih zaključaka koje možemo preuzeti iz ekofeminizma taj da su patrijarhat (eksploatacija žena) i iscrpljivanje resursa i klime (eksploatacija prirode) povezani.

Međutim, svi rodovi trebaju se osnažiti u obrani klime i omjer aktivista i vođa koji sudjeluju u akcijama treba se primjereno uravnotežiti. Kako stvari stoje, više je ženskih aktivistkinja i muških vođa. Svi rodovi doprinijet će klimatskoj i rodnoj pravdi kao i dekonstrukciji patrijarhalnih normi i vrijednosti.

KORAK 1

SESIJA PRIJE RAZMJENE IDEJA

Na bijelu ploču ili *flipchart* napišite sljedeća pitanja i kratko o njima raspravite:

- **Jeste li već čuli za *'ekofeminizam'*? Što vam prvo pada na pamet kada čujete *'ekofeminizam'*? Na što mislite da se odnosi?**
- **Mislite li da su žene bliže prirodi nego muškarci?**
- **Mislite li da se to može primijeniti na razne kulture?**
- **Je li vam neugodno koristiti riječ *'ekofeminizam'*? Zašto mislite da jest?**

Potaknite sudionike da odgovaraju iskreno i promišljeno.

TRAJANJE: 5 MINUTA

KORAK 2

PODIJELITE PRIČU AMRITE DEVI

Naglas pročitajte priču o Amriti Devi i pokretu Chipko.
Nakon toga, omogućite grupnu raspravu o važnosti priče Amrite Devi i njezinoj relevantnosti za ekofeminizam. Iskoristite ova pitanja da potaknete daljnju raspravu:

- **Što je motiviralo Amritu Devi i žene iz pokreta Chipko na akciju?**
- **Kako njihova priča propituje tradicionalne pojmove roda i prirode?**
- **Što možemo naučiti od pokreta Chipko za suvremeni okolišni aktivizam?**

TRAJANJE: 20 MINUTA

KORAK 3

GRUPNA RASPRAVA O SUVREMENIM PRIMJERIMA

Recite sudionicima da razmisle o mogućim sličnostima i razlikama između pokreta Chipko i klimatskih pokreta koje već poznaju. Ako sudionici znaju za neki nedavni pokret, raspravite o njemu. Ako se nitko ne dosjeti, dajte im ovaj suvremeni primjer:

Primjer 1: GRETA THUNBERG

>>> Greta Thunberg, tada 15-godišnja švedska klimatska aktivistica, započela je samostalni prosvjed u kolovozu 2018. sjedeći ispred švedskog parlamenta s natpisom *„Školski štrajk za klimu“.*

>>> Njezini postupci brzo su nadahnuli studente diljem svijeta da joj se pridruže, što je dovelo do stvaranja globalnog pokreta *Fridays for Future.*

>>> Kao i pokret Chipko, koji su pretežno vodile žene, *Fridays for Future* poznat je po snažnom vodstvu mladih i žena.

>>> Oba pokreta naglašavaju snagu aktivizma na lokalnoj razini i važnost nenasilnog prosvjeda. Gretini školski štrajkovi skrenuli su pozornost na hitnost klimatske krize, slično kao što je pokret Chipko istaknuo potrebu da se zaštite lokalne šume.

>>> *Fridays for Future* mobilizirao je milijune mladih diljem svijeta da zahtijevaju akciju protiv klimatskih promjena, slično kao što je pokret Chipko potaknuo val ekološke osviještenosti i aktivizma.

>>> Greta je sada punopravna klimatska i politička aktivistica i prepoznata je diljem svijeta.

Primjer 2: BILL MCKIBBEN

>>> Bill McKibben je ekolog, autor i osnivač 350.org, globalnog klimatskog pokreta poniklog iz lokalne zajednice.

>>> Billov rad naglašava sjecište klimatskih promjena i socijalne pravde, ističući pritom koliko su marginalizirane zajednice nerazmjerno pogođene propadanjem okoliša.

>>> Bill zagovara važnost muške participacije u ekološkom aktivizmu, čime osporava tradicionalne rodne uloge i promiče inkluzivniji pristup ekofeminizmu.

>>> Naglašava raspršivanje snage – kako snage u vidu energije koja pokreće naše domove, vozila, farme i tvornice, tako i političke snage (a obje su, kako tvrdi, konsolidirane u korporacijama), kao i to gdje bismo trebali polagati svoje nade: u decentralizirani, lokalno ponikli, globalni klimatski pokret orijentiran na mlade.

>>> Zagovara napuštanje fosilnih goriva, zahtijevajući od institucija poput sveučilišta, mirovinskih fondova i crkvi da povuku svoje investicije iz kompanija koje se bave fosilnim gorivom.

>>> Kroz pokret 350.org, pomogao je u organizaciji tisuća klimatskih skupova i događaja diljem svijeta, koji su promicali globalnu solidarnost i kolektivnu akciju protiv klimatskih promjena.

>>> McKibben surađuje s raznim aktivistima, pa tako i vođama autohtonih naroda, farmerima i mladima, radi promicanja holističkog i inkluzivnog pristupa klimatskoj pravdi.

U ovom videu možete saznati više o misiji pokreta 350.

Neka od njegovih poznatih knjiga su:
The End of Nature (Kraj prirode), *Oil and Honey* (Nafta i med), *Fight Global Warming Now* (Borimo se protiv globalnog zatopljenja sada), *The Age of Missing Information* (Doba u kojem informacije promiču).

S obzirom na oba primjera, potaknite sudionike da rasprave o općim sličnostima i razlikama uz sljedeća pitanja:

- **Mislite li da je Greta inspirirana pokretom Chipko?**
- **Koji je po vašem mišljenju bio najznačajniji razlikovni čimbenik između Grete Thunberg i pokreta Chipko?**
- **Kako rad Billa McKibbena dovodi u pitanje tradicionalne predodžbe o rodnom i ekološkom aktivizmu?**
- **Na koje su načine ti klimatski pokreti slični?**
- **Kako rad Billa McKibbena i Grete Thunberg može nadahnuti mlade ljude da poduzmu akcije u vlastitim zajednicama?**

Zatim pitajte sudionike za njihovo osobno mišljenje. Pitajte je li se i kako njihovo mišljenje promijenilo nakon što su saznali za ekofeminizam i postavite im sljedeća pitanja:

- **Vjerujete li da postoji veza između rodnih problema i problema okoliša?**
- **Biste li željeli sudjelovati u nekom klimatskom pokretu? Objasnite svoje razloge.**
- **Što biste još mogli učiniti, osim da se pridružite pokretu?**
- **Imajući na umu razne kulturne perspektive, koji aspekti identiteta neke osobe (npr. dob, religija, kulturna pozadina, fizička sposobnost, obrazovanje, rodni identitet, seksualna orijentacija, obiteljski status, životno okruženje/mjesto stanovanja, itd.) utječu na njihovu rodnu ulogu?**
- **Imajući na umu razne kulturne perspektive, koji aspekti identiteta neke osobe (npr. dob, religija, kulturna pozadina, fizička sposobnost, obrazovanje, rodni identitet, seksualna orijentacija, obiteljski status, životno okruženje/mjesto stanovanja, itd.) utječu na njihove stavove i odnos prema prirodi?**

ZAVRŠETAK:

- Sažmite ključne zaključke s radionice.
- Potaknite sudionike i sudionice da nastave istraživati i zagovarati ekofeminizam, npr. dijeljenjem internetskih stranica koje promiču vijesti o klimi i rodu, kao što su globalcitizen.org i unwomen.org i upućivanjem na studije slučaja u **Poglavlju 2.**

TRAJANJE: 20 MINUTA

RADNI LIST 1 EKOFEMINIZAM

DEKONSTRUKCIJA POJMA EKOFEMINIZAM

Pojam *ekofeminizam* prvi se put pojavio 1974. godine, u knjizi *Le Feminisme ou la Mort* (Feminizam ili smrt), autorice Françoise D'Eaubounne, koja je uspostavila odnos između uništenja prirode, prenaseljenosti i muške dominacije. Ekofeminizam je u biti pokret koji povezuje ugnjetavanje žena s eksploatacijom okoliša te zagovara društvenu i ekološku pravdu propitujući patrijarhalne strukture.

Ekofeminizam je oduvijek bio zajednički aktivistički i akademski pokret te su posljedično ekofeministkinje bile uključene u ključna pitanja kao što su toksični otpad, prava životinja, deforestaciju ili razvoj poljoprivrede. Početkom 21. stoljeća došlo je do regresije tzv. klasičnog ekofeminizma. Međutim, posljednjih godina pokret ponovno oživljava putem novih prijedloga koji su više uključivi nego isključivi.

U tom smislu, Yayo Herrero (2016.) predlaže razlikovanje dviju glavnih ekofeminističkih struja. Prva je klasični ili esencijalistički ekofeminizam, koji smatra da su žene bliže prirodi i teže njezinu očuvanju jer su u stanju rađati, dojiti i menstruirati. Druga je konstruktivistički ekofeminizam, koji tvrdi da tradicionalna podjela rada prema spolu i raspodjela moći i vlasništva u patrijarhalnim društvima čine odnos između žene i prirode intimnijim i stoga je njihova posebna ekološka osviještenost društvena konstrukcija. Dakle, žene su u mnogim kulturama odgovorne za zaštitu prirode, ne zbog genetske predispozicije ili ukusa, već zato što se moraju baviti energetskom i materijalnom opskrbom, čime jamče opstanak.

RADNI LIST 1 EKOFEMINIZAM

PRIČA O AMRITI DEVI

Amrita Devi žena je iz Radžastana u Indiji, koja je živjela u 18. stoljeću, Pripadala je religijskoj zajednici Bishnoi. Godine 1730., za vrijeme vladavine maharadže Abhai Singha iz Marwara, skupina muškaraca stigla je u njezino selo s namjerom da posječe stabla u šumi Khejarli. To je drvo trebalo poslužiti kao građa za izgradnju nove palače. Međutim, Amrita Devi i žene iz sela znale su da je drveće od vitalne važnosti za njihov opstanak. Šuma Khejarli nije bila samo izvor sredstava za život, već i sveti gaj duboko ukorijenjen u njihovim kulturnim i duhovnim uvjerenjima.

Amrita Devi se zajedno sa svoje tri kćeri hrabro suprotstavila drvosječama i molila ih da poštede drveće. Kako njihove molbe isprva nisu palo na plodno tlo, Amrita Devi i njezine kćeri pribjegle su krajnjem činu prkosa. Zagrlile su drveće i rekle da bi radije žrtvovale svoje živote nego dopustile sječu drveća.

Žrtva Amrite i njenih kćeri izazvala je val otpora u zajednici Bishnoi i šire. Događaj je postao simbolom lokalnog ekološkog aktivizma i nadahnuo pokret Chipko, koji se pojavio 1970-ih. Izraz *'Chipko'* u prijevodu znači 'zagrljaj', što odražava nenasilnu taktiku grljenja stabala kako bi se spriječilo njihovo uništavanje.

Pokret Chipko, koji su pretežno vodile žene u ruralnim zajednicama, imao je za cilj zaštititi šume od komercijalne sječe i promicati održive ekološke prakse. Žene su imale središnju ulogu u pokretu, oslanjajući se na svoje intimno znanje o zemlji i skrbi u svojim obiteljima i zajednicama. Pokret je propitivao patrijarhalne strukture i istaknuo međusobnu povezanost roda, ekologije i socijalne pravde. Hrabri čin Amrite Devi i pokret Chipko, koji je iz njega proizašao, snažan su podsjetnik na vitalnu ulogu koju su žene igrale i nastavljaju igrati u naporima za očuvanje okoliša. Njihov aktivizam nadilazi puku borbu za zaštitu okoliša i utjelovljuje feministički etos koji naglašava međusobnu povezanost ljudskih prava, rodne ravnopravnosti i ekološke održivosti.

RADNI LIST 2 (A).

UPITNIK O EKOFEMINIZMU – ZNANJE I UVJERENJA

1. **Jeste li već čuli za 'ekofeminizam'? Na što mislite da se taj pojam odnosi?**
2. **Mislite li da su žene bliže prirodi nego muškarci?**
3. **Mislite li da se to može primijeniti na razne kulture?**
4. **Što je motiviralo Amritu Devi i žene iz pokreta Chipko da poduzmu akciju?**
5. **Kako njihova priča dovodi u pitanje tradicionalne pojmove roda i prirode?**
6. **Jeste li pronašli neke druge primjere klimatskih pokreta sličnih ovom? Ili nadahnutih ovim?**
7. **Što možemo naučiti od pokreta Chipko za suvremeni okolišni aktivizam?**

RADNI LIST 2 (B). (ZA VODITELJICE)

UPITNIK S PITANJIMA I PRIMJERIMA ODGOVORA

1. Jeste li već čuli za *'ekofeminizam'*? Na što mislite da se odnosi?

MOGUĆI ODGOVORI:

• Vidi Dodatne pozadinske informacije u opisu aktivnosti.

• Definicija ekofeminizma u pojmovniku ovog vodiča jest: Pokret koji povezuje opresiju žena i eksploataciju okoliša, zagovara društvenu i ekološku pravdu tako što izaziva patrijarhalne strukture i promiče međusobno povezane, održive i jednake načine života

2. Mislite li da su žene bliže prirodi nego muškarci?

MOGUĆI ODGOVORI:

• Vidi Dodatne pozadinske informacije u opisu aktivnosti.

3. Mislite li da se to može primijeniti na razne kulture?

MOGUĆI ODGOVORI:

• Vidi Dodatne pozadinske informacije u opisu aktivnosti.

4. Što je motiviralo Amritu Devi i žene iz pokreta Chipko da poduzmu akciju?

MOGUĆI ODGOVORI:

• Motivirala ih je potreba da zaštite svoje prirodne resurse, što su smatrale ključnim za svoj opstanak i egzistenciju.
• Njihova kulturna i duhovna uvjerenja naglašavala su svetost drveća.
• Željele su očuvati okoliš za buduće generacije i suprotstaviti se eksploataciji od strane vanjskih sila.

5. Kako njihova priča dovodi u pitanje tradicionalne pojmove roda i prirode?

MOGUĆI ODGOVORI:

• Pokazuje da žene mogu biti moćne aktivistice za zaštitu okoliša, što je izazov ideji da su muškarci primarni branitelji prirode.

• Naglašava da tradicionalne uloge žena mogu njih same osnažiti da poduzmu bitne ekološke akcije.

• Priča pokazuje da ekološkim aktivizmom ne dominiraju samo muškarci već i da žene mogu voditi i nadahnuti pokrete.

• Greta Thunberg, tada 15-godišnja švedska klimatska aktivistica, započela je samostalni prosvjed u kolovozu 2018. sjedeći ispred švedskog parlamenta s natpisom „Školski štrajk za klimu".

• Njezini postupci brzo su nadahnuli studente diljem svijeta da joj se pridruže, što je dovelo do stvaranja globalnog pokreta *Fridays for Future.*

• Kao i pokret Chipko, koji su pretežno vodile žene, *Fridays for Future* poznat je po snažnom vodstvu mladih i žena.

• Oba pokreta naglašavaju snagu aktivizma na lokalnoj razini i važnost nenasilnog prosvjeda. Gretini školski štrajkovi skrenuli su pozornost na hitnost klimatske krize, slično kao što je pokret Chipko istaknuo potrebu da se zaštite lokalne šume.

• *Fridays for Future* mobilizirao je milijune mladih diljem svijeta da zahtijevaju akciju protiv klimatskih promjena, slično kao što je pokret Chipko potaknuo val ekološke osviještenosti i aktivizma.

6. Što možemo naučiti od pokreta Chipko za suvremeni okolišni aktivizam?

MOGUĆI ODGOVORI:

- Pokreti na lokalnoj razini mogu biti snažni i učinkoviti u ostvarivanju promjena.
- Nenasilni prosvjed i izravna akcija mogu biti učinkovite strategije u ekološkom aktivizmu.
- Uključivanje žena i marginaliziranih zajednica ključno je za uspjeh pokreta za zaštitu okoliša.
- Ekološki aktivizam povezan je s društvenom pravdom i trebao bi se baviti širim pitanjima jednakosti i prava. Cilj mu je podići svijest muškaraca i dječaka o vlastitoj kolektivnoj socijalizaciji kako bi mogli kritički razmisliti o tome na koji način sami potvrđuju ta štetna uvjerenja ili kako da ih sami odbace, a zatim i ospore kod drugih muškaraca.

BRIGA ZA PLANET:
ECOALITYEV VODIČ ZA MLADE

PARTNERI LOKALNE VLASTI

Regione Toscana

Bucharest City Hall

L_nz

LOURES CÂMARA MUNICIPAL

RÉGION NORMANDIE

PARTNERI ORGANIZACIJE CIVILNOG DRUŠTVA

OXFAM Italia

anthropolis

actionaid

agenda 21 Asociatia de Asistenta al Programe pentru Dezvoltare Durabila

aidglobal AGIR INCLUIR DESENVOLVER

ceo CENTER FOR CITIZENSHIP EDUCATION

FORUM ZA SLOBODU ODGOJA

international institute for human rights and peace

RKI

SÜDWIND

PRIDRUŽENI PARTNERI

BYTOM

OULU

CITY OF THESSALONIKI

GRAD ZAGREB